

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**JÄRJESTÄYTYNYT RAJAT YLITTÄVÄ RIKOLLISUUS – ILMIÖ, VASTATOIMET
JA VAIKUTUKSET SUOMEEN**

Pro gradu

Kadettialikersantti
Mikko Heikkilä

Kadettikurssi 90
Rajavartiolinja

Maaliskuu 2007

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Kadettikurssi 90	Linja Rajavartiolinja
Tekijä Kadettialikersantti Mikko Heikkilä	
Tutkielman nimi Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus – ilmiö, vastatoimet ja vaikutukset Suomeen	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MpKK/RMVK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2007	Tekstisivuja 103 Liitesivuja 16
TIIVISTELMÄ <p>Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana lähes kaikkiin uhka-arvioihin yhdeksi varteenotettavimmista tulevaisuuden uhkista. Järjestäytynyt rikollisuus on kansainvälistynyt globalisaation ja teknologisen verkostoitumisen vauhdittamana. Valtioiden väliset rajat ylittävät rikollisorganisaatiot toimivat tänä päivänä kuten kansainväliset yritykset.</p> <p>Tämän tutkimuksen päämääränä on avata järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden kokonaisuutta tuottamalla vastaus tutkimuksen pääongelmaan: Miten järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus kykenee vaikuttamaan turvallisuuteemme? Vastaus muodostuu järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden ilmiön, vastatoimien ja vaikutuksien tarkasteluista. Aihetta lähestytään strategisen tason viranomaisnäkökulmasta. Tutkimus on pääosin kvalitatiivinen, kvantitatiivinen osuus muodostuu lähinnä tilastoista. Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä on kirjallisuus- ja asiakirjatutkimus.</p> <p>Tutkimuksessa ilmeni, että järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden ilmiö on kasvanut miljardien eurojen suuruiseksi varjotaloudeksi, joka vaikuttaa kansalaisten elämään kaikkialla. Sen kansainvälisiä vastatoimia pyritään kehittämään jatkuvasti, mutta järjestelmien ja kulttuurien erilaisuus aiheuttaa kitkaa päätöksentekoon. Kitkasta huolimatta rikostorjunta on kehittynyt viimeisten vuosien aikana huomattavasti. Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus vaikuttaa myös Suomessa muun muassa yhteiskuntaan, lainsäädäntöön ja kansalaisten turvallisuuteen.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena selvisi, että järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus kykenee vaikuttamaan turvallisuuteemme sen hyvän organisoinnin ja verkostoitumisen, suuren volyymin ja</p>	

vastatoimien kankeuden vuoksi. Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus vaikuttaa turvallisuutemme heikentämällä yhteiskuntajärjestelmää, lisäämällä tavanomaista rikollisuutta ja aiheuttamalla huomattavia terveydellisiä ja taloudellisia seurauksia.

Jatkotutkimusta kaivataan erityisesti järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vaikutuksista Suomeen ja Euroopan unioniin.

AVAINSANAT

Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus, järjestäytynyt rikollisuus, laitton maahantulo, ihmis-
kauppa, huumekauppa, salakuljetus, ihmissalakuljetus

JÄRJESTÄYTYNYT RAJAT YLITTÄVÄ RIKOLLISUUS – ILMIÖ, VASTATOIMET JA VAIKUTUKSET SUOMEEN

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksessa käytetyt keskeisimmät käsitteet.....	3
1.2 Tutkimuksessa käytetyt lyhenteet	5
2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA TUTKIMUSTARVE.....	7
3 TUTKIMUSONGELMAT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	9
3.1 Tutkimusongelmat	9
3.2 Tutkimusote ja -menetelmät.....	9
3.3 Tutkimuksen luotettavuus	10
4 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS.....	13
4.1 Turvallisuusympäristö.....	13
4.2 Rajaturvallisuus.....	17
4.3 Lainsäädäntö	21
4.4 Järjestäytynyt rikollisuus.....	23
5 JÄRJESTÄYTYNYT RAJAT YLITTÄVÄ RIKOLLISUUS	27
5.1 Laiton maahantulo.....	30
5.1.1 Laittoman maahantulon järjestäminen	32
5.2 Rajat ylittävä ihmiskauppa.....	37
5.2.1 Seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä ihmiskauppa	40
5.2.2 Työntekoon tähtäävä ihmiskauppa.....	48
5.3 Rajat ylittävä huumekauppa.....	50
5.3.1 Kovat huumeet	53
5.3.2 Kannabis.....	58
5.4 Salakuljetus	59
5.4.1 Ihmissalakuljetus.....	61
6 JÄRJESTÄYTYNEEN RAJAT YLITTÄVÄN RIKOLLISUUDEN TORJUNTA.....	67
6.1 Laiton maahantulo ja sen järjestäminen.....	75

6.2 Rajat ylittävä ihmiskauppa.....	76
6.3 Rajat ylittävä huumekauppa.....	79
6.4 Salakuljetus	83
7 VAIKUTUKSET SUOMEEN.....	86
7.1 Laiton maahantulo ja sen järjestäminen.....	90
7.2 Rajat ylittävä ihmiskauppa.....	92
7.3 Rajat ylittävä huumekauppa.....	94
7.4 Salakuljetus	98
8 YHTEENVETO	101
8.1 Johtopäätökset.....	102
LÄHTEET	104
LIITTEET.....	111

JÄRJESTÄYTYNyt RAJAT YLITTÄVÄ RIKOLLISUUS – ILMIÖ, VASTATOIMET JA VAIKUTUKSET SUOMEEN

1 JOHDANTO

Maailma on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana avoimemmaksi teknologisen kehityksen saattamana. Internet ja muut järjestelmät ovat tuoneet tapahtumat ja palvelut suoraan koteihimme. Valtioiden väliset fyysiset ja kulttuuriset rajat ovat myös hämärtyneet pyrittäessä kohti ihmisten, tavaroiden ja palveluiden vapaampaa liikkuvuutta. Kehitys on ollut positiivista, mutta kolikolla on aina toinenkin puoli.

Viimeaikainen kehitys on avannut portteja myös järjestäytyneelle rajat ylittävälle rikollisuudelle. Kankeista ”mafia-tyyppisistä” rikollisjärjestöistä, jotka toimivat vain tietyssä valtiossa, on tullut joustavia organisaatioita, jotka kykenevät valtioiden rajat ylittävään toimintaan. Lisäksi rikollisjärjestöt ovat haudanneet vanhat kaunansa ja tekevät nykypäivänä rajat ylittävää yhteistyötä yhteisen päämäärän hyväksi.

Valitsinkin järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden tutkimukseni aiheeksi juuri sen muuttuneen, monimutkaisen luonteen vuoksi. Erityisesti kiinnostustani herättää rikollisjärjestöjen kyky toimia kansainvälisestä vastarinnasta huolimatta. Lisäksi aihe on tällä hetkellä ”tapetilla” useissa eri foorumeissa.

Tarkastelen tutkimuksessani järjestäytyntä rajat ylittävää rikollisuutta ilmiönä, sekä pyrin avaamaan sen vastatoimia ja vaikutuksia Suomeen. Painopisteeksi asetin ilmiön tutkiminen eri rikostyyppien kautta. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole mukana kaikkia järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden toimia (esim. talousrikokset, rahanpesu), vaan se on rajattu neljään rikollisuudenalaan: laittomaan maahantuloon, ihmiskauppaan, huumekauppaan ja salakuljetukseen. Alueellinen rajausta ylittää käytännössä EU:n ulkorajoilla tapahtuvaan rikollisuuteen saakka. Joitakin esimerkkejä ja vertauksia on myös laajemmalta alueelta.

Tutkimuksen päämääränä on avata järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden kokonaisuutta tuottamalla vastaus tutkimuksen pääongelmaan: Miten järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus kykenee vaikuttamaan turvallisuuteemme? Vastauksen saamiseksi tarkastelen eri rikollisuudenalojen taustoja, niiden torjuntaa sekä vaikutuksia. Pohjan tarkastelulle luon tutkimuksen viitekehyksellä.

Tutkimuksen näkökulmaksi muodostui viranomaisnäkökulma. Pyrin lähestymään tutkittavaa aihetta mahdollisimman objektiivisesti, mutta lähdemateriaalista ja tulevasta viranomaistyöstäni johtuen ei näkökulmasta muodostunut täysin riippumatonta. Koska kyseessä on strategian tutkimus, pyrin pääsemään viranomaisnäkökulmassani strategiselle tasolle. Käytännössä siis tarkastelin asioita kansainvälisessä mittakaavassa, pyrkien eroon liiasta yksityiskohtaisuudesta.

1.1 Tutkimuksessa käytetyt keskeisimmät käsitteet

Ihmiskauppa (Human trafficking)

Naisten, lasten ja miesten kuljettamista ja myymistä hyväksikäyttötarkoituksessa esimerkiksi prostituutioon, pakkotyöhön tai elinten siirtämiseksi. Keskeistä ihmiskaupassa on se, että uhri on alistussuhteessa tekijään.

Ihmissalakuljetus (Human smuggling)

Toimintaa, jonka tarkoituksena saavuttaa, suoraan tai epäsuorasti, taloudellista tai muuta materiaalista hyötyä tuomalla henkilö laittomasti maahan, jonka kansalainen hän ei ole tai hänellä ei ole siellä pysyvää asuinpaikkaa.

Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus (Transnational organised crime, Cross Border organised crime)

Järjestäytyneen rikollisuuden harjoittamaa toimintaa, joka ylittää valtioiden rajat. Toimintaan liittyy kansainvälisyys ja organisoituminen.

Järjestäytynyt rikollisuus (Organised crime)

Rikollista toimintaa, johon liittyy vähintään useamman kuin kahden henkilön yhteistyö, ryhmä toimii pitkän tai rajoittamattoman ajan, ryhmää epäillään törkeistä rikoksista sekä ryhmän toiminnassa taloudellisen hyödyn ja/tai vallan tavoittelu on määräävänä tekijänä.

Kovat huumeet

Heroiini, kokaiini ja synteettiset huumeet (mm. LSD, amfetamiini, ekstaasi).

Laiton maahantulo (Illegal immigration)

Matkustamista valtiosta toiseen ilman asiaankuuluvia perusteita maahantulolle.

Laittoman maahantulon järjestäminen (Organised illegal immigration, Facilitated illegal immigration)

Toimintaa, jolla tarkoituksellisesti helpotetaan; taloudellisen hyödyn saamiseksi; maahan pääsyä, asumista tai työntekoa EU:n jäsenvaltioiden alueella, sääntöjen ja asianmukaisten olosuhteiden vastaisesti jäsenvaltioissa.

Rajaturvallisuus (Border Security)

Rajavartiolaitoksen toimintaa, jolla estetään ennalta, paljastetaan ja torjutaan erityisesti laitonta maahantuloa sekä osallistutaan valtakunnan sisäistä ja ulkoista turvallisuutta uhkaavan rikollisuuden torjuntaan yhdessä muiden viranomaisten kanssa. Rajaturvallisuustehtävät käsittävät rajavalvonnan maa- ja merialueilla sekä rajatarkastukset rajanylityspaikoilla ja näihin liittyvän kansainvälisen toiminnan. Rajaturvallisuuteen kuuluu keskeisesti kansainvälinen rajavalvontayhteistyö, toimet ulkorajalla, Schengen-alueella toteutettavat toimet sekä rajat ylittävän rikollisuuden vastustaminen myös kolmansissa maissa.

Rajat ylittävä huumekauppa (Drug trafficking)

Valtioiden rajojen yli tapahtuva huumeiden salakuljetus ja kaupankäynti.

Salakuljetus (Smuggling)

Salaista tai laitonta tavaroiden vientiä ja tuontia, tai ihmisten muodostama laitton rajat ylittävä organisaatio lähtömaista kauttakulkumaiden kautta kohdemaihin.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä ihmiskauppa (Sex trafficking)

Ihmiskaupan muoto, jonka päämääränä on saattaa uhrin seksuaalisesti hyväksikäytettäväksi.

Työntekoon tähtäävä ihmiskauppa (Labor trafficking)

Ihmiskaupan muoto, jonka päämääränä on saattaa uhrin työntekoon vasten tahtoaan.

1.2 Tutkimuksessa käytetyt lyhenteet

AWF	Analysis Work File (Europolin analyysitiedosto)
BSTF	Baltic Sea Task Force on Organised Crime (Itämeren alueen rikostorjuntaelin)
CND	The Commission on Narcotic Drugs (YK:n huumausainetoimikunta)
DNA	Deoksiribonukleiinihappo, sisältää kaikkien eliöiden solujen ja joidenkin virusten geneettisen materiaalin
GPAT	UN Global Programme Against Trafficking in Human Beings (YK:n ihmiskaupan vastainen ohjelma)
GCIM	Global Commission on International Migration (Kansainvälistä muuttoliikettä käsittelevä maailmanlaajuinen komissio)
ECLS	The Europol Cocaine Logo System (Europolin kokaiinikaupan tietokanta)
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EU:n huumausaineiden seurantakeskus)
EU	Euroopan unioni
FATF	Financial Action Task Force on Money Laundering (Rahanpesun vastaisen toiminnan kansainvälinen työryhmä)
HDG	Horizontal Drugs Group (EU:n horisontaalinen huumausainetyöryhmä)
HEUNI	The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti)
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development (Hallitustenvälinen järjestö, joka pyrkii edistämään kestävästä maahanmuuttopolitiikkaa)
ILO	International Labour Organization (Kansainvälinen työjärjestö)
INCB	The International Narcotics Control Board (YK:n huumausainevalvontalautakunta)
IOM	International Organization for Migration (Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö)
KRP	Keskusrikospoliisi

MDG	Multidisciplinary Group on Organised Crime (EU:n järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan monialainen työryhmä)
MDMA	Metyleenidioksimetamfetamiini eli ekstaasi, keskushermostoa aktivoiva päihde, joka kuuluu amfetamiineihin
OCR	Organised Crime Report (EU:n järjestäytyneen rikollisuuden raportti)
OCTA	European Organised Crime Threat Assessment (EU:n järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arvio)
OLAF	The European Anti-Fraud Office (Euroopan petostentorjuntavirasto)
PMI	Philip Morris International
PTN	Polis och Tull i Norden mot Narkotika (Pohjoismainen poliisiviranomaisyhteistyö)
PTR	Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos
REITOX	The European Information Network on Drugs and Drug Addiction (EU:n huumeitiedonkeruujärjestelmä)
RVL	Rajavartiolaitos
TraCCC	Terrorism, Transnational Crime and Corription Center (Terrorismin, rajat ylittävän rikollisuuden ja korruption vastaisen työn koulutus- ja tutkimuskeskus)
UK	United Kingdom (Yhdistyneet kuningaskunnat)
UN	United Nations (Yhdistyneet kansakunnat)
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava järjestö)
UNTOC	United Nations Convention against Transnational Organised Crime (Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus)
US	United States (Yhdysvallat)
VIS	EU Visa Information System (EU:n viisumitietojärjestelmä)
VTO	Vapaus, turvallisuus, oikeus
YK	Yhdistyneet kansakunnat

2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA TUTKIMUSTARVE

Järjestäytynyttä rikollisuutta on tutkittu runsaasti ympäri maailmaa viranomaisten toimesta. Globaalissa mittakaavassa tärkeitä tutkijoita ovat UNODC, Interpol ja Yhdysvaltojen hallinto. Eurooppalaisessa tutkimuksessa Europolilla on iso rooli. Suomessa tutkimuksen pääveturina toimii keskusrikospoliisi. Viranomaisten tekemissä tutkimuksissa silmiinpistävää on niiden keskittyminen järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin uhkiin yhteiskunnalle. Aivan erilaisen näkökulman saa tutustumalla lukuisten eri järjestöjen tekemiin tutkimuksiin.

Vaikka järjestäytynyttä rikollisuutta on tutkittu runsaasti jo pitkään, järjestäytynyttä rajat ylittävää rikollisuutta on tutkittu vasta noin vuosikymmenen ajan. 90-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa ”rajojen avautuessa” havahduttiin järjestäytyneen rikollisuuden maailmanlaajuisen leviämiseen. Ilmiötä ryhdyttiin tutkimaan lähinnä sen kuriin saamiseksi.

Johtuen tämän tutkimuksen käsittelemistä rajat ylittävistä rikollisuudenaloista aikaisempia tutkimuksia edellä mainittujen organisaatioiden lisäksi ovat tehneet muun muassa kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö sekä työjärjestö. Lisäksi suuri joukko eri maiden rikollisuudenvastaisia järjestöjä on tutkinut etenkin huumekauppaa ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävää ihmiskauppaa.

Suomessa kattavimman kuvan rajat ylittävästä järjestäytyneestä rikollisuudesta tarjoaa keskusrikospoliisin raportit ja tutkimukset. Poliisia lukuun ottamatta puhtaasti suomalaisia tutkimuksia kyseiseltä alalta on vähän. Tutkimusta tehdessäni törmäsin muutamaan otteeseen HEUNI:n johtajan Kauko Aromaan tekemiin tutkimuksiin¹ ihmiskaupasta, huumekaupasta ja laittomasta maahantulosta. Aromaan tutkimukset ovat mielestäni erittäin hyviä kuvauksia omilta aloiltaan. Maanpuolustuskorkeakoululle tai poliisiammattikorkeakoululle tehdyistä opinnäytetöistä muutamat² sivuavat aihettani, mutta varsinaisesti samasta aiheesta tehtyä opinnäytettä ei ole.

Järjestäytynyttä rajat ylittävää rikollisuutta tulee tutkia jatkuvasti sen muuttuvan ja kehittyvän luonteen vuoksi. Tutkimalla eri rikoksien taustalla piileviä ilmiöitä ja niiden vaikutuksia, au-

¹ Aromaa & Lehti: Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi, Helsinki 2002.

Aromaa & Nevala: Organised Crime, Trafficking, Drugs, Selected papers presented at the Annual Conference of the European Society of Criminology, Helsinki 2003.

² Esim. Uhkat Venäjältä Suomeen rajaturvallisuuden ylläpitämisen näkökulmasta tarkasteltuna, Riissanen, EUK 58, 2006.

tamme lainvalvojia ymmärtämään paremmin vastassaan olevia rikollisia. Sen kautta tarjoamme rikostorjunnalle paljon vahvemman pohjan taisteluun rikollisuutta vastaan. Työskennellyäni lyhyehkön, mutta erittäin antoisan ajan kahdessa Suomen vankilassa, sain tilaisuuden tutustua ”rikollisiin mieliin”. Työkokemuksieni ja lukemieni alan tutkimuksien perusteella uskallan väittää, että rikollisjärjestöt tutkivat viranomaisten toimintaa hyvinkin tarkasti. Jos jäämme jo tutkimuspuolella rikollisista jälkeen, voimme olla varmoja, että emme saavuta heidän etumatkaansa käytännön toimissa. Vastassamme ei ole mitään puuhastelijoita, vaan rauvaisia ammattilaisia. He etsivät jatkuvasti heikkouksia niin lakipykälästä kuin lainvalvontatoimistakin. Lisäksi näin tulevana rajavartiolaitoksen virkamiehenä voin todeta, että on ollut erittäin mielenkiintoista ja antoisaa tunkeutua pintaa syvemmälle rikolliseen maailmaan. Tulevissa työtehtävissä on varmasti hyötyä tämän alan tuntemuksesta.

3 TUTKIMUSONGELMAT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusongelmat

Tutkimusongelmia pohtiessani ohjaavaksi tekijäksi nousi halu pureutua ”pintaa syvemmälle” tutkittavaan aiheeseen. Myös strategisen tason säilyminen tutkimuksessa vaikutti tutkimusky-symyksiin. Tulin siihen lopputulokseen, että pystyn parhaiten kuvaamaan järjestäytyntä rajat ylittävää rikollisuutta tarkastelemalla sitä eri näkökulmista (ilmiö, vastatoimet ja vaikutukset). Näiden kolmen näkökulman ja ongelmalähtöisen tutkimuksen yhdistäminen oli haas-tavaa. Kuitenkin tutkimuksen viitekehys huomioon ottaen päädyin yhteen pääongelmaan:

Miten järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus kykenee vaikuttamaan tur-vallisuuteemme?

Pääongelmaan päästään käsiksi neljän alakysymyksen kautta:

Mitä on järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus?

Mistä se saa voimansa?

Miten sitä yritetään saada kuriin?

Mitä vaikutuksia sillä on Suomeen?

Tutkimuksen pääongelmaan vastaaminen vaatii kaikkien kolmen näkökulman tarkastelun. Perusteita ongelmalle ja siihen vastaamiselle antaa tutkimuksen viitekehys. Alakysymykset muotoilin tarkoituksella sellaisiksi, että niihin vastaamalla muodostuu käytännössä jo suurin osa vastauksesta pääongelmaan.

3.2 Tutkimusote ja -menetelmät

Pyrin tutkimuksessani kriittiseen tutkimusotteeseen. Tavoitteenani on nimenomaan piilossa olleiden asioiden näkyväksi tekeminen ja sitä kautta näihin liittyvien käytänteiden purkaminen ja uudelleen rakentaminen. Toisaalta tutkimuksessani on myös hieman ymmärtävää tut-kimusotetta, jolla pyrin luomaan merkityksiä menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden

tapahtumille. Koska tutkimukseni pyrkii selittämään reaalimaailman ilmiöitä (Millainen maailma on?), sitä voidaan pitää myös käsitteellis-teoreettisena.³

Tutkittavaa aihetta käsitellään tässä tutkimuksessa pääasiassa laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmin. Tarkoituksena on asioita kuvaamalla luoda ymmärrys tutkittavasta aiheesta ja sen käsitteiden välisistä suhteista. Tutkimukseni päämenetelmänä voidaan pitää niin sanottua laadullisen sisällön analyysiä⁴, missä pyritään etsimään ilmiön kannalta oleellinen tieto, yhdistelemään ja järjestämään se, sekä kuvaamaan ilmiö tiivistetyssä ja yleisessä muodossa.

Tutkimuksen määrällinen eli kvantitatiivinen osuus muodostuu tilastotietojen analysoinnista ja muiden lukuarvojen vertailuista. Tarkoituksena on ilmaista muuttujien väliset riippuvuudet tilastollisten tunnuslukujen avulla.⁵ Tässä tutkimuksessa kvantitatiivisen osuuden määrä on kuitenkin suhteellisen vähäinen, koska painopiste on kvalitatiivisessa tutkimuksessa.

Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmistä huomattavin osa muodostui asiakirja- ja kirjallisuustutkimuksesta. Näin verkostoitumisen aikakaudella internetin mahdollistama tiedonkeruu tuki hyvin tutkimusta. Kirjallisuutta tutkittavasta aiheesta oli saatavilla jonkin verran, mutta pääasiassa ulkomaisia teoksia. Viranomaisten laatimia raportteja ja asiakirjoja sen sijaan oli runsaasti saatavilla niin ulkomailta kuin Suomestakin. Tilastotutkimuksessa ei mennä kovin syvällisiin analyysiin, vaan tilastojen tarkoitus on tukea muuta tutkimusta antamalla lukijalle konkreettisia lukuarvoja kyseessä olevista asioista. Haastatteluita ei käytännössä tätä tutkimusta varten tehty. Tämä perustuu lähdemateriaalin laajuuteen ja internetin mahdollistamaan tiedonhankintaan. Käytännössä kaikki kansainvälisen tason sopimukset, asiakirjat ja julkilauseumat ovat saatavilla internetissä, lähdekritiikki huomioon ottaen.

3.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden varmistamistahan ei ole pelkästään reliabiliteetti- ja validiteettitarkastelu, vaan koko tutkimusprosessin huolellinen ja rehellinen läpivieminen. Se sisältää tutkijan moraalien ja arvovapauden sekä objektiivisen tutkimuksen.

³ Raisamo, Tutkimuskurssi, Tampereen yliopisto, 2006.

⁴ Sama.

⁵ Yliopettaja, KTT Pekka Paajanen, Orientointi opinnäytetyöhön, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, 2006.

Tässäkin tutkimustyössä on kuitenkin ratkaisevan tärkeää, että tutkija pystyy osoittamaan tulosten reliabiliteetin ja validiteetin. Tutkimustavasta kuitenkin riippuu millä kriteereillä reliabiliteetti ja validiteetti osoitetaan. Kvalitatiivisia menetelmiä käyttäviä tutkijoita kritisoidaan usein siitä, että he eivät käsittele riittävästi tutkimuksen luotettavuuskysymyksiä ja perustelee selkeästi metodeja, tuloksia ja johtopäätöksiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa oletetaan, että todellisuuksia voi olla useita ja että tutkimus tuottaa tietyn näkökulman ilmiöstä - ei objektiivista totuutta. Tämän vuoksi perinteiset luotettavuuskäsitteet, joiden mukaan on vain yksi konkreettinen totuus, eivät sovellu kvalitatiivisen tutkimuksen arviointikriteereiksi.⁶

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden osatekijät totuusarvo, yleistettävyyys, yhtäpitävyys ja neutraalisuus, ovat samat kuin perinteisessäkin tutkimuksessa, mutta niiden arviointikriteerit määritellään toisin. Luotettavuuden arviointikriteereinä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus.⁷

Aineiston riittävyys on osoittautunut kvalitatiivisessa tutkimuksessa yhtä ongelmalliseksi kuin kvantitatiivisessakin tutkimuksessa. Kvalitatiivista tutkimusta suoritettaessa tutkijan ei tulisi päättää tutkimuksen alussa kuinka suuren aineiston hän kerää, vaan tutkimuksen aikana tulisi seurata sitä tuleeko keräyksen aikana uutta tietoa vai saavutetaanko koko ajan vain jo olemassa olevaa tietoa. Aineisto on riittävä, kun samat asiat alkavat kertautua.⁸

Tämän tutkimuksen luotettavuus rakentuu laajan aineiston ja tutkijan objektiivisuuden pohjalta. Tutkimusaineistosta hyvin suuri osa on viranomaisten laatimia raportteja ja muita julkaisuja. Pidän niitä luotettavina. Muita lähteitä käytettäessä olen pyrkinyt löytämään oleelliset asiat omien tarkoitusprien ajon takaa. Aineistoa on saatavilla niin runsaasti, että saavutin lähes joka asiassa kertautumisen tason. Vaikka edustankin tulevana virkamiehenä lainvalvonnan puolta, olen pyrkinyt tutkimuksessani olemaan mahdollisimman objektiivinen. Moraalikäsitykseni ei salli asioiden tarkastelua ainoastaan ”kolikon toiselta puolelta”. Tästä johtuen tutkimuksessa on käytetty lähteenä myös niin sanottujen virallisten lähteiden lisäksi eri kansalaisjärjestöjen tekemiä tutkimuksia ja asiakirjoja. Tutkimuksessa esiintyvät esimerkkitapaukset ovat rikoksia kuvaavia malleja (yleensä yhdestä lähteestä), jotka eivät välttämättä pidä täysin paikkaansa. Niiden tarkoitus on kuitenkin antaa kuva tiettyjen rikosten toimintaperiaatteista ja raadollisuuksista. Tutkimuksessa esiintyvät lukuarvot olen pyrkinyt tarkastamaan

⁶ Grönfors, Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät, Juva, 1982, s. 173-178; Tynjälä, Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta, 1991, s. 387-390.

⁷ Lincoln & Guba 1985, 39- 43; Tynjälä 1991, s. 390.

⁸ Hirsjärvi & Remes & Sajavaara, 1997, s. 181.

useammasta lähteestä. Kuitenkin tutkimusraporttia lukiessa on hyvä muistaa, että tutkimus on pääasiassa yksittäisen henkilön analyysin tulosta.

4 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Järjestäytyneeseen rajat ylittävään rikollisuuteen liittyy monia tekijöitä, jotka edesauttavat, vastustavat tai vaikuttavat jotenkin muuten sen toimintaan. Tässä luvussa käsitelen muutamia tärkeimpiä taustatekijöitä. Olen myös mallintanut asiat kuvan muotoon, jolla pyrin selkeyttämään käsitteiden suhteita toisiinsa (Liite 1).

Itse näen kaiken taustalla vaikuttavan kansainvälisen turvallisuusympäristön, jonka heikkouksia hyväksikäyttäen rikollisuus toimii ja kehittyy. Koska turvallisuutta lisäävät toimet ovat ihmisten keksimiä, rikollisten on mahdollista löytää niistä porsaanreikiä. Tutkimukseni rajoittuminen nimenomaan rajat ylittävään rikollisuuteen, rajaturvallisuus on mielestäni yksi tärkeimmistä siihen vaikuttavista tekijöistä. Tarkastelun kohteena on niin EU:n kuin Suomenkin rajaturvallisuus (ovat hyvin pitkälti yhteneviä). Jotta voimme ymmärtää, mitä järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus on, täytyy meidän myös löytää sille määritelmä. Lainsäädäntö tarjoaa meille siihen ainakin jonkinlaisen vastauksen. Lisäksi, tarkasteltaessa järjestäytyntä rajat ylittävää rikollisuutta taustalla vaikuttaa vahvasti luonnollisesti ”tavallinen” järjestäytynyt rikollisuus.

4.1 Turvallisuusympäristö

Modernissa yhteiskunnassa turvallisuuteen vaikuttavat hyvin monet tekijät. Turvallisuusongelmat näkyvät useimmiten väkivaltaisina purkauksina ja konflikteina. Vaikka konfliktin laukaisee akuutti tapahtuma, ongelmien taustalla on usein syvällisiä taloudellisia, yhteiskunnallisia tai kulttuurikehitykseen liittyviä taustatekijöitä. Monen vuosikymmenen ajan kestäneen kylmän sodan ajalta periytyvät kansainväliset rakenteet ja valtioiden suvereenisuuteen perustuva yhteistyöjärjestelmä ovat monien muutosten ja haasteiden kohteena. Siitä, miten haasteisiin tulee vastata, ei kansainvälisellä yhteisöllä ole vielä täysin selkeää yhtenäistä käsitystä, kuten muun muassa monien Euroopan maiden ja Yhdysvaltain erilainen suhtautuminen Irakin sotaan osoittaa. Vaikka vastuu kansalaisten turvallisuudesta on jokaisella valtiolla itsellään, keskeistä on tehokkaan kansainvälisen yhteistyön aikaansaaminen ja kansainvälisen oikeusjärjestyksen vahvistaminen.⁹

⁹ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, s. 17-19..

Näin sanotaan siis Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa vuodelta 2004. Huomattavaa on, että elämme muutosten ja haasteiden aikaa. Kansainvälinen järjestelmä ei kuitenkaan ole vielä täysin kypsä vastaanottamaan noita haasteita, koska osapuolilla on erilaisia käsityksiä asioiden hoitamisesta. Kansainvälinen turvallisuus hakee edelleen selviä rajoja.

Maailma ei ole koskaan näyttänyt talouden, politiikan ja teknologian alueilla vapaammalta, varakkaammalta ja yhtenäisemmältä kuin tämän vuosisadan alkaessa. Viimeisten 30 vuoden aikana on tapahtunut dramaattisia muutoksia kehittyvässä maailmassa. Keskimääräinen elinikä on noussut kahdeksalla vuodella. Lukutaidottomuus on vähentynyt melkein puoleen, noin 25 prosenttiin. Silti yli miljardi ihmistä kärsii vielä pelon ja vapauden puutteen kahleista nykypäivän maailmassa.¹⁰ Sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus, köyhyys, vähentyneet yhteiskunnalliset tulot, poliittisen vapauden puute, heikko luonnonvarojen valvonta ja huono hallinto myötävaikuttavat turvattomuuden syntyyn. Lisäksi maailmanlaajuinen turvattomuus on vaikuttanut maiden välisten suhteiden kehitykseen. Syyskuun 11. 2001 ja terrorismin vastainen sota muodostivat vedenjakajan. Pohjoinen on tullut paljon tietoisemmaksi etelän ongelmista ja tosiasiaista, että ongelmat vaikuttavat tavallisten ihmisten jokapäiväiseen elämään kaikkialla.

Globalisaationa tunnettuun maapallonlaajuiseen kehitykseen on liittynyt sekä onnistumisia että epäonnistumisia toimivan talouden ja demokratian kehittämissyrkimyksissä. Globalisaatio on vähentänyt maantieteellisen etäisyyden merkitystä. Globaalit ja kansallisvaltioiden rajat ylittävät ongelmat vaikuttavat maailmanlaajuiseen, Euroopan ja suomalaisen yhteiskunnan ja kansalaisten turvallisuuteen. Globalisaatio luo uusia mahdollisuuksia, mutta kärjistää myös eriarvoisuutta. Erilaiset yhteiskuntien sisäiseen kehitykseen liittyvät kriisiriskit lisääntyvät. Valtioiden keskinäisen riippuvuuden lisääntyminen vahvistaa yhteistä turvallisuutta, mutta siihen liittyy myös riskejä. Riskit ja uhat ovat saaneet uusia muotoja ja niiden vaikutukset välittyvät nopeammin ja laajemmalle alueelle. Talouden kansainvälistyminen edistää ihmisten, tavaroiden, palveluiden, pääomien ja tiedon liikkuvuutta ja herkästi haavoittuvien teknologisten järjestelmien ja verkostojen käyttöä. Turvallisuusriskit lisääntyvät ja yhteiskunnan haavoittuvuus eri tavoin kasvaa erityisesti, mikäli tämä kehitys kytkeytyy terrorismiin tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

¹⁰ Development in an insecure world, New threats to human security and their implications for development policy, Helsinki, 2005, s. 7.

Köyhyys ja sairaudet aiheuttavat suuressa osassa kehitysmaita suunnatonta kärsimystä sekä kiireellisiä turvallisuusongelmia. Melkein kolme miljardia ihmistä eli puolet maailman väestöstä joutuu tulemaan toimeen alle kahdella eurolla päivässä. 45 miljoonaa ihmistä kuolee joka vuosi nälkään ja aliravitsemukseen.¹¹ Aidsista on tullut ihmiskunnan historian eräs tappavimmista pandemioista, joka vaikuttaa osaltaan yhteiskuntien hajoamiseen. Uudet sairaudet voivat levitä nopeasti ja niistä voi tulla maailmanlaajuisia uhkia. Saharan eteläpuoleinen Afrikka on nykyään köyhempi kuin kymmenen vuotta sitten. Monissa tapauksissa talouden kehittymisen epäonnistuminen on sidoksissa poliittisiin ongelmiin ja väkivaltaisiin konflikteihin. Turvallisuus on kehityksen ennakoedellytys. Konfliktit eivät ainoastaan tuhoa infrastruktuuria, muun muassa sosiaalisia perusrakenteita, vaan ne myös voimistavat rikollisuutta, estävät investointeja ja tekevät normaalin taloudellisen toiminnan mahdottomaksi. Monet maat ja alueet ovat konfliktien, turvattomuuden ja köyhyyden kierteessä.

YK:n tutkimuksen¹² mukaan noin 924 miljoonaa ihmistä asuu slummeissa. Massiiviset ihmisvirrat ovat viime vuosina olleet liikkeellä maaseuduilta asutuskeskuksiin. Tutkimus kuvaa köyhien kaupunkilaisten pahenevia olosuhteita ja valtavaa epävakautta tuovaa globaalia suuntausta. Aseelliset konfliktit Aasiassa, Afrikassa, latinalaisessa Amerikassa ja osissa entistä kommunistimaailmaa ovat ajaneet miljoonat ihmiset kodeistaan kylmän sodan loppumisen jälkeen.

Luonnonvaroista ja erityisesti vedestä käytävä kilpailu, jota kiihdyttää lämpötilojen nousu tulevana vuosikymmeninä, lisää todennäköisesti rauhattomuutta ja muuttoliikkeitä useilla alueilla. Energiariippuvuus on Euroopan erityinen huolenaihe. Eurooppa on maailman suurin öljyn ja kaasun tuojia. Tuonnin osuus päivittäisestä energiankulutuksesta on noin 50 prosenttia. Se nousee 70 prosenttiin vuonna 2030.¹³ Öljyä tuodaan pääasiassa Persianlahdelta, kaasua Venäjältä ja Pohjois-Afrikasta. Tällä hetkellä Lähi-idän tilanteen kaoottisuus ei mahdollista realististen arvioiden tekemistä alueen energiavarojen käytön suhteen. Huomattavaa on Kiinan kasvava energiatarve ja sen kiinnostus Lähi-idän energiavaroihin.

Kylmän sodan loppuminen aiheutti osuvan muutoksen myös Euroopan turvallisuusympäristölle. Varsovan liiton ja Neuvostoliiton romahtaminen lopetti selkeän sotilaallisen uhan Euroopan turvallisuudelle. Puolustuspolitiikan painoarvo väheni. EU:n jäsenvaltiot olivat lakan-

¹¹ Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa – Euroopan Unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 2003, s. 2.

¹² UN-Habitat, The Challenge of the Slums. Global Report on Human Settlements 2003, London 2003.

¹³ Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa – Euroopan Unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 2003, s. 3.

neet jo kauan sitten olemasta uhkia toisilleen ja EU:n laajenemisen myötä Euroopan ”turvallisuuksiyhteisö” laajeni Keski- ja Itä-Eurooppaan. Mutta kylmän sodan loppuminen laukaisi myös aallon aseellisia konflikteja EU:n lähiympäristössä. Vaikka ne eivät olleet suoranainen uhka, oli niillä negatiivinen vaikutus EU:n alueelle. Niistä useimmat ovat olleet pikemminkin valtioiden sisäisiä kuin valtioiden välisiä ja siviiliväestö on ollut kohteena useammin kuin koskaan aiemmin.¹⁴

Sotilaallisen uhan poistuttua muut tekijät, jotka vaikuttavat EU:n arvoihin ja toimintaan, ovat nousseet esiin: järjestäytynyt rikollisuus, laitton maahanmuutto, sosiaalinen ja taloudellinen kehittymättömyys, demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioituksen puute, ympäristöongelmat, jne. Nämä tekijät on paljon vaikeammin huomattavissa kuin aikaisempi selkeä uhka. Kansainvälisten pelaajien – valtioiden ja valtiottomien, laillisten ja laittomien – lukumäärä on kasvanut. Turvallisuudesta on väistämättä tulossa moniulotteinen konsepti.

Tärkein uhka Euroopan uudelle turvallisuusympäristölle näyttää olevan kasvava kuilu niiden välillä joilla on ja niiden joilla ei ole.¹⁵ Oireet, kuten alueelliset konfliktit ja kasvava köyhyys, ovat jo nähtävillä. Koska tämä uhkaa kansainvälistä järjestelmää, on ensisijaista huomata, että tasa-arvottomuuden saavuttaessa tietyn tason, seuraamukset ovat kontrolloimattomia. Poliittinen ja taloudellinen epävarmuus, kaikenlainen ekstremismi ja maahanmuuttovirrat karkaavat hallinnasta.

Suomen turvallisuuteen vaikuttavat yhä enenevässä määrin paitsi sotilaallinen myös taloudellinen ja poliittinen kehitys Euroopassa sekä maailmanlaajuisesti. Siihen vaikuttavat myös Euroopan unionin ja muiden keskeisten toimijoiden, kuten Yhdysvaltain ja Venäjän keskinäiset suhteet ja niiden yhteistyö maailman kriisien ratkaisussa. Suomi ja sen lähiympäristö eivät ole erillään muusta maailmasta, vaan osa laajempaa kokonaisuutta niin myönteisten mahdollisuuksien kuin myös vaarojen ja riskien suhteen. Erityisesti korostuu Suomen asema Euroopan unionin jäsenenä. Globalisaation ennakoimattomuus ja kriisiytymisen mahdollisuus ovat todellisia haasteita myös Suomen turvallisuudelle ja taloudelle. Globalisaation aikakaudella erilaiset häiriöt välittyvät nopeasti sekä suoraan että kansainvälisen järjestelmän toimivuuden kriiseinä ja maailmantalouden vaikeuksina muihin maihin, millä on vaikutuksensa yhtä lailla

¹⁴ The world is the stage – a global security strategy for the European Union, Policy papers 8, 2003, s. 5.

¹⁵ Sama, s. 7.

suomalaisten kansainvälistyneiden yritysten toimintaedellytyksiin ja siten suomalaisten hyvinvointiin.¹⁶

4.2 Rajaturvallisuus

Euroopan unionin yhdenntyn rajaturvallisuusjärjestelmän kehittämisessä on edistytty merkittävällä tavalla. Tästä ovat esimerkkeinä esimerkiksi rajaturvallisuusvirasto Frontexin perustaminen, EU:n rajanylitysasetuksen sekä paikallista rajaliikennettä koskevan asetuksen hyväksyminen.

EU:n oikeus- ja sisäasiainministerineuvosto hyväksyi 5.12.2006¹⁷ sisäasiainministeri Kari Rajamäen johdolla Suomen aloitteesta laaditut yhdenntettyä rajaturvallisuutta koskevat strategiset päätelmät eli ns. rajastrategian. Rajastrategiassa määritellään keskeiset käsitteet, sen avulla täsmennetään neuvoston roolia, lisätään rajavalvonnan läpinäkyvyyttä, tehostetaan kansallista viranomaisyhteistyötä sekä käsitellään rajaturvallisuuden kehittämiseen liittyviä aloitteita. Lisäksi strategiassa linjataan rajaturvallisuuteen liittyviä ulkosuhteita. Schengen-alueen laajentuessa lähivuosina vapaan liikkuvuuden alue tulee kattamaan 24 valtion alueen Norja ja Islanti mukaan lukien¹⁸. Yksittäisen jäsenvaltion rajakontrollin taso vaikuttaa koko Schengen-alueeseen, joten EU:n yhdenntetyn rajaturvallisuuden jatkuva kehittäminen on välttämätöntä.

Rajastrategiassa määritellään yhdenntetyn rajaturvallisuuden (Integrated Border Management) käsite mahdollisimman yksiselitteisellä tavalla. Rajaturvallisuuden tulisi koostua seuraavista ulottuvuuksista:

- rajanylitysasetuksen määritelmän mukainen rajavalvonta (tarkastus ja valvonta), mukaan lukien tarpeen mukainen riskianalyysi ja rikostiedustelu
- rajat ylittävän rikollisuuden tutkinta
- neliportainen rajaturvallisuusmalli (toimet kolmansissa maissa, yhteistyö naapurimaiden kanssa, rajavalvonta, valvontatoimet sisäisellä vapaan liikkuvuuden alueella)

¹⁶ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, s. 17-19.

¹⁷ EU:n oikeus- ja sisäasiainministerineuvosto 4.-5.12.2006, Bryssel.

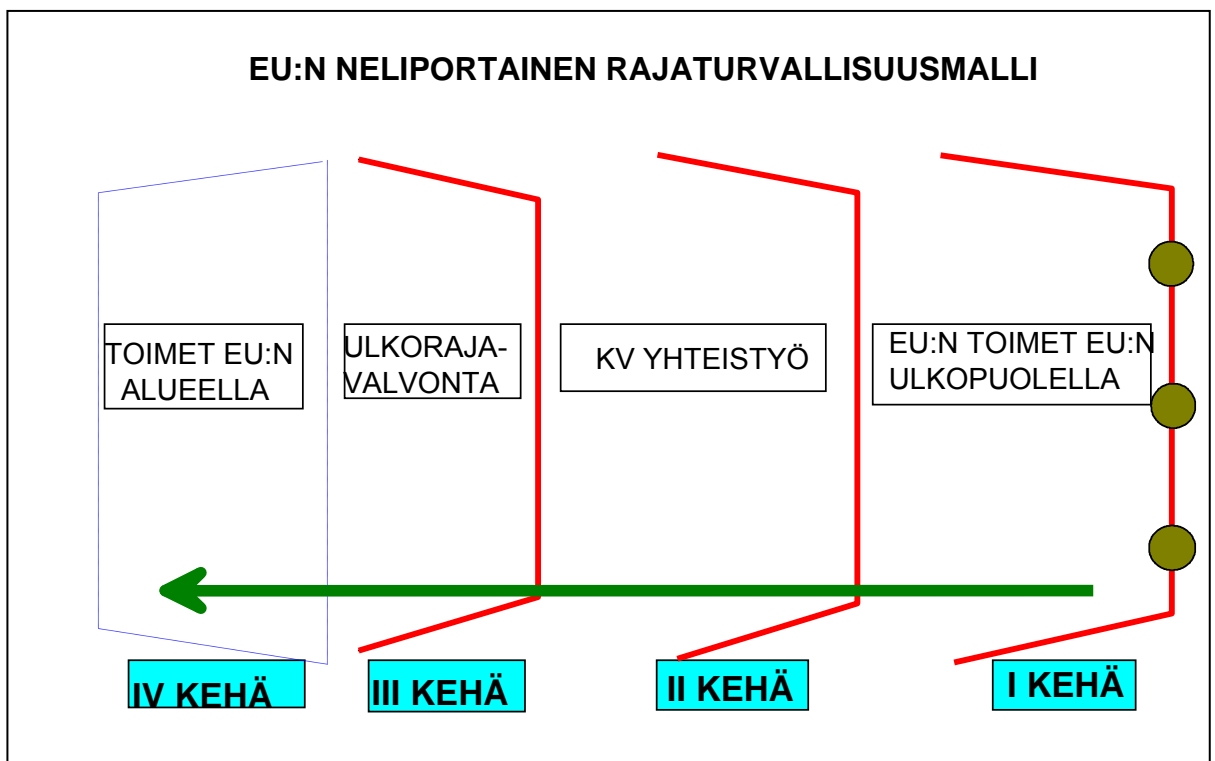
¹⁸ Tulevaan Schengen-alueeseen kuuluvat: Alankomaat (Hollanti), Belgia, Espanja, Italia, Itävalta, Kreikka, Luxemburg, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska, Norja, Islanti, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro.

- viranomaisyhteistyö rajaturvallisuudessa (rajavartioviranomaiset, tulli, poliisi sekä turvallisuuspalvelu- ja muut relevantit viranomaiset)
- jäsenmaiden ja instituutioiden toimien koordinointi ja yhdenmukaisuus¹⁹

Keskeinen periaate on, että *rajaturvallisuuden tulee kattaa kaikki rajalla esiintyvät uhkatekijät*.

Euroopan unionin ulkorajojen valvonnassa on yleisesti hyväksytty Suomen kehittämä neliportainen rajaturvallisuusmalli (Kuva 1). Rajaturvallisuusmallin neljä tasoa ovat:

1. Suomen ulkomaanedustustojen toiminta maahantulolainsäädännön soveltamisessa ja toisaalta kohdemaan tukeminen,
2. Kansainvälinen rajaturvallisuusyhteistyö,
3. Tehokas kansallinen rajaturvallisuusjärjestelmä ja tiivis kansallinen yhteistoiminta,
4. Toimenpiteet Suomen sisällä, erityisesti ulkomaalaisvalvonta sisämaassa.

Kuva 1. EU:n neliportainen rajaturvallisuusmalli.

¹⁹ Informal JHA Ministerial Meeting, Tampere, 20-22 September 2006.

Mallin tehokkuus on osiensa summa. Schengen-luettelon mukaan “Yhtenäisellä rajaturvallisuusmallilla” tarkoitetaan kaiken rajoihin liittyvän toiminnan käsittävää järjestelmää. Siinä on neljä toisiaan täydentävää toimintatasoa.

Suomi kuuluu Euroopan unionin jäsenenä Schengenin säännöstöä soveltavaan vapaan liikkuvuuden alueeseen, jonka sisäisillä rajoilla henkilöliikennettä ei tarkasteta. Alueen ulkorajojen tarkastukset ja valvonta toteutetaan yhdenmukaisesti. EU:n ulkorajapolitiikan ja ulkorajojen valvonnasta annettujen säännösten vaikutus rajojemme valvonnan järjestelyihin on siten merkittävä. EU:n rajaturvallisuutta koskevat päätökset kuuluvat valtaosin unionin niin sanottuihin yhteisöasioihin, joissa ratkaisut tehdään määräenemmistöllä ja EU:n parlamentin kanssa yhteispäätösmenettelyssä.

Rajaturvallisuus on Suomessa samankaltainen yleiskäsite kuin yleinen järjestys ja turvallisuus poliisilaisissa. Se tarkoittaa Rajavartiolaitoksen toimenpiteitä, joilla ennaltaehkäistään ja torjutaan erityisesti laitonta maahantuloa sekä osallistutaan valtakunnan sisäistä ja ulkoista turvallisuutta vaarantavan rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaan – joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Rajaturvallisuustehtävien kokonaisuus koostuu monista osista. Niitä ovat:

- toiminta Suomen ulkomaanedustustoissa
- yhteistyö kolmansien maiden rajaturvallisuusviranomaisten kanssa
- yhteistyö Schengen-valtioiden rajaturvallisuusviranomaisten kesken
- rajatarkastukset rajanylityspaikoilla
- rajavalvonta maa- ja merirajoilla
- RVL:n osallistuminen ulkomaalaisvalvontaan. rajatarkastukset erityistilanteissa Schengen-sisärajoilla²⁰

Suomen kansainvälinen rajaturvallisuusyhteistyö on edelleen tiivistynyt. Kahdenvälisiä ja monenkeskisiä suhteita on ylläpidetty erityisesti Venäjän, Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa. EU:n ulkorajavalvonnan yhteisen ohjausryhmän myötä suora yhteydenpito ja vaikuttaminen nykyisten ja tulevien jäsenvaltioiden rajaviranomaisten johtajiin on ollut mahdollista. Ohjausryhmän sekä muiden maahanmuutto-, raja- ja turvapaikka-asioita käsittelevien työryhmien ja komiteoiden kantojen kansallisella yhteensovittamisella on kyetty vaikuttamaan

²⁰ Niemenkari Arto, Rajaturvallisuus Euroopan unionissa, Raja- ja merivartiokoulun julkaisusarja 1, Helsinki 2003, s. 38.

myös poliittisella tasolla. Suomi on osallistunut EU:n ulkorajavalvontaa koskevan lainsäädännön kehittämiseen aktiivisesti.

Rajatarkastukset rajanylityspaikoilla ovat olennainen osa rajat ylittävän rikollisuuden, erityisesti laittoman maahanmuuton, ihmissalakuljetuksen tai ihmiskaupan torjunnassa. Rajatarkastusten merkitys on kasvanut myös sisäistä turvallisuutta vakavasti vaarantavien uhkien kuten terrorismin torjunnassa. Kansallisen turvallisuuden niin vaatiessa voidaan rajatarkastukset palauttaa määräajaksi myös EU:n sisärajoille. Tarkastusten palauttamisesta päättää valtioneuvosto.

Euroopan unionin laajentumisen jälkeen Suomella on neljä erilaista rajaa, joilla tulli- ja rajatarkastustoimenpiteet ovat erilaisia. Venäjän vastainen maaraja on Euroopan unionin ja Schengenin ulkoraja, Norjan vastainen raja on Schengenin sisäraja, mutta Euroopan unionin ulkoraja ja Ruotsin vastainen raja on Euroopan unionin ja Schengenin sisäraja. Baltian maiden ja Suomen väliltä poistui 1.5.2004 Euroopan unionin tulliraja, mutta Schengenin ulkoraja jää siirtymäajaksi. Lisäksi satamat ja lentoasemat ovat Euroopan unionin ja Schengenin sisä- tai ulkorajoja riippuen siitä, mistä liikenne tulee tai minne liikenne menee ja onko tavaroilla Euroopan unionin status vai ei.²¹

Rajaliikenteeseen on kytkeytynyt vakavaa rikollisuutta, massarikollisuutta ja ei-toivottuja ilmiöitä, jotka ovat vaaraksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle sekä yhteiskuntarauhalle. Sellaisia ovat esimerkiksi huumausaineiden, savukkeiden ja alkoholin salakuljetus, prostituutio, alkoholin ja savukkeiden laiton kauppa sekä varastetun tavaran maastavienti. Lisävaatimuksia rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi aiheuttavat varautuminen ääriliikkeiden, terrorismin ja vaarallisten kulkutautien leviämisen torjuntaan. Rajatarkastuksien yhteydessä rajavartiolaitos ottaa kiinni vuosittain noin 2000 poliisin etsintäkuuluttamaa henkilöä. Tullivalvonnan yhteydessä tullilaitos paljasti vuonna 2003 tullirikoksia 6 389, huumausainerikoksia 862, liikenne rikoksia 731 ja vaarallisten aineiden kuljetusrikoksia 117. Aseita takavarikoitiin 263.²²

Rajaturvallisuuden tulevaisuudennäkymät riippuvat varmasti hyvin pitkälti valtion geopoliittisesta tilanteesta. Suomessa rajaturvallisuuden johtava viranomaisena on rajavartiolaitos, jonka arviot tulevasta yltyvät vuoteen 2015 saakka (Rajavartiolaitoksen strategia 2015). Jotta saam-

²¹ Arjen turvaa - Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004, s. 70.

²² Sama, s. 70.

me selkeän kuvan tulevasta, jonka mukaan rajaturvallisuuttamme tullaan lähivuosina kehittämään, lainaan suoraan rajavartiolaitoksen strategiaa 2015:

Globalisaatio heijastaa jatkuvat vaikutuksensa Suomen rajaturvallisuuteen. Pohjoisen ja etelän välinen jännite tulee hallitsevaksi geopoliittiseksi tekijäksi perinteisen itä-länsiasetelman sijaan. Rajaturvallisuustilanne Keski-Aasiassa ja Kaukasiassa säilyy pitkään epävakaana ja vaikeasti hallittavana. Tämä heijastuu rajatilanteeseen myös Suomen ja Venäjän väliselle rajalle. Laittoman maahantulon ja rajat ylittävän rikollisuuden painopiste on EU:n etelä- ja kaakkoisrajoilla. Vaikutukset ulottuvat avoimien sisärajojen vuoksi kaikkialle EU:n alueelle. Laiton siirtolaisuus, ihmissalakuljetus ja ihmiskauppa sekä terrorismin uhka heijastavat pysyvät vaikutuksensa myös Suomeen. USA toimii aktiivisesti myös sisäisen turvallisuuden alalla ja vaikuttaa EU:n ja Suomen rajaturvallisuusjärjestelmiin.²³

RVL:n strategian tulevaisuudennäkymät eivät ole aivan tuulesta temmattuja, mistä hyvä peruste on esimerkiksi ICMPD:n laatima rajapidätysten kehitys Itä- ja Keski-Euroopassa vuodelta 2004 (Liite 2). Kaakkois-Eurooppa on laittomien virtojen pelikenttää. Positiivinen puoli asiassa on Kaakkois-Euroopan valtioiden lisääntyneet rajapidätykset, mikä johtunee kyseisten valtioiden pyrkimyksistä päästä EU:n jäsenvaltioksi. Suomen kannalta huolestuttavimmalta näyttää Latviaan suuntautuva laitton virta yhdistettynä vähentyneisiin rajapidätyksiin.

4.3 Lainsäädäntö

Rajat ylittävän rikollisuuden konsepti – pohjimmiltaan rikollista toimintaa yli valtioiden rajojen – esiteltiin 1990-luvulla. Vuonna 1995 YK tunsu kahdeksantoista valtioiden välistä rikosta²⁴ joiden alku, teko ja suorat tai epäsuorat seuraamukset koskivat useampaa valtiota. Myöhemmin YK järjesti jäsenmailleen kartoitustutkimuksen, jossa pyydettiin vastaajia listaamaan rajat ylittävän rikollisuuden tapaukset heidän tuomiovaltansa perusteella. Kuitenkin vain muutama valtio kykeni tarjoamaan tyydyttäviä, yksiselitteisiä vastauksia.²⁵ Kansallisista lainsäädännöistä puuttui selkeät kuvaukset tämän tyyppisistä rikoksista. Lisäksi ne sisälsivät häilyviä eroja valtioiden sisäisten ja valtioiden välisten rikoksien osalta.

²³ Rajavartiolaitoksen strategia 2015, RVLE ak 790/01/17.3.2005, s. 2.

²⁴ Rikokset (engl.): money laundering, terrorist activities, theft of art and cultural objects, theft of intellectual property, illicit arms trafficking, aircraft hijacking, sea piracy, insurance fraud, computer crime, environmental crime, trafficking in persons, trade in human body parts, illicit drug trafficking, fraudulent bankruptcy, infiltration of legal business, corruption and bribery of public or party officials.

²⁵ Global programme against transnational organized crime, Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries, UNODC, 2002.

Vuonna 1998 YK:n jäsenvaltiot päättivät perustaa ad hoc –komitean täsmentääkseen kattavaa kansainvälistä sopimusta järjestäytyneitä rajat ylittävää rikollisuutta vastaan. Komitea onnistui suunnittelemaan neljä kansainvälistä laillista keinoa (sopimus ja kolme lisäpöytäkirjaa ihmiskaupasta, ihmissalakuljetuksesta sekä laittomasta aseiden valmistuksesta ja kaupasta), jotka helpottavat rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa. Näiden sopimusten ratifioinnin kautta jäsenvaltiot pystyvät omaksumaan uusia laillisia järjestelmiä. Tässä tarkastelussa on tärkeää rikollisryhmien toimintaan osallistumisen kriminalisointi. Sopimus tarjoaa myös suurelle määrälle valtioita perusrungon yhteistyölle taistelussa järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan.

Keskustelu ad hoc –komiteassa ei johtanut yksimielisyyteen käsitteen “järjestäytynyt rikollisuus” määrittämisestä tai listasta rikoksia, jotka muodostaisivat sellaisen käsitteen. Tuloksena eri valtioiden edustajat sopivat keskittyvänsä enemmän toimijoiden tunnistamiseen kuin itse tekoihin. Ehdotus luettelomaisesta listasta rikoksia hylättiin. Tuntui, että rajat ylittävät järjestäytyneet ryhmät vaihtavat toiminnasta toiseen ja olisi tuloksetonta tai jopa epäedullista yrittää kerätä lakiteksteihin kaikkia rikollisia hankkeita, joita rikollisryhmät tekevät nyt tai tulevaisuudessa.

Vuonna 2000 Palermossa YK:n järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vastainen sopimus²⁶ kuitenkin saatiin allekirjoitettua. Sopimuksen toinen artikla määrittää järjestäytyneen rikollisryhmän:

kolmen tai useamman henkilön muodostama, tietyn ajan koossa pysyvä ryhmä, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen yhden tai useamman tämän sopimuksen mukaisen vakavan rikoksen, saavuttaakseen suoraan tai epäsuorasti taloudellista tai muuta materiaalista hyötyä.

Saman sopimuksen mukaan rikos on rajat ylittävä jos

1. Se on tehty useammassa kuin yhdessä valtiossa;
2. Se on tehty yhdessä valtiossa, mutta huomattava osa sen valmistelusta, suunnittelusta, ohjauksesta tai hallinnasta tehdään toisessa valtiossa;
3. Se on tehty yhdessä valtiossa, mutta siihen on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä, jonka rikollinen toiminta ulottuu useampaan valtioon; tai

²⁶ United Nations Convention against Transnational Organized Crime, ns. Palermon sopimus.

4. Se on tehty yhdessä valtiossa, mutta sillä on huomattavia vaikutuksia toiseen valtioon”.

Euroopan Unioni määrittelee termin "järjestäytynyt rikollisuus" yhdentoista ominaisuuden luettelolla, Luetelluista ominaisuuksista neljän pakollisen (kohdat 1, 3, 5 ja 11) sekä yhteensä kuuden kohdan on toteuduttava, jotta ryhmä täyttäisi järjestäytyneen rikollisuuden vaatimukset.

1. useamman kuin kahden henkilön yhteistyö
2. ryhmän jäsenillä omat määrätyt tehtävät
3. ryhmä toimii pitkän tai rajoittamattoman ajan
4. ryhmä käyttää sisäistä kuria
5. ryhmää epäillään törkeistä rikoksista
6. ryhmä toimii kansainvälisellä tasolla
7. ryhmä käyttää väkivaltaa tai muita uhkailukeinoja
8. ryhmä käyttää peiteyhtiöitä
9. ryhmä harjoittaa rahanpesua
10. ryhmä pyrkii vaikuttamaan poliittikkoihin, julkiseen hallintoon, tiedotusvälineisiin, oikeusviranomaisiin tai talouselämän edustajiin
11. ryhmän toiminnassa taloudellisen hyödyn ja/tai vallan tavoittelu on määrävänä tekijänä.

Suomen lainsäädännössä järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa, tietyn ajan koossa pysyvää ja rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia.²⁷

4.4 Järjestäytynyt rikollisuus

*Järjestäytynyt rikollisuus pitää yllä massarikollisuutta, prostituutiota ja varastetun tavaran markkinoita. Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin yhteydet lisääntyvät, ja terroristijärjestöt käyttävät yhä enemmän rikoksia ja järjestäytyneelle rikollisuudelle tyypillisiä keinoja toimintansa rahoittamiseen.*²⁸

²⁷ Rikoslaki, 17 luku, 1 a §.

²⁸ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, s 27.

Tällainen rikollinen toiminta yhdistetään usein heikkoihin tai heikkeneviin valtioihin. Huu-
mausainekaupasta saadut tulot ovat vauhdittaneet valtion rakenteiden heikkenemistä useissa
huu-
mausaineiden tuottajamaissa. Jalokivien, puutavaran ja pienaseiden kaupasta saadut tulot
vahvistavat konflikteja muissa osissa maailmaa.²⁹ Kaikki tällainen toiminta heikentää oikeus-
järjestystä ja jopa yhteiskuntajärjestystä. Äärimmäisissä tapauksissa järjestäytynyt rikollisuus
saattaa ottaa valtiossa vallan.

Järjestäytynyttä rikollisuutta on kaikissa EU:n jäsenmaissa ja sen rakenteet kansainvälistyvät
koko ajan.³⁰ Rikollisryhmistä tulee myös koko ajan heterogeenisempiä ja rakenteiltaan dy-
naamisempia verkostoja jyrkkien organisaatioiden sijaan. Ne värväävät laillisia liikeyrityksiä
rikollisiin toimiinsa, piilottamaan rikoksilla saadut hyötynsä ja kasvattamaan erikoisosaamista
eri aloilla. Monet niistä ovat asemassa, josta pystyvät vaikuttamaan ulkoisiin osapuoliin, jul-
kiseen hallintoon tai lainvalvojiin. Väkivalta on luontainen osa monia rikoksia ja voidaankin
väittää, että se on luontainen osa järjestäytynyttä rikollisuutta yleensä. Järjestäytyneet rikollis-
ryhmät kehittävät kasvavassa määrin tehokkaita toimenpiteitä lainvalvontatoimia vastaan.

Uhkaavimmat puolet järjestäytyneissä rikollisryhmissä ovat, ensinnäkin valtavat esteet niiden
hajottamiseksi johtuen niiden kansainvälisestä ulottuvuudesta ja vaikutuksesta, ja toiseksi
niiden soluttautumisen taso yhteiskuntaan ja talouteen.³¹ Ensimmäinen aspekti takaa niille
tietynlaisen jatkumon, jolla on vastaavuuksia lainvalvontatoimiin. Toinen aspekti sekoittaa
ne lailliseen maailmaan, vaikuttaen negatiivisesti haluun hyökätä niitä vastaan, korruption
tasoon ja demokratian dynamiikkaan. Mitä tavanomaisemmalta rikollisryhmän toiminta vai-
kuttaa, ja se on soluttautunut yhteiskuntaan, sitä enemmän ylemmän tason toimijat saavuttavat
kunnioitusta ja tulevat yhä vaikeammin saatettaviksi oikeuden eteen.

Järjestäytyneet rikollisryhmät ansaitsevat yli 9 miljardia dollaria vuodessa laittomilla toimil-
laan.³² Rikollisryhmät ovat yleensä sotkeutuneet huumekauppaan, ihmiskauppaan, laittomaan
maahantuloon, seksiteollisuuteen ja kauppaan ihmisten ruumiinosilla. He varastavat autoja;
salakuljettavat ja harjoittavat laitonta ase-, ammus- ja räjähdekauppaa; tuottavat ja levittävät
väärenettyä rahaa; kontrolloivat laitonta vedonlyöntiä; ja pesevät rahaa. Järjestäytyneet rikol-

²⁹ Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa – Euroopan Unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 2003, s 4-5.

³⁰ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006, s. 7.

³¹ Sama, s. 5.

³² Organized Crime and Narcotics in the Baltic Sea Region: Issues of National and Regional Security, Report from the Central Asia and Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Conference in Stockholm, Sweden, 2005, s 25.

lisryhmät ovat myös sekaantuneet laina- ja vakuutuspetoksiin; kiristykseen; laittomaan massa-tuhoaseiden levitykseen; terrorismiin; varastettujen taideteosten salakuljetukseen; tekijänoikeudellisten tuotteiden laittomaan käyttöön, myyntiin ja kopiointiin; sekä radioaktiivisten jätteiden keräämiseen, varastointiin ja tuhoamiseen. Näillä ryhmillä on usein laillinen ”julki-sivu”. Esimerkiksi ne usein käyttävät omia yrityksiään laittomiin toimiin. Joskus laittomia operaatioita tehdään jopa tunnettujen suuryritysten kautta. Nämä yritykset eivät tyypillisesti edes tiedä, että niitä käytetään hyväksi rikollisessa toiminnassa.

Järjestäytyneet rikollisryhmät voidaan jakaa neljään pääkategoriaan:

1. pääasiassa **alueisiin pohjautuvat**, kotoperäiset ryhmät, joilla on laaja toimintakenttä yli rajojen; erityisesti mahdollisuudet oman johtonsa ja varojensa suojaamiseen jopa EU:n sisällä
2. pääasiassa **etnisesti yhtenäiset ryhmät**, joiden johto ja päävarat ulkomailla
3. **dynaamisten toimijoiden verkostot**, joiden organisaatorakenteet ovat vähemmän haavoittuvaisia lain valvojien hyökkäyksiltä kuin heidän viestiyhteytensä ja talous-asiansa
4. jyrkkiin **organisaatorakenteisiin perustuvat ryhmät** ilman etnisiä vaikutuksia, vahva kansainvälinen läsnäolo³³

Itämeren alueella järjestäytyneet rikollisryhmät ovat hyvin organisoituja, niillä on selkeät tavoitteet ja ne etsivät jatkuvasti uusia keinoja laajentaakseen toimintaansa. Itämeren alueen järjestäytyneet rikollisryhmät voidaan jakaa kolmeen kategoriaan:

1. yli 75 –jäseniset,
2. 25 – 75 –jäseniset,
3. 5 – 25 –jäseniset ryhmät.

Ne yrittävät kumota valtioiden sosiaalihuollon ja lainvalvonnan arvioimalla tulevaisuutta sekä vastatiedustelulla. Niillä on myös taloudelliset rakenteet, joita yritetään tukea maksimoimalla voitot. Suurilla järjestäytyneillä rikollisryhmillä on yleensä useita samanlaisia piirteitä. Useimmat ovat erittäin hyvin organisoituja ja toiminta perustuu jyrkkiin hierarkkisiin rakenteisiin (Liite 3). Isot ryhmät käyttävät sisäistä kuria, ne käyttävät vaikutusvaltaansa poliitikkoihin ja rikostuomioistuimiin korruption kautta ja ne toimivat kansainvälisellä tasolla. Ne suun-

³³ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006, s. 5.

nittelevat toimintansa, harjoittavat henkilöstönsä tiettyihin tehtäviin ja omaavat yhteiset taloudelliset rakenteet. Vastuut on jaettu toimenkuvien mukaan.

Pohjoismaissa suurimpina rikollisina toimijoina ovat laittomat moottoripyöräjengit, joilla on läheiset suhteet naapurimaihin.³⁴ Suomessa rikollisuuteen vaikuttaa vahvasti Viron järjestäytyneet rikollisryhmät, jotka tuovat Suomeen laitonta tavaraa ja palveluita. Järjestäytyneelle rikollisuudelle Suomi on sekä kohdealue että muualle suuntautuvan toiminnan kuten taloudellisten operaatioiden tukipiste. Suomen kannalta turvallisuusyhteistyö järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi erityisesti Venäjän ja Viron kanssa on välttämätöntä.³⁵

Vuonna 2005 Suomessa toimi viranomaisten tietojen mukaan 79 järjestäytyntä rikollisryhmää, joihin kuului vajaa 1 000 jäsentä. Järjestäytyneistä rikollisryhmistä 35 täytti ns. EU-kriteerit.³⁶ Näiden ryhmien toiminta on pitkäaikaista ja vakiintunutta ja niiden jäsenten vaihtuvuus on suhteellisen pieni verrattuna muihin ryhmiin, joita perustetaan ja lakkautetaan tiheämmin ja joiden kokoonpanot vaihtelevat kulloistenkin rikollisten tarpeiden mukaan. Luvut ovat olleet lievässä kasvussa 2000-luvun aikana. Järjestäytyneen rikollisuuden kokonaisuudessa ei vuositasolla tapahdu merkittäviä muutoksia. Järjestäytyneille rikollisryhmille on koko 2000-luvun ajan ollut leimallista toiminnan ammattimaistuminen, laajentuminen ja kansainvälistyminen. Rikollisella toiminnalla tavoitellaan mahdollisimman suurta taloudellista hyötyä, jonka saavuttamiseksi rikolliset ryhmittyvät ja ryhmät verkostoituvat sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

³⁴ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006, s. 7.

³⁵ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, s 27.

³⁶ KRP, Vuosikertomus 2005, s. 7.

5 JÄRJESTÄYTYNYT RAJAT YLITTÄVÄ RIKOLLISUUS

Järjestäytynyt rikollisuus toimii yhä laajemmin valtioiden rajojen yli. Huumausainerikollisuus, ihmiskauppa ja erilaiset talousrikokset uhkaavat yhteiskuntien toimivuutta pyrkimällä levittäytymään osaksi yhteiskunnan laillisia rakenteita. Ne vaarantavat kansainvälistä turvallisuutta käyttämällä erityisesti rajojen avoimuutta ja sortuvia valtioita vaikutuskanavina ja tukikohtina. Ihmissalakuuljetus on kansainvälisten rikollisjärjestöjen eniten lisääntynyttä liiketoimintaa sekä myös terroristien keino rahoittaa toimintaansa. Ulkomailta johdettu, kovan toimintamallin rikolliskulttuuri voi saada jalansijaa Suomessa rajat ylittävän rikollisuuden kautta.³⁷

Tämä oli siis Suomen ylimmän johdon kuva järjestäytyneen rikollisuuden tilasta viimeisintä selontekoa laadittaessa. Rikollisuus ei pysy enää valtioiden sisällä, vaan kansainvälinen ulottuvuus on vahvasti mukana nykypäivän rikollisuudessa. Selonteko oli valitettavan oikeassa. Rikollisuuden lonkerot ovat jo usein mantereidenvälisiä.

Globalisaatio ja kasvava taloudellinen riippuvuus ovatkin rohkaisseet ja edistäneet rajat ylittävää rikollisuutta muutokseen kaikkialla maailmassa. Parantuneet viestiyhteydet ja informaatioteknologia, kasvanut kansallisten rajojen sumeneminen; suurempi ihmisten, tavaroiden ja palveluiden liikkuvuus maasta toiseen sekä globaalin talouden ahdinko ovat siirtäneet rikokset kauemmaksi kotimaistaan. Järjestäytyneen rikollisuuden luonnetta nykymaailmassa ei voi ymmärtää ilman ajatusta globalisaatiosta.

Perinteisesti valtiot ovat olleet kansainvälisten suhteiden ensisijaisia toimijoita. Globalisaation myötä valtioiden rinnalle ovat nousseet paitsi monikansalliset yritykset myös kansalaisjärjestöt ja esimerkiksi rikollisverkostot.³⁸ Globalisaation myötä kansallisvaltion ja politiikan sääntely on vähentynyt ja esimerkiksi siirtolaisvirrat ovat kasvaneet. Ihmisoikeudet ovat kehittyneet vuorovaikutuksessa maailman muuttumisen kanssa. Ajatus universaaleista ihmisoikeuksista on eräs globalisaation myönteisimmistä ilmentymistä: samat oikeudet kuuluvat kaikille ajasta ja paikasta riippumatta. Toisaalta globalisaation haittavaikutukset kohdistuvat usein jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin. Muun muassa ihmiskauppa lisääntyy, ja velkavuorovaikutuksessa elävien määrä kasvaa. Tämä on lisännyt entisestään tarvetta turvata ihmisoikeudet yli rajojen mm. solmimalla kansainvälisiä sopimuksia.

³⁷ Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, Valtioneuvoston julkaisusarja VNS 6/2004, s. 27.

³⁸ Anttila, Jane, Ihmisoikeusnäkökulmia globalisaatioon ja kehitykseen, Kehitysyhteistyön palvelukeskus, Helsinki 2002.

Järjestäytyneen rikollisuuden kansainvälinen ulottuvuus voidaan ilmaista ulkomaisten ryhmien tai ulkomaisten ja kotimaisten ryhmien välisenä *kansainvälisenä yhteistyönä*, tai järjestäytyneen rikollisuuden ryhmän suorittamina *kansainvälisinä operaatioina*.³⁹ Tilanne, missä rikollisryhmät ryhtyvät kansainvälisiin operaatioihin hyväksikäyttämällä läsnäoloaan lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaissa, aiheuttaa suurimmat uhkakuvat. Euroopan unionin puitteissa suurin uhka näyttää liittyvän ulkomaisiin rikollisryhmiin, jotka tähtäävät EU:n markkinoiden jakeluvaiheensa suorittamiseen, tuottamatta voittoa EU:lle.

Tilanne on vielä monimutkaisempi, kun ulkomainen rikollisryhmä toimii yhteisymmärryksessä vakiintuneiden rikollisryhmien kanssa. Yllä mainittu ulkomaisten rikollisryhmien suorittaminen jakeluvaiheesta EU:ssa voidaan lukea EU:n rikollisen ympäristön suunnannäyttäjäksi kohti toista näistä kahdesta skenaariosta:

- 1) Merkittävä rikollinen läsnäolo tarkoituksena johtaa ja ylläpitää jakeluverkostoa yhdistettynä läsnäoloon huomattavissa kansanyhteisöissä;
- 2) Merkittävä rikollinen läsnäolo ja strategisen tason jäsenten tai varojen (uudelleensijoituksina) sijoitus EU:n ulkopuolelle.⁴⁰

On myös mahdollista, että nämä järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät alkavat investoida tulojaan EU:n alueella. Tässä tapauksessa on vahvat viittaukset rikollisryhmien yritykseen soluttautua koko yhteiskuntaan. Tämä vahvistuminen voi johtaa tunkeutumiseen muille rikollisuuden aloille tai rikollisryhmien ylempien tasojen parempaan suojaamiseen. Mitä tulee toiseen skenaarioon, ensimmäinen ulottuvuus koskee strategisen tason jäsenten sijoittamista EU:n ulkopuolelle. He ovat niitä, jotka ovat elintärkeitä rikollisorganisaatioiden kehitykselle ja selviytymiselle. Häiritsevät tekijät liittyvät lailliseen kehykseen, kansallisiin voimavarojen käytön etuihin, mutta esimerkiksi rikollisryhmien kyky paikalliseen vaikuttamiseen näyttölee myös suurta roolia. Toinen ulottuvuus koskee varojen (uudelleensijoituksina) sijoittamista EU:n ulkopuolelle. Tämä voi vahvistaa yllä mainittuja häiritseviä tekijöitä, koska se voisi olla merkki rikollisorganisaatioiden halusta vaikutuksen lisäämiseen tai soluttautumiseen johonkin valtioon EU:n ulkopuolella.

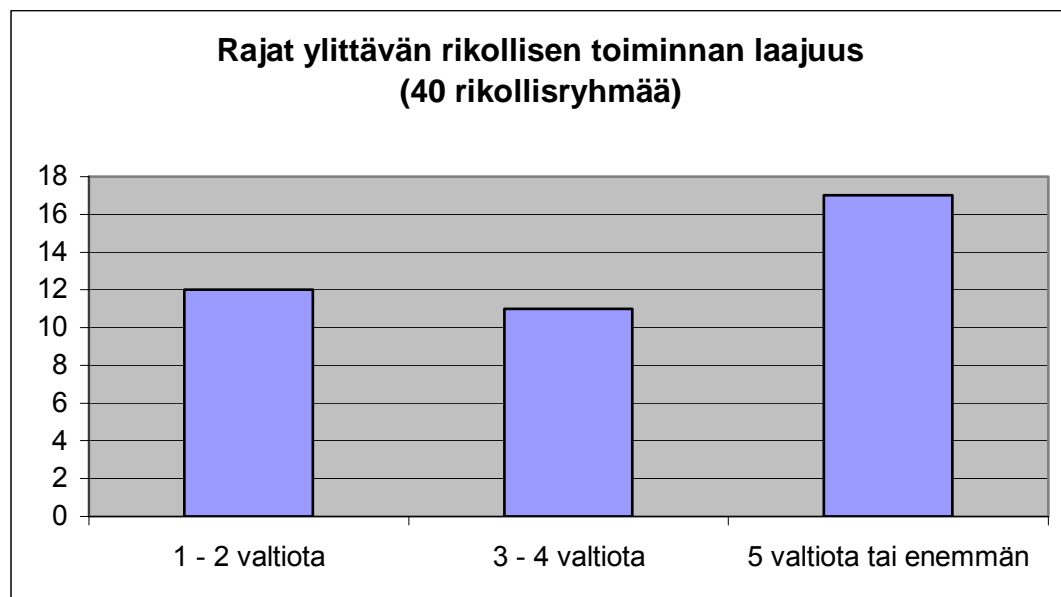
Tilanne, jossa ulkomainen rikollisryhmä ryhtyy kansainvälisiin operaatioihin tähdäten EU:n jakelumarkkinoidensa suorittamiseen, on siis Europolin uhka-arvion mukaan järjestäytyneen

³⁹ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006, s. 11.

⁴⁰ Sama, s. 11.

rikollisuuden aiheuttama suurin uhka.⁴¹ Itse asiassa tämä voidaan liittää epäsuotuisaan rikollisen ympäristön kehitykseen, missä tietyt järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät kykenevät hyväksikäyttämään huomattavia kansanyhteisöjä tai suojaamaan itsensä kansainvälisen ulottuvuuden taakse. Tässä viimeisessä mahdollisuudessa EU:n ulkosuhteiden politiikassa ja jatkuvassa EU:n laajenemisprosessissa laadittujen aloitteiden tulisi vaikuttaa uhkan alentamiseen. Kansanyhteisöjen kehitykseen näyttää vaikuttavan kaksi vastakkaista voimaa: globalisaatio, työntäen näitä yhteisöjä kasvuun, sekä EU:n ja sen jäsenvaltioiden yhdistymispolitiikka, jonka tulisi vähentää mahdollisuuksia niiden hyväksikäytölle.

Järjestäytyneet rikollisryhmät tekevät kovasti töitä välttääkseen lainmukaisia seuraamuksia teoistaan. Huumeiden salakuljetukseen ja laittoman maahantulon järjestämiseen sekaantuneilla rikollisryhmillä, on yleensä suhteita tulliin sekä muihin rajavalvontaviranomaisiin.⁴² Prostitutiota pyörittävillä ryhmillä on usein poliisin suoja. Monet ryhmistä käyttävät osan tuloistaan julkisten ”kilpiensä” lahjontaan. Järjestäytyneet rikollisryhmät harjoittavat myös vastatiedustelua, kuten rajanylitysten analysointia.

Kuva 2. Järjestäytyneiden rikollisryhmien rajat ylittävän toiminnan laajuus.⁴³

⁴¹ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006.

⁴² Organized Crime and Narcotics in the Baltic Sea Region: Issues of National and Regional Security, Report from the Central Asia and Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Conference in Stockholm, Sweden, 2005, s. 26.

⁴³ Global programme against transnational organized crime, Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries, UNODC, 2002, s. 24-25.

UNODC:n vuonna 2002 tekemä tutkimus⁴⁴ neljästäkymmenestä järjestäytyneestä rikollisryhmästä kuudessatoista eri maassa osoitti tulevan suuntauksen rikollisuuden globalisoitumiselle. Vaikka suurin osa rikollisryhmistä harjoitti vain yhtä pääasiallista toimintaa (suurimpana huumekauppa), se ei tarkoittanut niiden olevan maantieteellisesti sidottuja. Melkein puolet rikollisryhmistä oli levittänyt toimintansa viiteen tai useampaan valtioon (Kuva 2). Ainoastaan alle kolmannes ryhmistä toimi yhden tai kahden valtion alueella. Tutkimuksessa oli mukana rikollisryhmiä Euroopasta, Aasiasta, Pohjois- ja Etelä-Amerikasta sekä Australiasta.

Nykypäivänä myös monet Itämeren alueen järjestäytyneet rikollisryhmät ovat osallisina rajat ylittävään rikollisuuteen. Nämä rikokset yleensä liittyvät laittomien tuotteiden liikkeeseen Venäjältä, Ukrainasta ja Valko-Venäjältä EU:n alueelle. Baltian järjestäytyneet rikollisryhmät tuottavat ja levittävät väärennettyä rahaa. Baltian viranomaiset löysivät hiljattain yrityksen, joka väärensi euroja ja Yhdysvaltain dollareita Liettuassa ja Latviassa. Baltian rikollisryhmät tekevät myös paljon varkauksia. Nämä varkaudet näyttävät olevan hyvin organisoituja ja yleensä taitavasti toteutettujen verkostojen tekemiä. Tupakkatuotteiden salakuljetus ja laiton valmistus on erittäin yleistä, kuten on myös huumausaineiden salakuljetus ja valmistus.

5.1 Laiton maahantulo

Maahanmuutto on erittäin vanha ja monimutkainen asia niin sosiaalisesti kuin rikosoikeudellisesti. On hankalaa määrittää tarkalleen, keitä toimijat ja uhrin ovat. Samaan aikaan kun ihmisoikeusjärjestöt puhuvat liikkumisvapauden puolesta pakolaisten laillisten maahanmuuttomahdollisuuksien turvaamiseksi, poliitikot ja viranomaiset kannattavat rajakontrollin nostamista ja laillisia pakkokeinoja pysäyttääkseen turvapaikanhakijat, joilla ei ole riittäviä perusteita maahantulolle.

Tässä tutkimuksessa keskitytään järjestettyyn laittomaan maahantuloon, mutta käyn läpi hie-man laittomaan maahantuloon ajavia tekijöitä. Syitä maahanmuuttajien lähtöön kotimaistaan on aina olemassa ja joissain tapauksissa ne ovat pahenemassa. Tyypillisiä ”työntäviä tekijöitä” ovat:

- monikulttuuristen valtioiden hajoaminen, mukaan luettuna uskonnolliset ja etniset konfliktit;

⁴⁴ Global programme against transnational organized crime, Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries, UNODC, 2002.

- luonnonkatastrofien kasvu, suurten ekosysteemien jatkuva tuho ja ilmakehän lämpeneminen teollistuneen talousjärjestelmän tuloksena;
- erottelut eri perusteilla;
- poliittinen tasapainottomuus ja sodat, jatkuvat aseelliset konfliktit (ml. sisällissodat) ympäri maailman;
- taloudellinen tilanne;
- kontrolloimaton väestönkasvu; suuret erot väestössä ja taloudellisessa kasvussa (sekä kasvava väestö että nopea talouskasvu, mikä usein johtaa todellisiin etuihin ja rikkauksiin vain muutamille);
- köyhtyminen, epäonnistuneiden sosiaalijärjestelmien seurauksena.⁴⁵

“Vetäviä tekijöitä”, jotka tekevät kohdemaasta houkuttelevan, varmistavat EU:n jäsenvaltioiden säilymisen maahanmuuttajien haluttavana määränäänä. Näitä tekijöitä ovat:

- työvoiman puute;
- laaja sosiaaliturva;
- positiivinen taloudellinen tilanne;
- hallinnon demokratia, poliittinen ja sosiaalinen vakaus;
- historialliset yhteydet;
- yhteiset kielet;
- olemassa olevat yhteisöt;
- odotukset.⁴⁶

Elintasoerot ovat usein keskeinen syy niin laillisessa siirtolaisuudessa kuin laittomassa maahanmuutossa.⁴⁷ Euroopan unioniin arvioidaan saapuvan laittomasti yli puoli miljoonaa (jopa 800000) ihmistä vuodessa.

Suomen kannalta laittoman maahantulon tarkastelussa tärkeää roolia näyttelee Venäjä. Venäjän arvioidaan säilyvän laittoman maahantulon kohde- ja kauttakulkumaana. Venäjän maa-

⁴⁵ Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004, s. 1.

⁴⁶ Sama, s. 1.

⁴⁷ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, s. 30.

hanmuuttoviranomaisten arvion mukaan maassa oleskelee laittomasti noin viisi miljoonaa ihmistä. Näistä pääosa on entisen Neuvostoliiton alueelta, mutta joukossa on myös paljon kolmansien maiden kansalaisia.⁴⁸ Venäjän ja Euroopan unionin välinen viisumivapaus ei toteutune lähitulevaisuudessa. Viisumivapaus edellyttää Venäjältä ainakin lainsäädäntöön, raja-valvontaan ja matkustusasiakirjojen luotettavuuteen liittyviä toimia.

5.1.1 Laittoman maahantulon järjestäminen

Kasvavan globalisaation vaikutus sekä työntävien ja vetävien tekijöiden avustus varmistavat jatkuvasti kasvavan maahanmuuttajien määrän. Yhtä kauan kuin on halukkaita maahanmuuttajia, on myös järjestäytyneitä rikollisryhmiä paikalla hyötymässä tilanteesta.

Maahanmuutto itsessään ei ole laitonta. Siitä tulee laitonta, kun henkilöt omatoimisesti tai järjestäytyneiden rikollisryhmien avustuksella yrittävät tulla luvattomasti maahan, koska he eivät pääsisi maahan tai saisi oleskella maassa laillisesti. Europolin konvention mukainen kuvaus järjestäytyneelle laittomalle maahantulolle:

“Toimet, joilla tarkoituksellisesti helpotetaan; taloudellisen hyödyn saamiseksi; maahan pääsyä, asumista tai työntekoa EU:n jäsenvaltioiden alueella, sääntöjen ja asianmukaisten olosuhteiden vastaisesti jäsenvaltioissa.”⁴⁹

Järjestäytyneiden rikollisryhmien käyttö maahanmuuton helpottamiseksi näyttää olevan kasvussa, kuten on myös rikollisorganisaatioiden erikoisosaaminen kokemuksen myötä.⁵⁰ Suurempia voittoja tavoittelevat, ennen homogeeniset verkostot liikuttelevat nyt joustavasti eri kansalaisuuden omaavia maahanmuuttajia pitkin perustamia reittejä EU:n alueelle vähällä vaivalla. Kun reiteistä tulee pidempiä ja aidat jäsenvaltioihin pääsyyn kasvavat, verkostojen käyttö tulee tarpeellisemmaksi maahanmuuttajille, jotka kykenevät maksamaan huomattavia summia päästäkseen tahtomaansa määränpäähän.

Mitä enemmän EU:n jäsenvaltiot parantavat heidän kykyjään laittoman maahantulon estämiseksi ja kontrolloimiseksi, sitä parempi se on järjestäytyneen rikollisuuden ryhmille, joihin siirtolaisten (joilta puuttuu tietotaito rajakontrolleista) on turvauduttava päästäkseen määrän-

⁴⁸ Arjen turvaa - Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004, s. 72.

⁴⁹ Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004, s. 1-2.

⁵⁰ Sama, s. 2.

päähänsä.⁵¹ Alalla on useita järjestäytyneitä rikollisryhmiä EU:n jäsenvaltioista, Afganistanista, Albaniasta, Bulgariasta, Moldovasta, Irakista, Afrikan maista, Venäjältä, Turkista ja entisen Jugoslavian maista. Myös eteläafrikkalaiset organisaatiot ovat viime vuosina vaikuttaneet EU:n alueelle.

Useissa tapauksissa on erittäin hankalaa arvioida laittomien maahantulijoiden reittejä EU:n alueelle. On olemassa monia mahdollisia reittejä, jotka ovat halukkaiden laittomien maahantulijoiden käytettävissä. Tämä osoittaa laittomien verkostojen joustavuuden jatkuvana kykynä vaihtaa uusiin reitteihin viranomaisten paljastaessa edellisiä reittejä. Se osoittaa myös laittomien toimijoiden laajan tietämyksen rajakontroleista, niin kohde-, kuin kauttakulkumaista-kin.

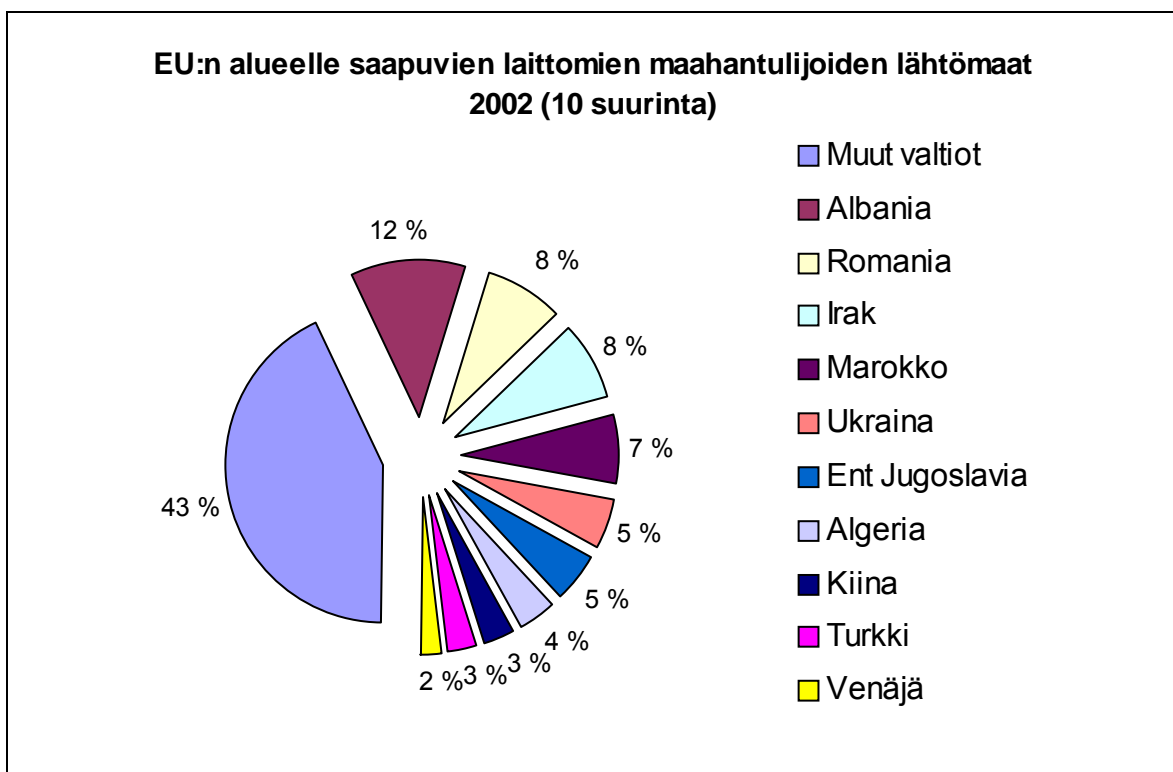
Europol on listannut tiettyjä tekijöitä, jotka tekevät paikoista, joista suurin osa maahanmuuttajista yrittää tulla EU:n alueelle, jotakuinkin ennalta arvattavia. Näitä tekijöitä ovat:

- läheisyys potentiaalisiin kohteina oleviin jäsenvaltioihin;
- sijainti EU:n reuna-alueella;
- helppo matka lähtömaista ja
- helppo pääsy satamiin tai maa/merirajoille.⁵²

ICMPD:n tilastojen mukaan vuonna 2002 eniten EU:n alueelle saapuneista laittomista maahantulijoista lähtikin Albaniasta (Kuva 3). Myös Romania, Irak ja Marokko olivat huomattavia lähtömaita. Kaikkien näiden valtioiden kohdalta täyttyy vähintään kolme neljästä Europolin listaamasta tekijästä.

⁵¹ Illegal immigration and trafficking in human beings seen as a security problem for Europe, W. Bruggeman, Deputy Director Europol, 19 September 2002, s. 3.

⁵² Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004, s. 3.

Kuva 3. EU:n alueelle saapuvien laittomien maahantulijoiden lähtömaat 2002.⁵³

Lähtömaihin liittyen, suurimmat sisääntulovaltiot EU:n alueelle ovat Itävalta, Saksa, Kreikka ja Italia. Näihin kaikkiin valtioihin saapuu suuret määrät maahanmuuttajia maarajojen kautta sekä Kreikkaan, Espanjaan ja Italiaan myös merirajojen kautta.

Kolme useimmin käytettyä kauttakulkumaata ennen saapumista EU:n ulkorajoille ovat Venäjä (Moskova), Ukraina (Kiova) ja Turkki (Istanbul).⁵⁴ Niitä käytetään joko lähtö- tai kokoontumispaikkoina matkalla läntiseen Eurooppaan. Balkanin aluetta (Sarajevo ja Belgrad) pidetään edelleen kauttakulkualueena kohti EU:ta, kuten myös Pohjois-Afrikkaa (Marokosta Espanjaan, Libyasta ja Tunisiasta Italiaan).

Useat EU:n jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet, että perinteiset laittoman maahantulon pääreitit EU:n alueelle ovat suurilta osin säilyneet muuttumattomina jo vuosia. Laittomien maahantulijoiden valitsemat reitit ovat riippuvaisia sekä lähtömaasta että suunnitellusta kohdemaasta.

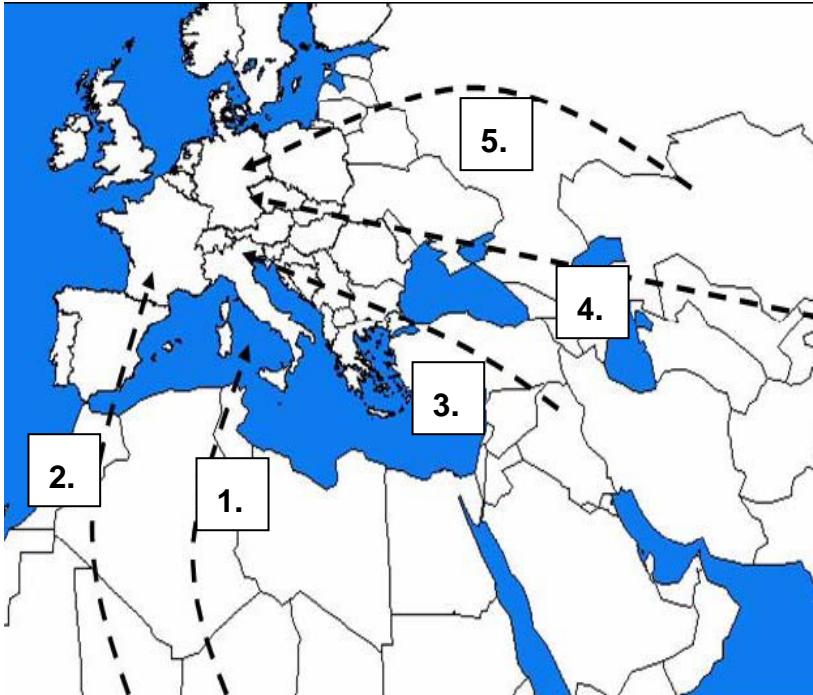
EU:n alueelle on periaatteessa viisi laittoman maahantulon pääreittiä (Kuva 4):

1. Pohjois-Afrikan reitti;

⁵³ ICMPD, Irregular migration, human smuggling and informal economy in a European perspective, 25.10.2005, Gothenburg, Sweden, s. 13.

⁵⁴ Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004, s. 3.

2. läntisen Afrikan Atlantin rannikon reitti;
3. Balkanin reitti;
4. keskisen Euroopan reitti;
5. Baltian reitti.

Kuva 4. Laittoman maahantulon (ja ihmissalakuljetuksen) pääreitit EU:n alueelle.⁵⁵

Erityisesti kesäkuukausien aikana Espanja joutuu kohtaamaan tuhansien laittomien maahantulijoiden saapumisen Afrikasta. Nämä halukkaat maahantulijat suorittavat uhkarohkean matkan Marokosta Etelä-Espanjaan Gibraltarin salmen yli, missä vain 21 kilometriä erottaa Euroopan Afrikasta. Monet pienillä, ylikuormatuilla veneillä matkustaneet ovat hukkuneet yrittäessään saavuttaa Eurooppaa. Viime aikoina uhkarohkeat venematkat ovat suuntautuneet myös Kanarian saarille.

Pohjois-Afrikan ja Espanjan välillä menehtyneistä laittomista maahantulijoista en löytänyt tilastotietoa, mutta vertailun vuoksi Yhdysvaltojen hallinnon raportin mukaan vuonna 2004 464 ihmistä kuoli ylittäessään Meksikon ja Yhdysvaltojen rajaa (43 prosentin lisäys edelliseen vuoteen). Virallisten arvioiden mukaan 350000 laitonta maahantulijaa ylittää joka vuosi Yhdysvaltojen rajan Meksikosta, ja 800000 ylittää Euroopan Unionin rajan.⁵⁶

⁵⁵ Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004, s. 3-4.

⁵⁶ Fabrizio Sarrica, The Smuggling of Migrants. A Flourishing Activity of Transnational Organized Crime, 2005, s. 8-9.

On arvioitu, että 10 prosenttia kaikista EU:n jäsenvaltioihin saapuvista maahantulijoista tulee Balkanin läpi (reittiä 3).⁵⁷ Tämä laajamittainen Balkanin maiden käyttö EU:n alueelle pääsemiseksi on kysymys, jota Europol seuraa hyvin tarkasti. Erityisen huomion saavat EU:n jäseniksi lähiaikoina pyrkivät valtiot. Panostus asiaan tässä vaiheessa valmistaa Europolia unionin laajenemiseen. On yksi Europolin päähuomionkohteista auttaa taistelussa näitä ongelmia vastaan, koska järjestäytyneiden rikollisverkostojen avulla nämä maahantulijat päätyvät EU:n alueelle laittomasti.

Laittomat maahantulijat käyttävät laajasti eri keinoja päästäkseen EU:n alueelle. Useimmin käytettyjä tapoja ovat joko kätkeytyminen tai petoksellinen tulo, kuten väärennetyt asiakirjat, persoonattomuus ja valeavioliitot.⁵⁸ Aasialaiset maahanmuuttajat matkustavat yleensä pienissä ryhmissä (5 – 10 henkilöä).⁵⁹ Joissakin tapauksissa jopa 40 henkilön suuruisia turistiryhmiä on pysäytetty. Osa hankkiutuu kohdemaan lähistölle, missä järjestäytyneet rikollisryhmät ovat jo valmistelleet heidän kuljetuksensa. Se on yleensä sekä kallista että vaarallista.

Unkarin rajavartiolaitoksen tiedustelu-upseerin mukaan, "Laittoman maahantulon järjestäjät ovat rakentaneet korkean teknologian verkoston, joka ylettyy lähtömaasta järjestäjiin Budapestissa, heidän kontakteihinsa Unkarin rajalla ja sieltä Saksaan sekä Itävaltaan. Laittoman maahantulon järjestäminen toimii usein kuten pakettimatkat, käyttäen ulkomaisia matkatoimistoja peiteorganisaatioina. Saattueet on organisoitu sotilaallisen tarkasti. Jokainen ajoneuvo on varustettu matkapuhelimella. Kuljettajalla on käytössään pimeänäkölaitteet ja tiedustelijat valvovat teitä rajavartioiden varalta. Saattueen perässä ajaa "peräpään vartijana" oma ajoneuvo."⁶⁰

Albaniassa laittomasta maahanmuuttajien kuljettamisesta Italiaan, on tullut huomattava ja kannattava liiketoimi. "Kasvava määrä kolmannen maailman pakolaisista valitsevat Albanian lähtöalustakseen parempaan elämään. Turkin kurdit, Sri Lankan tamilit ja vietnamilaiset ovat löytäneet käytävänsä Albanian viisumivapauden, avoimen rajapolitiikan ja salakuljettajien

⁵⁷ Illegal immigration and trafficking in human beings seen as a security problem for Europe, W. Bruggeman, Deputy Director Europol, 19 September 2002, s. 2.

⁵⁸ Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004, s. 4.

⁵⁹ Illegal immigration and trafficking in human beings seen as a security problem for Europe, W. Bruggeman, Deputy Director Europol, 19 September 2002, s. 3.

⁶⁰ Adam LeBor, "Profitable Cargo", 1 July 1999.

ulkomaansuhteiden helpottaessa heidän matkaansa”.⁶¹ Päästyään Italiaan laitton maahantulija on vapaa siirtymään mihin tahansa “rajattomassa” EU:ssa.

5.2 Rajat ylittävä ihmiskauppa

Palermon sopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan mukaan ihmiskauppa on: *toimintaa uhrien rekrytoinnissa, kuljetuksessa, kätkemisessä tai vastaanotossa käyttäen keinona väkivaltaa tai sillä uhkaamista, huijaamista, pettämistä, pakottamista, sieppaamista, vallan tai haavoittuvuuden väärinkäyttöä, tai rahan tai etujen antamista henkilölle, jonka vallassa uhri on. Päämääränä on uhrin hyväksikäyttö prostituoituna, seksuaalinen hyväksikäyttö, pakotyö, orjuus tai sitä muistuttavat olosuhteet tai uhrin elinten irrottaminen.*⁶² Ihmiskauppa ei siis välttämättä sisällä valtioiden rajojen ylittämistä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ihmiskauppaa kuitenkin nimenomaan kansainvälisenä ilmiönä.

Ihmiskaupasta saaduilla voitoilla rahoitetaan muita rikollisia toimia. FBI:n mukaan ihmiskau-
pasta saadaan arviolta 9,5 miljardin vuositulot.⁶³ Se on läheisessä yhteydessä rahanpesuun,
huumekauppaan, asiakirjaväärennöksiin ja ihmissalakuljetukseen. ”Missä järjestäytyneet rikol-
lisuus kukoistaa, siellä hallinnot ja lainsäädäntö heikkenevät.”

Ihmiskauppa on maailmanlaajuinen ilmiö, joka koskettaa niin lähtö-, kauttakulku- kuin koh-
demaitakin. Nykypäivän orjuudeksikin kutsutun ihmiskaupan kautta ihmisiä saatetaan mm.
seksuaalisen ja työvoiman hyväksikäytön kohteiksi ja heidän elimiään kaupataan taloudelli-
sessa hyötymistarkoituksessa. Ihmiskauppa aiheuttaa paitsi uhrille myös hänen läheisilleen
suuria inhimillisiä kärsimyksiä. Samalla se heikentää ympärillä olevien yhteiskuntien hyvin-
vointia ja rapauttaa niiden kantavia rakenteita varsinkin kun ihmiskaupan tiedetään olennai-
sella tavalla liittyvän järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja harmaaseen talouteen.

⁶¹ James Drake, “Troubled Albania Remains Illegal Freeway into Europe,” Christian Science Monitor, February 9, 1998, Vol. 90, No. 51, s. 6.

⁶² Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime: “Trafficking in persons” shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs;

⁶³ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11335, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2006, s. 13.

Ihmiskauppa on keskeinen ihmisoikeushaaste kansainvälisesti, lähialueilla ja Suomessa. Sen lisäksi, että ihmiskauppa loukkaa sellaisia perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia kuin oikeutta vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen, voivat myös useat muut kansalais- ja poliittiset oikeudet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet tulla loukatuiksi. Ihmiskaupassa loukataan myös yksilön oikeutta vapauteen orjuudesta tai orjuuden kaltaisista olosuhteista sekä julmasta, epäinhimillisestä tai alentavasta kohtelusta. Vakavimmillaan ihmiskauppa loukkaa yksilön oikeutta elämään.

Ihmiskauppa liittyy vahvasti siirtolaisuuteen ja sen taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Köyhyys, työttömyys, erilaiset vainot, vallitseva sota- tai konfliktitila tai muu sisäinen tai ulkoinen kriisi edistävät maastamuuttoa. Asiaan liittyy usein myös naisten alisteinen asema lähtömaassa; huono palkka, koulutuksen puute, alistaminen ja väkivalta ovat omiaan helpottamaan lähtöpäätöksen tekoa. Erityinen piirre siirtolaisuuden taustatekijöissä onkin köyhyyden naisistuminen, joka on selvässä yhteydessä ihmiskauppaan.⁶⁴ Ihmiskauppiat pyrkivät taloudellisesti hyötymään ihmisten kuljettamisesta maasta toiseen. Kuljettamisen jälkeen henkilöitä pyritään hyväksikäyttämään eri tavoin kohdemaissa.

Ihmiskauppaa voidaan tarkastella nelivaiheisena prosessina yksittäisen teon sijaan:

1. **Värväys:** Ihmiskauppaprosessi alkaa ryöstämällä tai värväämällä ihminen.
2. **Kuljetus:** Prosessi jatkuu kuljetuksella lähtöpaikasta määränpäähän. Rajat ylittävän ihmiskaupan tapauksessa, kuljetus sisältää lähtömaasta pois pääsyn ja kohdemaahan siisääntulon.
3. **Hyväksikäyttö:** Hyväksikäyttövaiheessa uhri pakotetaan seksi- tai työpalvelukseen. Tämä vaihe sisältää usein uhriin kohdistuvaa väkivaltaa.
4. **Jälkivaihe:** Mahdollinen jälkivaihe koskee yleensä rikosentekijää, ei niinkään uhria. Riippuen ihmiskauppaoperaation koosta ja monimutkaisuudesta, rikollisorganisaatio voi katsoa prosessin ”pesun” tarpeelliseksi. Tällä vaiheella voi olla yhteyksiä muihin rikoksiin, kuten ihmisten, aseiden tai huumeiden salakuljetukseen.⁶⁵

Ihmiskaupan syyt ovat monimutkaisia ja usein vahvistavat toisiaan. Katsottaessa ihmiskauppaa maailmanlaajuisena taloutena, uhrin muodostavat **tarjonnan** ja välinpitämättömät työnantajat tai seksuaalisesti hyväksikäyttäjät edustavat **kysyntää**.

⁶⁴ Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, Ulkoasiainministeriön työryhmä, 31.3.2005, s. 18.

⁶⁵ UNODC, Trafficking in Persons: Global Patterns, April 2006, s. 57.

Uhrien tarjontaa vahvistavat monet tekijät kuten köyhyys, korkeamman elintason houkutus, työmahdollisuuksien puute, järjestäytynyt rikollisuus, naisiin ja lapsiin kohdistuva väkivalta, naisten syrjintä, korruptio, poliittinen tasapainottomuus ja aseelliset konfliktit.⁶⁶ Joissain yhteiskunnissa perinteiden vaaliminen sallii kolmannen tai neljännen lapsen lähettämisen asumaan ja tekemään töitä kaupunkeihin ”perheenjäsenen” luokse. Vaihdossa saadaan lupaus koulutuksesta ja opetuksesta. Käyttääkseen hyväksi tätä perinnettä ihmiskauppiat asettuvat usein ”työnvälittäjiksi” taivuttaakseen vanhemmat eroon lapsestaan, kaupaten lapsen sitten prostituoiduksi, palvelijaksi tai viihdyttäjäksi. Loppujen lopuksi perhe saa vain vähän palkkatuloja, jos ollenkaan. Lapsi pysyy kouluttamattomana sekä erotettuna perheestään ja toivotut koulutukselliset ja taloudelliset mahdollisuudet eivät koskaan toteudu.

Monissa yhteiskunnissa tytöt ovat vähemmän arvostettuja kuin pojat. Tyttöjen odotetaan uhraavan koulutuksensa jäämällä huolehtimaan kotitöistä, kuten vanhempiensa ja sisaruksiensa hoidosta. Tämä sukupuoleen perustuva erottelu tekee naiset ja tytöt suhteettoman haavoittuviksi ihmiskaupalle.⁶⁷

Kysynnän puolella ihmiskauppaan ajavat tekijät sisältävät seksiteollisuuden ja hyväksikäytetävän työvoiman kasvavan tarpeen. Seksiturismista ja lapsipornografiasta on tullut maailmanlaajuisia elinkeinoja. Niiden nousua on helpottanut internetin kehitys, mikä laajensi nopeasti ”kuluttajien” valintamahdollisuuksia sekä mahdollisti välittömät ja melkein jäljittämättömät liiketoimet. Ihmiskauppaa ajaa eteenpäin myös globaali tarve halvalle, haavoittuvalle ja laittomalle työvoimalle. Esimerkiksi joissain Aasian ja Persianlahden hyvinvoivissa valtioissa on suuri kysyntä kotiapulaisille, joista usein tulee hyväksikäytön ja pakkotyön uhreja.

UNODC on kerännyt raportteja ihmiskauppatapauksista, joiden perusteella on laadittu valtioille statuksia ihmiskaupan lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaina (Liitteet 4-6). Vuonna 2006 UNODC:n ihmiskauppaa koskevaan julkaisuun⁶⁸ oli kerätty raportoidut tapaukset vuosilta 1999 – 2003. Raportteja tapauksista oli kerätty muun muassa kansainvälisistä organisaatioista, eri tutkimuslaitoksista ja valtiollisista instituutioista.

Raportoitujen tapausten perusteella voidaan todeta ihmiskaupan lähtömaiden koostuvan pääasiassa kehitysmaista ja niin sanotuista kehittyvistä maista (Liite 4). Näin Schengen-aikana

⁶⁶ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11252, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2005, s. 17-18.

⁶⁷ UNODC, Toolkit to Combat Trafficking in Persons, 2006.

⁶⁸ UNODC, Trafficking in Persons: Global Patterns, April 2006.

huolestuttavat piirteet löytyvät niin Euroopan itä- kuin eteläpuoleltakin. Suomen kannalta erityisesti Venäjän ja Baltian maiden korkeat tapausmäärät aiheuttavat haasteita rajaturvallisuudelle.

Ihmiskaupan käytetyimmät kauttakulkumaat sijaitsevat raporttien mukaan pääasiassa Kaakkois- ja Keski-Euroopassa (Liite 5). Kaakkois-Euroopan ongelmallinen tilanne nousi esiin jo käsiteltäessä laitonta maahantuloa. Etenkin Italian asema yhtenä käytetyimmistä kauttakulkumaista selittyy pitkälti Balkanin maista, etenkin Albaniasta, saapuvilla laittomilla tulijoilla. Albanian ja muiden Kaakkois-Euroopan valtioiden hankala ihmiskauppatilanne näkyy myös IOM:n ihmiskaupan uhrien tilastoissa vuosilta 2000 – 2004 (Liite 7). Vuositasolla yli tuhat ihmistä kaupataan Kaakkois-Euroopan maissa pääasiassa seksuaaliseen hyväksikäyttöön. EU-maiden kannalta on huolestuttavaa, että käytetyimmät kauttakulkumaat sijoittuvat EU:n sisälle tai sen välittömään läheisyyteen. Vaikka Suomea pidetään yleisesti ihmiskaupan kauttakulkumaana⁶⁹, UNODC:lle raportoitujen tapausten perusteella Suomi on vähiten käytetyimpiä kauttakulkumaita.

Ihmiskaupan kohdemaat ovat monesti joko lähtömaata lähellä sijaitsevia maita, joissa yleiset elinolosuhteet ovat ainakin hieman paremmat kuin lähtömaassa tai maita, joihin on syntynyt saman kulttuuritaustan omaava yhteisö. Kohdemaat ovat hyvin usein myös maailmantaloudellisesti katsottuna keskimääräistä menestyneempiä valtioita, joissa ihmiskauppaa edistäviä tekijöitä ovat muun muassa halvan tai jopa ilmaisen työvoiman kysyntä esimerkiksi rakennus- tai ravintola-alalla sekä prostituutioon tai seksiturismiin liittyvä laiton liiketoiminta. UNODC:n mukaan ihmiskaupan kohdemaat ovat käytännössä niin sanotut länsimaat sekä väkirikkaat Kaukoidän valtiot (Liite 6). Raportoitujen tapausten valossa Suomi on ihmiskaupan kohdemaana keskitasoa.

5.2.1 Seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä ihmiskauppa

Kreikkalainen Zoe Svoulou kuvasi vuonna 2001 seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävää ihmiskauppaa karrikoidusti, mutta mielestäni hyvin: ”*Prostituutioon ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä naiskauppa on rikkomus ihmisoikeuksia vastaan. Vaikkakaan ilmiö ei ole*

⁶⁹ Esim. Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, Ulkoasiainministeriön työryhmä, 31.3.2005: ”Suomi on ihmiskaupan kauttakulku- ja kohdemaana.”

uusi, se on saanut jättimäiset mittasuhteet globalisaation myötä, kapitalistisen yhteiskunnan uusliberalistisessa vaiheessa, missä kaikki on kaupan.”⁷⁰

Vuosituhanne vaihteessa seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä naisten ja tyttöjen ihmiskauppa oli 7 miljardin US dollarin vuosittainen varjotalous.⁷¹ Nykyään arviolta 600000 – 800000 ihmistä kaupataan ympäri maailmaa vuosittain. Uhreista 80 prosenttia on naispuoleisia ja noin 50 prosenttia on lapsia.⁷² Sadattuhannet näistä naisista ja lapsista joutuvat prostituoiduiksi joka vuosi. Naisia kaupataan kaikkialta kaikkialle ympäri maailman. Tämä korkean voiton kauppa on vähemmän riskialtis verrattuna huume- ja asekauppaan. Kansainväliset kauppioiden verkostot ja parempaa elämää etsiviä naisia jahtaavat parittajat tekevät suurimmat voitot. Nämä laittomat toimet ja niihin liittyvät rikokset eivät vahingoita ainoastaan uhreiksi joutuvia naisia, vaan ne myös heikentävät valtioiden sosiaali-, politiikka- ja talousrakenteita.

Markkinoiden kasvun pääsyitä ovat kehitysmaiden taloudellinen tilanne, monien yhteiskuntien romahtaminen, ja miljoonien ihmisten köyhyys ja hätä, erityisesti Itä-Euroopan maissa, joista valtaosa kaupatuista naisista on kotoisin. Kauppaajat saalistavat "työtarjousten" varjolla uhreikseen nuoria ihmisiä jotka etsivät parempaa elämää poissa kotoa. Kauppa on osa kansainvälistä organisoitua rikollisuutta, ja usein kytköksissä ase- ja huumekauppaan. Useimmat näistä naisista eivät ole prostituoituja omassa maassaan, vaan heidät on fyysisellä ja psyykkisellä painostuksella pakotettu ottamaan vastaan "asiakkaita" ja elämään orjuuden kaltaisissa olosuhteissa.

Rajat ylittävä seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä naisten ja lapsien ihmiskauppa perustuu tasapainoon uhrien tarjontaan lähtömaista ja uhrien kysyntään kohdemaista.⁷³ Lähtömaista uhreja on yleensä suhteellisen helppo värvätä valheellisilla lupauksilla työpaikoista. Kun katsotaan esimerkiksi IOM:n laatimia tilastoja Kaakkois-Euroopan valtioiden ihmiskaupan uhrien koulutustaustoista ja taloudellisesta tilanteesta vuosilta 2002 - 2004, huomaa äkkiä mistä on kyse (Liite 8). Esimerkkivaltioissa vuonna 2004 80 - 90 prosenttia uhreista omasi vähintäänkin huonon taloudellisen tilanteen ja noin 70 prosentilla oli keskiasteen tai sitä alemman

⁷⁰ Svolou Zoe, Nelf –konferenssi, Turku 2001. Svolou edusti konferenssissa Kreikkaa.

⁷¹ Donna M. Hughes, "The 'Natasha' Trade: The Transnational Shadow Market of Trafficking in Women," *Journal of International Affairs*, 53(2), 2000.

⁷² Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11335, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2006, s. 6.

⁷³ Donna M. Hughes, *The Demand: Where Sex Trafficking Begins*, Rome, University of Rhode Island, June 17, 2004, s. 1.

tason koulutus. Ihmiskaupan uhrin tarttuvat näin ollen hyvinkin helposti lupauksiin työpaikoista ja talouden kohentumisesta. Kohdemaissa seksiteollisuus luo kysynnän uhreille. Paikoissa, joissa prostituutio kukoistaa, parittajat eivät kykene värväämään tarpeeksi paikallisia naisia bordelleihin. Uhrin tuodaan muista maista tai paikoista.

Vuosikymmenien ajan suurimmat lähtömaat sijaitsivat Aasiassa. Mutta Neuvostoliiton romahtaminen avasi värväjille miljoonien epätoivoisten naisten markkinat. Entisistä neuvostotasavalloista, kuten Valko-Venäjä, Latvia, Moldova, Venäjä ja Ukraina on tullut huomattavia naisten lähtömaita seksiteollisuuden tarpeisiin. Tämän päivän halutuimmat naiset seksiteollisuudessa tulevat Venäjältä ja Ukrainasta.

Yksi johtavista seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan tutkijoista on Rhode Islandin yliopiston professori Donna M. Hughes. Hughesin mukaan ihmiskauppaprosessi alkaa prostituution luomalla naisten tarpeella. Parittajat aloittavat toimintansa tilaamalla naisia. Hughesin haastattelemien parittajien ja järjestäytyneen rikollisuuden yksiköiden poliisien mukaan naisia tarvitsevat parittajat ottavat yhteyttä henkilöihin, jotka pystyvät toimittamaan ne heille. Tämä panee alulle seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan tapahtumaketjun. Ratkaiseva tekijä ihmiskaupan tapahtumapaikalle on ihmiskauppiaiden, parittajien ja heidän kanssaan yhteistyötä tekevien virkamiesten läsnäolo sekä aktiivinen rikollinen toiminta. Köyhyys, työttömyys ja mahdollisuuksien puute ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat naisten värväyksen helppoutena. Ne eivät kuitenkaan ole syy ihmiskauppaan. Monet alueet maailmassa ovat köyhiä ja kaoottisia, mutta kaikista niistä ei automaattisesti tule ihmiskaupan värväys- tai hyväksikäyttöalueita. Ihmiskauppa syntyy, koska rikolliset käyttävät hyväkseen köyhyyttä, työttömyyttä ja toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Hughesin mukaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan aloittavan kysynnän muodostaa neljä komponenttia:

1. **miehet**, jotka ostavat seksipalveluita,
2. **hyväksikäyttäjät**, jotka rakentavat seksiteollisuuden,
3. **kohdevaltiot** ja
4. seksuaalisen hyväksikäytön salliva **kulttuuri**.

Hughesin ajatukset neljästä komponentista olivat mielestäni niin mielenkiintoisia, että tarkastelen niitä hieman seuraavaksi.

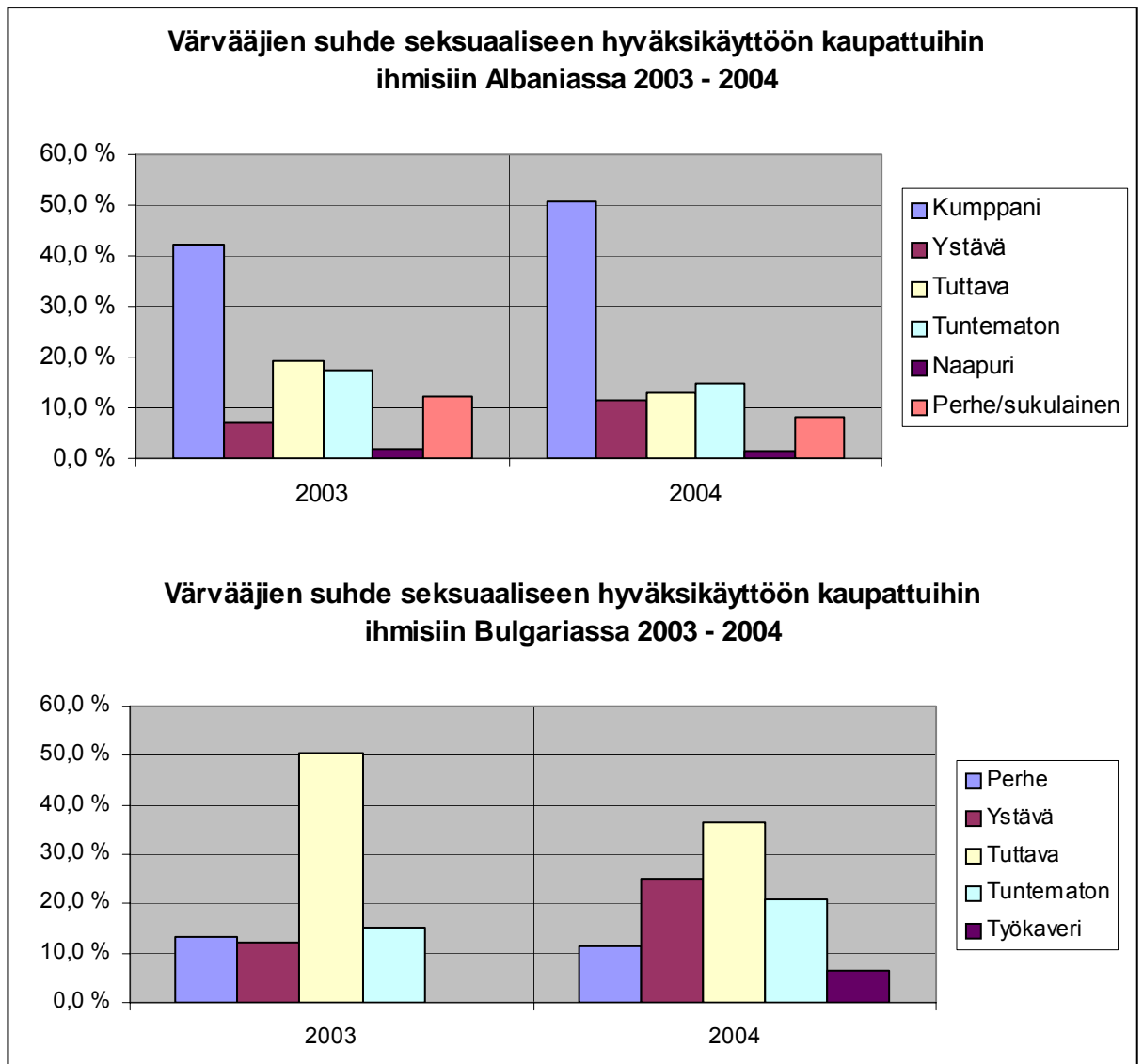
Miehet

Seksipalveluita ostavat miehet ovat prostituutioon kaupattujen naisten ja lapsien peruskuluttajia. He käyttävät naisia ja lapsia viihdykkeinä, seksuaalisen tyydytyksen tarjoajina ja väkivallan kohteina. Juuri miehet luovat kysynnän, naiset ja lapset ovat tarjolla. Kun keskustellaan prostituutiosta ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävästä ihmiskaupasta, pääpaino on tyyppillisesti naisissa. Seksipalveluita ostavat miehet ovat kasvottomia ja nimettömiä. Näitä miehiä tutkittaessa⁷⁴ selvisi, että monet heistä tekemämme olettamukset ovat myyttejä. Vain harvat miehistä ovat yksinäisiä tai omaavat seksuaalisesti tyydyttymättömän suhteen. Itse asiassa, seksipalveluita ostavat miehet saavat todennäköisemmin enemmän seksikumppaneita, kuin miehet, jotka eivät käytä maksullisia palveluita. Omiin vaimoihin ja elämäkumppaneihin ollaan erittäin tyytyväisiä. Miehet etsivät jotain lisää – temppuja, joita omat vaimot eivät suostu tekemään tai ”maksullisen naisen metsästyksen” tuomaa jännitystä. Miehet etsivät seksiä ilman suhteen mukanaan tuomia velvoitteita. Huomattava osa miehistä sanoi, että seksuaalinen kanssakäyminen prostituoidun kanssa ei ollut palkitsevaa, eivätkä he saaneet mitä etsivät. Kuitenkin he pakonomaisesti ostivat seksipalveluita uudelleen. Tutkijat päättelivät, että miehet ostavat seksipalveluita tunnepohjaisten, ei fyysisten, tarpeiden vuoksi. Nämä miehet eivät kunnioita, eivätkä halua kunnioittaa naisia. He etsivät kontrollia ja seksiä ympäristössä, jossa heidän ei tarvitse olla kohteliaita tai mukavia. Miesten täytyy päästä halutessaan nöyryyttämään, alistamaan ja vahingoittamaan naisia tai lapsia.

Hyväksikäyttäjät

Ihmiskauppiaat, parittajat, bordellinomistajat, rikollisjärjestöjen jäsenet ja korruptoituneet virkamiehet rakentavat seksiteollisuuden. He tekevät valtavasti rahaa myymällä seksiä kauppatavarana. Ihmiskauppiaat ja järjestäytyneet rikollisryhmät ovat toimijoita, jotka ovat saaneet suurimman huomion seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävästä ihmiskaupasta keskusteltaessa. Hyväksikäyttäjiin kuuluvat myös ne lukuisat ystävät ja sukulaiset, jotka oman etunsa vuoksi myyvät ihmiskauppiaille läheisiään. Näin perinteisen suomalaisen moraalin omaavan ihmisen on todella vaikea edes kuvitella, kuinka sellaista voi nyky maailmassa tapahtua. Mutta katsomalla IOM:n laatimia Balkanin alueen ihmiskauppatilastoja uhrien ja värvääjien suhteista, tilanteen raadollisuus paljastuu (Kuva 5). Tilastojen mukaan Bulgariassa ja Albaniassa noin 80 – 85 prosenttia ihmiskaupan värvääjistä tunsu entuudestaan uhrin. Albanian tilastoissa kaikista uskomattomimmalta näyttää vuosi 2004, jolloin ihmiskaupan uhreista noin puolet oli värvännyt oma elämäkumppani.

⁷⁴ Donna M. Hughes, *The Demand: Where Sex Trafficking Begins*, Rome, University of Rhode Island, June 17, 2004.

Kuva 5. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan uhrien suhde värvääjiinsä Bulgariassa ja Albaniassa vuosina 2003 – 2004.⁷⁵

Valtiot

Sallimalla prostituution laillistamisen valtiot myötävaikuttavat uhrien kysyntään, ainakin passiivisesti. Mitä enemmän valtiot säätelevät prostituutiota ja keräävät siitä verotuloja, sitä aktiivisemmin ne tulevat osallisiksi uhrien kysynnästä. Jos kysyntää pidetään ihmiskauppaa eteenpäin vievänä voimana, on tärkeää analysoida kohdemaiden lakeja ja menettelytapoja. Kohdemaiden viranomaiset eivät halua ottaa vastuuta seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan ongelmasta tai kysynnän luomisesta. Rikkaammat kohdemaat kontrolloivat suuressa määrin keskustelua ihmiskaupan ja prostituution suuntaamisesta. Lähtömaat ovat yleensä köyhempiä, voimattomampia ja vaikutusalttiimpia korruptiolle sekä järjestäytyneelle

⁷⁵ IOM, Second Annual Report on Victims of Trafficking in South-Eastern Europe, 2005, s. 69 ja 179.

rikollisuudelle. Niiltä puuttuu voima ja poliittinen tahto vaatimuksiin kohdemaita lopettaa prostituoiduiksi päätyvien naisten kysynnän.

Kohdemaissa strategiat on suunniteltu suojaamaan seksiteollisuuksia, jotka tuottavat vuosittain satoja miljoonia dollareita prostituution laillistaneille valtioille tai järjestäytyneen rikollisuuden ryhmille ja korruptoituneille virkamiehille, valtioissa, joissa seksiteollisuus on laitonta. Kohdemaissa hyväksikäyttäjät painostavat laintekijöitä ja viranomaisia luomaan parempia toimintaedellytyksiä rikolliselle toimille. He käyttävät vaikutusvaltaansa lakien ja menettelytapojen muotoiluun ylläpitääkseen naisten virran seksiteollisuuksiinsa. Se tapahtuu normalisoimalla prostituutio ja yhteiskunnan korruptio.

Prostituution laillistamista harkitsevissa maissa arvioitua tulevien verotulojen määrää käytetään usein perusteena laillistamiselle. Saksa laillisti bordellit ja prostituution vuonna 2002. Saksalaiset laintekijät luulivat saavansa aikaan satojen miljoonien vuosittaiset verotulot. Mutta bordellien uudet “liikkeenharjoittajat” ja “freelance henkilöstö” eivät ole ilmoittautuneet veronmaksajiksi. Kansallinen tilintarkastustoimisto arvioi, että hallinto on menettänyt satojen miljoonien eurojen maksamattomat verotulot seksiteollisuudesta. Viime aikoina laintekijät ovat alkaneet etsiä tapoja prostituoitujen veronmaksun lisäämiseksi. Valtio näyttää ottaneen parittajan roolin häiritsemällä prostituoituja, koska he eivät anna tarpeeksi rahaa. Vaikka laillistaminen on tuottanut suuret lailliset voitot muutamille, muut odotetut hyödyt eivät ole toteutuneet. Järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät jatkavat ihmiskauppaa naisilla sekä lapsilla ja pyörittävät laittomia prostituutio-operaatioita laillisen liiketoiminnan rinnalla. Laillistaminen ei ole vähentänyt prostituutiota tai ihmiskauppaa. Itse asiassa ne molemmat ovat lisääntyneet laillisen seksipalveluiden oston ja kaupunkien seksituristien houkuttelun tuloksena.

Laillistamisen naisille luvatut hyödyt eivät ole toteutuneet niin Saksassa kuin Hollannissa-kaan. Saksassa laillistamisen piti mahdollistaa naisten sairausvakuutus- ja eläke-edut sekä liittyminen ammattiliittoihin. Vain muutama on käyttänyt kyseisiä etuja. Syynä on prostituution perusluonne. Se ei ole työtä; se ei ole kuin mikä tahansa muu työ. Se on hyväksikäyttöä, mihin naiset sitoutuvat vain pakotettuina tai muiden mahdollisuuksien loputtua. Jopa laillisen prostituution alueilla, huomattava osa bordellien naisista on ihmiskaupan uhreja. Rikollisten kontrolloimat naiset ja lapset eivät voi rekisteröityä viranomaisille tai liittyä ammattiliittoon. Naiset, jotka tekevät enemmän tai vähemmän vapaasta tahdosta päätöksen ryhtyä prostituoiduksi, tekevät sen välttämättömästä tarpeesta – velka, työttömyys ja köyhyys. He harkitsevat turvautuvansa prostituutioon väliaikaisena keinona rahan tekemiseen ja olettavat, että kun velka on maksettu tai tietty summa rahaa ansaittu köyhälle perheelle, he lähtevät kotiin. He

kertovat vain harvoin ystäville tai sukulaisille, kuinka ansaitsevat rahansa. He eivät halua rekisteröityä viranomaisille ja luoda pysyvää merkintää olleensa prostituoitu.

Kulttuuri

Erityisesti massamedian kulttuuri näyttelee suurta roolia prostituution normalisoinnissa esittämällä prostituution loistokkaana tai nopeana tienä ansaita isoja summia rahaa. Teoriassa ”seksityöläiset” esitetään valtaapitävinä, itsenäisinä ja vapaina naisina.

Hallintoviranomaisten ja poliisin korruptoituminen on välttämätöntä kaupattaessa ja hyväksikäytettäessä suuria määriä naisia ja lapsia. Lähtömaissa suuret operaatiot vaativat yhteistyötä viranomaisten kanssa matkustusasiakirjojen saamiseksi ja naisten maastalähdön helpottamiseksi. Kohdemaissa korruptiolla mahdollistetaan prostituutio ja ihmiskauppa. Bordellien toiminta vaatii yhteisymmärryksen viranomaisten ja poliisien kanssa, joiden täytyy olla halukkaita silmiensä ummistamiseen tai yhteistyöhön parittajien ja ihmiskauppioiden kanssa. Prostituutio on riippuvainen miesten viehättämisestä. Parittajien ja bordellinomistajien täytyy mainostaa miehille seksipalveluihin saatavilla olevia naisia ja lapsia. Viranomaisten täytyy ummistaa silmänsä tälle räikeälle mainostukselle.

Hinta, jolla nainen myydään parittajalle - joskus jopa sukulaisen toimesta - on noin tuhat dollaria, ja voitto joka hänestä saadaan, on kymmenen tuhatta dollaria vuodessa. Kun nainen on saatu ihmiskauppiiaan tai parittajan kontrolliin, häntä voidaan hyväksikäyttää suurten voittojen tekemiseksi. Parittajat voivat tehdä 5 – 20 -kertaisen voiton naisen ostohintaan verrattuna. IOM:n tutkimuksen mukaan ihmiskauppias tai parittaja vaatii 3000 – 30000 US dollarin maksun naiselta matka- ja hankintakustannuksiin. Sen jälkeen naisen täytyy maksaa bordellille huoneensa ja ruokansa, kuten myös parittajan palkkiot, lakimiesten palkkiot, lääkärinpalkkiot ja joskus yksityiset asumiskustannukset. Jopa velkansa maksettua, naisen täytyy antaa 50 – 75 prosenttia ansioistaan parittajille. Kaupatut naiset kestävät alalla vain 3-5 vuotta, nekin jotka aloittavat alaikäisinä. He menettävät pian markkina-arvonsa johtuen ylityöstä, aliravitsemuksesta, huonosta kohtelusta ja huumeiden käytöstä, sekä sairauksista joiden joukossa AIDS on suuri uhka.

18-vuotias Irina vastasi Kiovassa, Ukrainassa, lehti-ilmoitukseen, joka koski kurssia Berliinissä vuonna 1996. Hän matkusti väärennetyllä passilla Berliiniin, missä hänelle kerrottiin koulun olevan suljettu. Hänet lähetettiin Brysseliin, tekemään työtä. Kun hän saapui perille, hänelle kerrottiin, että hänen täytyy maksaa takaisin 10000 US dollarin velka. Rahat olisi ansaittava prostituutiolla. Hänen passinsa takavarikoitiin ja häntä uhkailtiin, hakattiin ja raiskattiin. Kun hän ei ansainnut tarpeeksi rahaa ensimmäiselle parittajalle, hänet myytiin Brysselin punaisten lyhtyjien alueella työskentelevälle toiselle parittajalle. Kun hän karkasi poliisin avustamana, hänet pidätettiin, koska hänellä ei ollut laillisia asiakirjoja. Lääkärintarkastus todisti hyväksikäytön, josta hän oli kärsinyt. Hänellä oli esimerkiksi tupakalla poltettuja palovammoja ympäri vartaloa.

Kuva 6. Esimerkki seksuaaliseen hyväksikäyttöön kaupatun naisen tarinasta.⁷⁶

Suurin osa naisista on prostituoituna vasten tahtoaan. Muutamat valitsevat sen, mutta useimmat yrittävät epätoivoisesti päästä siitä eroon. Vuonna 2003 tehty tutkimuksen⁷⁷ mukaan 89 prosenttia prostituoiduista haluaa siitä eroon. Vain harvat toimet ovat yhtä raakoja ja vahingollisia ihmisille kuin prostituutio. Yhdeksässä maassa tehty kenttätutkimus selvitti, että 60 – 75 prosenttia prostituoiduista naisista oli raiskattu, 70 – 95 prosenttia oli fyysisesti pahoinpidelty ja 68 prosenttia oli samalla posttraumaattisen stressihäiriön tasolla, kuin hoitoon hakeutuneet sotaveteraanit tai kidutuksen uhrin.

Lapset ovat myös prostituution vankeina – huolimatta tosiasiaista, että suuri osa kansainvälisistä sopimuksista ja protokollista asettavat valtiot velvollisiksi kriminalisoimaan lasten kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön. Joka vuosi yli miljoona lasta riistetään maailmanlaajuisen kaupalliseen seksikauppaan. Lapsiin kohdistuva seksiturismi on ihmisten matkustusta toiseen maahan, missä he käyttävät kaupallisia lapsiin kohdistuvia seksipalveluja.⁷⁸ Lapsiin kohdistuva seksiturismi on häpeällinen hyökkäys lasten ihmisarvoa vastaan ja väkivaltaisen lasten hyväksikäytön ilmentymä. Lasten seksuaalisella hyväksikäytöllä on tuhoisat seuraukset. Lapsiin kohdistuvaan seksiturismiin sekaantuvat turistit matkustavat usein kehitysmaihin etsimään anonyymiyttä ja lapsiprostituoituja. Rikokset saavat tyypillisesti voimansa heikosta lainvalvonnasta, korruptiosta, internetistä, matkustamisen helppoudesta ja köyhyydestä. Nämä seksuaalirikoksien tekijät tulevat kaikista sosiaaliluokista ja jopa vastuullisista asemista.

⁷⁶ Paringaux, Roland-Pierre, "Prostitution Takes a Turn for the West," *Le Monde*, May 24, 1998.

⁷⁷ A 2003 study in the scientific *Journal of Trauma Practice*.

⁷⁸ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11252, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2005, s. 22.

Nuori albanialainen Viola oli 13-vuotias aloittaessaan seurustelun 21-vuotiaan Dilinin kanssa. Dilin lupasi mennä Violan kanssa naimisiin ja muuttaa Italiaan serkkujensa luokse, mistä saisi töitä. Kun Viola saapui Italiaan, hänen elämänsä muuttui lopullisesti. Dilin lukitsi hänet hotellihuoneeseen ja jätti hänet näkemättä häntä enää koskaan. Ryhmä miehiä tuli huoneeseen ja alkoi hakata Viola. Sen jälkeen miehet vuorotellen raiskasivat hänet. Johtava mies ilmoitti Violalle, että Dilin oli myynyt hänet ja hänen täytyisi totella miestä tappotuomion uhalla. Seitsemän päivän ajan Viola hakattiin ja toistuvasti raiskattiin. Viola myytiin toistamiseen tuntemattomalle, joka hakkasi hänen päätänsä niin pahasti, että hän ei nähnyt mitään kahteen päivään. Hänelle kerrottiin, että jos hän ei työskentele prostituotuna, hänen äitinsä ja siskonsa Albaniassa raiskataan ja tapetaan. Viola pakotettiin alistumaan prostituutioon kunnes poliisi ratsasi bordellin, jossa hän oli. Hänet karkotettiin takaisin Albaniaan.

Kuva 7. Esimerkki seksuaaliseen hyväksikäyttöön kaupatun lapsen tarinasta.⁷⁹

5.2.2 Työntekoon tähtäävä ihmiskauppa

Ihmiskaupan uhrien suojeleohjelma vuodelta 2000 määrittelee työntekoon tähtäävän ihmiskaupan seuraavasti: *Työntekoon tarkoitetun henkilön värväminen, piilottaminen, kuljettaminen, huoltaminen tai hankkiminen voimankäytön, petoksen tai pakottamisen kautta alistustarkoituksessa vastentahtoiseen palvelukseen, työläiseksi, velkavankeuteen tai orjuuteen.*⁸⁰ Orjuuden nykymuotona pakkotyöhön tähtäävä ihmiskauppa on perustavaa laatua oleva ihmisoi-keusloukkaus.

Taloudellinen globalisaatio on rohkaissut ennenkuulumattomaan mobilisaatioon ammattitaidotonta työvoimaa vastauksena rakennusteollisuuden, maatalouden, raskaan teollisuuden ja taloustöiden työvoimavajeeseen. Muuttavat työntekijät vähemmän kehittyneistä Etelä- ja Itä-Aasian maista tekevät suhteellisen lyhytkestoisia työsopimuksia kehittyneen Aasian, Euroopan ja Lähi-idän maissa kasvavalla tahdilla. Kansainvälinen työjärjestö (ILO) arvioi maasta toiseen muuttaneiden työntekijöiden määräksi 120 miljoonaa. Saudi-Arabia (7,5 miljoonaa), Arabiemiraatit (2,3 miljoonaa), Malesia (2,3 miljoonaa) ja Kuwait (1,3 miljoonaa) ovat johtavia maita ulkomaisten työntekijöiden kysynnässä. Filippiinit (7 miljoonaa), Indonesia (3 miljoonaa), Bangladesh (3 miljoonaa) ja Sri Lanka (1,5 miljoonaa) ovat johtavia maita työvoiman tarjoajina.⁸¹ Ulkomaisessa työvoimassa ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta väärinkäytökset voivat johtaa nykypäivän orjuuteen.

⁷⁹ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11252, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2005, s. 9.

⁸⁰ Labor trafficking fact sheet, Department of health and human services, USA, 2000.

⁸¹ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11335, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2006, s. 7.

On olemassa sekä kansallisia että kansainvälisiä arvioita nykypäivän orjuuden ulottuvuudesta ja suuruudesta. Kansainvälinen työjärjestö arvioi 12,3 miljoonan ihmisen olevan pakkotyössä, orjuudessa, pakotettuna lapsityöläisenä ja seksipalveluiden tarjoajana vasten tahtoaan; 2,45 miljoonaa heistä on ihmiskaupan uhreja.

Työntekoon tähtäävään ihmiskauppaan liittyy monia hyväksikäytön muotoja, kuten pakkotyö, velkatyö ja lapsityö.

Velkatyö (velkavankeus) on ehkä tuntemattomin työntekoon tähtäävän ihmiskaupan muoto nykyään ja kuitenkin se on käytetyin keino ihmisten orjuuttamisessa.⁸² Uhreista tulee velkатыöläisiä kun heidän työtään vaaditaan maksuksi lainasta tai palveluista, joiden muotoa ei ole määritelty tai kun uhrin työnteon arvoa ei ole järkevästi suhteutettu velan suoritukseen. Uhrien työpanoksen arvo on suurempi kuin alkuperäinen ”lainattu” rahasumma.

Pakkotyö on tilanne, jossa uhrit pakotetaan tekemään työtä vasten tahtoaan, väkivallan uhan tai muiden rangaistusmuotojen alaisena, heidän vapautensa on rajoitettua ja omistusasemaa käytetään hyväksi. Pakkotyön muodot voivat sisältää taloustöitä, maataloustöitä, ”hikipajatyötä”, palvelualojen töitä ja kerjäämistä.

Lapsityö on työnteon muoto, joka on vaarallista lasten fyysiselle, henkiselle, älylliselle, moraalille ja sosiaaliselle kehitykselle. Kansainvälisen työjärjestön arvion mukaan ympäri maailmaa on 246 miljoonaa 5 – 17-vuotiasta hyväksikäytettyä lasta velkатыössä, pakkovärvätyinä aseellisissa konflikteissa, prostituoituina, laittomassa huumekaupassa, laittomassa asekaupassa ja muissa laittomissa toimissa.

Yhdysvaltain hallinnon ihmiskaupparaportin⁸³ mukaan työntekoon tähtäävän ihmiskaupan syyt voidaan jakaa kahteen kategoriaan:

- 1) ulkomaisten työntekijöiden värväämisen ja työllistämisen määräävien sopimusten ja paikallisten lakien väärinkäyttö ja
- 2) lähtömaissa näille työntekijöille järjestetyt korkeat maksut ja velat, usein rikoksellisesti tai jopa työvoimatoimistojen ja kohdemaiden työnantajien tukemana.

⁸² Labor trafficking fact sheet, Department of health and human services, USA, 2000.

⁸³ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11335, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2006.

Jotkut sopimusten väärinkäytökset ja hankalat työllistämisolosuhteet eivät itsessään aiheuta vastentahtoista palvelusta, vaikka fyysisen voiman käytöllä uhkaaminen tai työntekijän vapautta rajoittamalla työntekoon pakottaminen ovatkin pakkotyöhön viittaavaa. Ulkomailta työskenteleville määrättyt maksut ”etuoikeudesta” tehdä töitä ovat kansainvälisten standardien vastaisia ja asettavat työntekijät helposti alttiiksi velkavankeudelle. Nämä maksut eivät kuitenkaan yksin saa aikaan velkavankeutta tai vastentahtoista palvelusta. Kun yhdistetään häikäilemättömien työnantajien ja agenttien riistävät menettelytavat kohdemaissa näihin kohtuuttomiin maksuihin tai velkoihin, niistä muodostuu velkavankeus.

30-vuotias Rajila jätti kotinsa Intiassa työskennelläkseen Saudi-Arabiassa. Sairaalityöntekijöitä välittävä yritys oli luvannut hänelle hyvän palkan ja ilmaisen asumisen. Mutta unelmalta näyttänyt mahdollisuus osoittautuikin painajaiseksi. Yhdessä muiden ulkomaisten työntekijöiden kanssa Rajila pakotettiin tekemään 12-tuntisia vuoroja kuusi päivää viikossa. Palkkaa hän ei saanut koskaan. ”Ilmainen asuminen” oli hirvittävän rajoitettua. Kun naiset palasivat töistä, heidät lukittiin huoneisiinsa. Kerran viikossa naiset saatettiin paikalliseen markettiin ruokaostoksille. Hänen ja muiden intialaisten muslimityöntekijöiden ei annettu harjoittaa uskontoaan paikallisissa moskeijoissa. Rajila lähti Saudi-Arabiasta ilman kertyneitä palkkatuloja kolmen ja puolen vuoden keskeyttömän työputken jälkeen.

Kuva 8. Esimerkki työntekoon kaapatun naisen tarinasta.⁸⁴

5.3 Rajat ylittävä huumekauppa

Interpolin mukaan maailmanlaajuisesta huumeiden väärinkäytöstä ja huumeekaupasta on tulossa monimutkaisempia, johtuen poliittisista ja taloudellisista, avoimempiin rajoihin johtaneista, muutoksista; varakkaampien huumeiden väärinkäyttäjien lisääntyvästä ilmaantumisesta niin sanottujen ”virkistyshuumeiden” käyttäjiksi; lähes kaikentyyppisten laittomien aineiden lisääntyneestä kysynnästä ja saatavuudesta ja globalisaation sekä nopeiden tietoliikenneyhteyksien mukanaan tuomista kulttuurisista muutoksista.⁸⁵ Tämän lausehvirviön takana on Interpolin huumekaupan vastainen osasto. On helpottavaa huomata, että Interpol seuraa huumekaupan tilaa todella tarkasti. Toisaalta kun lukee heidän raporttejaan, huomaa helposti huolen omien resurssien riittävydestä taistelussa huumausaineiden leviämistä vastaan.

Huumekauppa liittyy olennaisesti muihin vakaviin rikoksiin, kuten ihmissalakuljetukseen, organisoituun prostituutioon ja matkustusasiakirjojen väärentämisiin. Se on usein mainittu

⁸⁴ The Facts About Human Trafficking for Forced Labor, United States Department of State, July 25, 2005.

⁸⁵ Interpol and drug trafficking, Fact sheet.

rikollis- ja terroristijärjestöjen väkivaltaisempien toimien rahoittajaksi, koska siitä saadaan suuria voittoja suhteellisen lyhyellä aikavälillä ja pienillä sijoituksilla.

Europolin järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arviokin⁸⁶ toteaa: *Huumekauppa on järjestäytyneiden rikollisryhmien pääasiallisinta toimintaa*. Huumeiden kulutus EU:ssa seurailee vakiintuneita trendejä jäsenvaltioiden pienistä eroista huolimatta. Pääongelma huumekaupassa on, että useimpien huumeiden lähtöalueet eivät ole EU:n kontrollissa, eivätkä usein edes asianomaisen hallinnon kontrollissa. Poikkeuksen muodostavat synteettiset huumeet, joiden suurin tuottaja näyttää olevan Eurooppa.

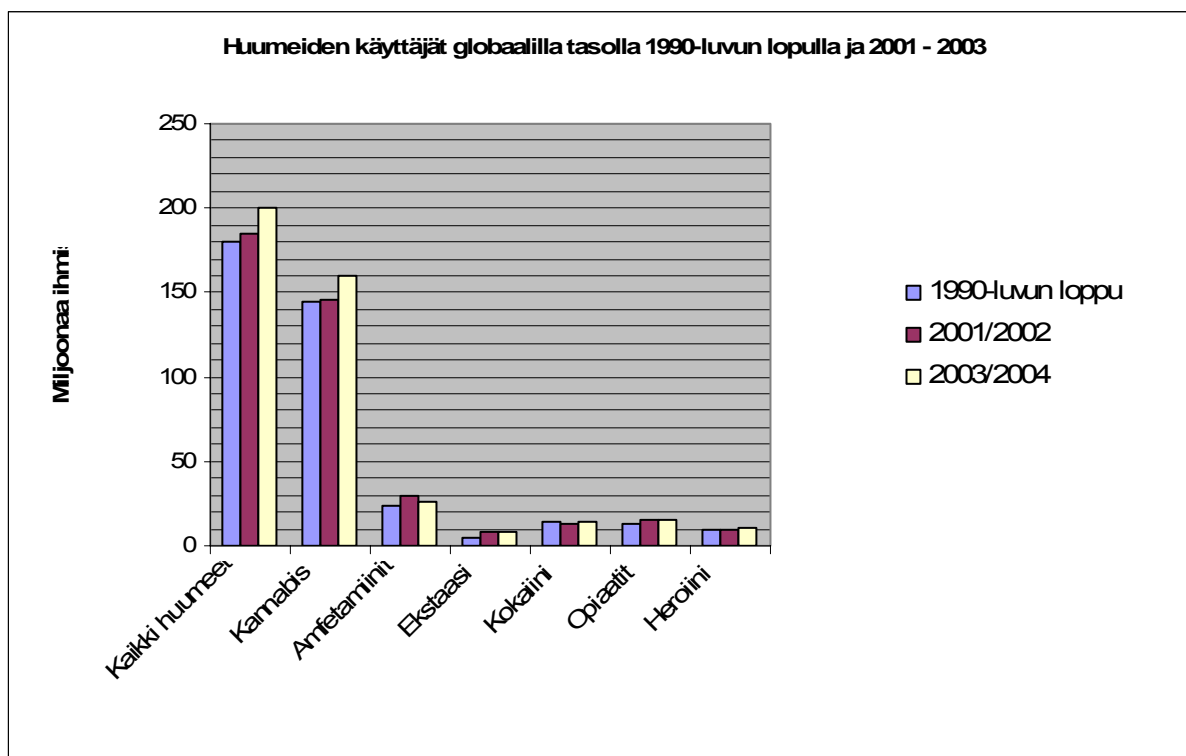
Maailmanlaajuisen laittoman huumekaupan arvon arvioitiin vuonna 2003 olevan tuotantotasolla 13 miljardia US dollaria, tukkukaupan tasolla 94 miljardia US dollaria (takavarikot mukaan luettuna) ja vähittäismyyntitasolla 322 miljardia US dollaria (perustuu vähittäismyyntihintoihin).⁸⁷ YK on arvioinut huumekaupan arvoksi 8 prosenttia kaiken maailmankaupan arvosta. Huumeet ovatkin maailman suurin laittoman toiminnan ala, jossa liikkuu vuosittain lähes yhtä paljon rahaa kuin asekaupassa, öljynjalostuksessa tai turismissa.

Laittomien huumeaineiden kysyntä jatkaa kasvuaan huumeiden käytön levitessä. Vuoden 2005 UNODC:n huumeraportin arvion mukaan 200 miljoonaa 15 – 64-vuotiaista oli käyttänyt laittomia huumeita vähintään kerran vuoden 2003 aikana (Kuva 9). Vuositasolla huumeiden käyttäjien määrä kasvaa useilla miljoonilla. Tarpeen tyydyttämiseksi kasvipohjaisista huumeista on tullut rahasampo monille viljelijöille Aasiassa ja Etelä-Amerikassa. Huumeikauppa on miljardien liiketoimi huumekartelleille ja muille valtavia voittoja tavoitteleville. Ihmisiä on mukana tässä laittomassa prosessissa kasvattajina, kerääjinä, pakkaajina, toimittajina ja myyjinä. Niin kauan kuin on kysyntää, heidän työnsä jatkuu.

Huumeiden massamarkkinat sijaitsevat EU-maissa, Yhdysvalloissa ja Japanissa. Huumeiden kuljetus tuotantoalueilta massamarkkinoille vaatii laajaa osaamista, kansainvälisiä yhteyksiä ja paljon rahaa. Huumekaupassa ylikansalliset yhtiöt korvaa ylikansallinen järjestäytynyt rikollisuus, sekä sen värväämät tuotanto-, kuljetus- ja jakeluverkostot. Jakelu on muutamien hyvin organisoitujen rikollisryhmien hallussa, jotka käyttävät viennissä samoja verkostoja kuin muidenkin salakuljetettavien tavaroiden kaupassa. Salakuljetusta harjoittavat rikollisryhmät ovat mukana myös laittomassa ihmis- ja asekaupassa.

⁸⁶ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006.

⁸⁷ UNODC, World Drug Report 2005.

Kuva 9. Huumeiden käyttäjät 1990-luvun lopulla ja 2001 – 2003.⁸⁸

Nykypäivän salakuljettajat tuovat “cocktail-lasteja”, joissa on sekä kovia huumeita että kannabis-tuotteita ja lääkkeitä. Tämä trendi vahvistaa järjestäytyneen rikollisuuden ryhmien yhteistyötä, minkä pitäisi pakottaa viranomaisiakin kehittämään kansainvälistä yhteistyötään. Rikollisryhmät voivat olla mukana myös useissa muissa laittomissa toimissa. Esimerkiksi turkkilaiset ja albanialaiset verkostot voivat käsitellä heroiinilähetystä yhtenä päivänä ja järjestellä ihmiskauppaa seuraavana päivänä. Kiinalaiset rikollisryhmät ovat huumeiden valmistukseen tarvittavien kemikaalien tuojia, synteettisten huumeiden valmistajia, ekstaasin viejiä ja kiristäjiä.⁸⁹

Laittomien huumausaineiden pääsalakuljetusreitit ovat säilyneet jo vuosikymmeniä. Näiden reittien säilyminen edelleen huomattavina erilaisten salakuljetusmallien kirjo jatkaa kasvuaan: Balkanin reitin lisääntyvä kahdensuuntainen käyttö, sisältäen huumeiden valmistukseen käytettävien kemikaalien, ekstaasin ja kokaiinin salakuljetuksen Länsi-Euroopasta Keski- ja Etelä-Eurooppaan sekä Turkkiin. Myös lisääntyneet kokaiinin merikuljetukset Etelä-Amerikasta läntisen Afrikan kautta Eurooppaan ja Albanian kasvava rooli kannabiksen lähtö- sekä varastomaana erityyppisille huumeille, on myös huomattu.

⁸⁸ UNODC, World Drug Report 2000, 2004 ja 2005.

⁸⁹ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 9.

Valtaisa määrä järjestäytyneen rikollisuuden toimista Itämeren alueella on keskittynyt huumeiden tuotantoon, kauppaan ja levitykseen. Virossa rikollisjärjestöt ovat pääasiassa mukana huumeiden salakuljetuksessa ja kauppaamisessa. Laittomien huumeiden lisääntyminen uhkaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta Virossa, vaikkakin pienemmässä laajuudessa kuin naapurimaissa. Ennen vuotta 1997 viron paikallinen huumeiden kulutus koostui pääasiassa kotitekoisista unikkotuotteista. Heroiini ilmestyi Viron markkinoille vuonna 1998 ja saavutti käytetyimmän laittoman aineen aseman vuonna 2001. Huumeiden käytöstä on sen jälkeen tullut paljon yleisempää Itämeren alueella. Ehkäpä huolestuttavin tilastotieto on, että 24 prosenttia virolaisista opiskelijoista oli kokeillut huumeita ainakin kerran vuonna 2005 (15 prosenttia vuonna 1999).⁹⁰

Itämeren alueen huumeiden ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa konferenssissa⁹¹ puhunut asiantuntija selvitti, miksi huumekauppa on laajentunut Itämeren alueella. Hän luki huumausainerikollisuuden EU:n ja Itämeren alueella läpinäkyvien rajojen ansioksi, yhdistettynä riittämättömään rajavalvontaan ja lisääntyvään kansainväliseen tavaraliikenteeseen. Hän sanoi, että kuljetusverkostojen ja kanavien laajeneminen laillisille huumausaineille, järjestäytyneiden rikollisryhmien kasvu ja huumeiden kokonaismyyntijärjestelmän täydellinen toteutuminen ovat myötävaikuttaneet asiaan. Edelleen, valtioiden osalta, turvallisuus- ja lainvalvontarakenteet ovat olleet tehottomia, erityisesti niiden operatiivisten osastojen suhteen. Lopuksi, ”uusien kuluttajien” määrän lisääntyminen ja huumausainealakulttuurin kasvu sen tuomine sosiaalisine normeineen, on myös johtanut huumausaineiden lisääntymiseen alueella.

5.3.1 Kovat huumeet

HEROIINI

Jo vuonna 800 eKr. Homeros kirjoitti oopiumista kuvaillessaan Mekonen kaupunkia (Papaver City). Tämä tarkoittaa, että oopiumikasvia kasvatettiin alueella ja sitä käytettiin lääkkeenä ja ”hurman” lähteenä. Oopiumia on kautta aikojen kuvattu Aasiassa Jumalan lääkkeeksi. Sitä käytetäänkin edelleen lääkkeenä yli 700 ongelmaan. Vaikka oopiumikasvin viljelyn alkuperä ja muinaisjäännökset säilyvätkin epävarmoina, on varmaa, että oopiumikasvi on heroisiin ja morfiinin perusta.⁹²

⁹⁰ Organized Crime and Narcotics in the Baltic Sea Region: Issues of National and Regional Security, Report from the Central Asia and Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Conference in Stockholm, Sweden, 1-2 June 2005, s. 30.

⁹¹ Conference on Countering Narcotics and Organized Crime in the Baltic Region held in Stockholm on 1-2 June, 2005.

⁹² Transnational Organized Crime: The concept and the case of God's own medicine, Docent Damiàn Zaitch, 2004 – 2005.

Suurin osa maailman laittomasta heroiinista, arviolta 485 tonnia (565 tonnia⁹³) vuonna 2004, tulee vain viidestä maasta: Afganistanista, Myanmarista, Laosista, Pakistanista ja Kolumbiasista. Afganistanin tuotanto on peräti 87 prosenttia koko tuotannosta (76 prosenttia vuonna 2003). Afganistanin unikonviljely tuotti vuonna 2004 4200 tonnia oopiumia, mikä oli toiseksi suurin sato kautta aikojen, tuloksena 420 tonnia (500 tonnia) heroiinia (Liite 9). UNODC:n mukaan huumekauppa vaikuttaa kymmenesosaan Afganistanin väestöstä. Valvontatoimia haittaavat turvallisuusongelmat, poliittinen epätasapaino, korruptio ja viranomaiskapasiteetin puute.

EU:n alueella kulutetaan arvioin mukaan noin 135 tonnia heroiinia vuodessa. Heroiinin väärinkäytöstä johtuvat sosiaali- ja terveysongelmat ovat merkittäviä luoden raskaan taakan viranomaisille ja yhteisöille. Suurin kuluttajavaltio läntisessä Euroopassa on Englanti (noin 260 000 heroiinin käyttäjää). Pääosa Englantiin suuntautuvasta heroiinista kulkee Hollannin läpi, missä ovat aktiivisimmat kovia huumeita Englantiin kuljettavat rikollisryhmät.⁹⁴

Heroiinin hinnat ovat laskeneet 1990-luvun alusta vuoteen 2004 asti rajusti koko läntisessä Euroopassa (pl. Islanti ja Irlanti), mikä on omiaan lisäämään entisestään kulutusta (Liite 10). Hint erot ovat Euroopan maiden välillä niin suuria, että se ajaa vääjäämättä ”kalliiden maiden” kuluttajat hakemaan tuotteensa ulkomailta. Käytännössä tavarantoimittaja järjestäytyneen rikollisuuden organisaatio, ottaen maksimaalisen hyödyn hintaerojen mukanaan tuomasta ostohalukkuudesta.

90 prosenttia Euroopassa käytettävästä heroiinista on peräisin Afganistanissa kasvatettavista unikoista, ja kyseisessä maassa pidetään huumausaineista saaduilla tuloilla yllä yksityisarmeijoita. Suurin osa näistä huumausaineista jaellaan Balkanin rikollisverkostojen kautta.⁹⁵ Välittömästi Yhdysvaltojen hyökättyä Afganistaniin, heroiinin saatavuus laski merkittävästi (näky liitteen 9 tilastoissa). Väkevyysasteet myös romahtivat – vuoden 2001 80 prosentista vuoden 2003 30 prosenttiin. Vuosien 2004-2005 aikana heroiinin saatavuus ja väkevyys ovat nousseet huomattavasti. Tuotantomäärät ovat nousseet niin korkeiksi, että Etelä-Venäjän lapsille on jaettu ilmaista heroiinia heidän aikuisiän riippuvuutensa kehittämiseksi.⁹⁶ Afganistanin heroiinilla on monta ”siirtokäytävää”. Suurimmat käytävät kulkevat Baltian maiden, Bal-

⁹³ UNODC:n tilastoissa Afganistanin tuotanto arvioitu olevan jopa 500 tonnia.

⁹⁴ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 11.

⁹⁵ Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa – Euroopan Unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 2003, s. 5.

⁹⁶ Organized Crime and Narcotics in the Baltic Sea Region: Issues of National and Regional Security, Report from the Central Asia and Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Conference in Stockholm, Sweden, 1-2 June 2005, s. 31.

kanin maiden ja Ukrainan läpi. Heroiini yleensä salakuljetetaan Keski-Aasiasta Venäjän, Valko-Venäjän ja Balkanin läpi Liettuaan. Liettuasta se salakuljetetaan Skandinaviaan, Puolaan tai Kaliningradiin autoissa tai lautoissa.

Suurin osa heroiinista saapuu Länsi-Eurooppaan Balkanin reittiä. Maa-, meri- ja ilmayhteyksien hyvä infrastruktuuri tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia heroiinin salakuljetukselle EU:n alueelle. Johtuen maantieteellisestä asemastaan, Turkki on keskeisessä asemassa. Vuonna 2004 Turkin viranomaiset takavarikoivat yli 6,5 tonnia heroiinia ja 4,5 tonnia morfiinipohjaisia aineita. Lisäksi takavarikoitiin yli 100 000 litraa heroiiniyhdisteiden valmistukseen käytettävää anhydridiä.⁹⁷ Useita kauttakulkumaita Balkanin reitin varrella käytetään heroiinin varastointiin odottamaan jatkokuljetuksia läntiseen Eurooppaan. Huomattavia määriä heroiinia kuljetetaan Eurooppaan myös Silkkitietä pitkin Keski-Aasian valtioiden kautta.

Käytännössä heroiinilähetykset hyvin harvoin matkustavat Afganistanista Eurooppaan koko matkaa yhtenä katkeamattomana kuljetuksena. Normaalisti eri ryhmät ostavat ja myyvät niitä matkan varrella, kuljetustapaa vaihdellaan ja lähetysiä yhdistellään tai jaetaan. Yksityiskohittaiset reitit siten vaihtelevat huumelähetystä kontrolloivan mahdollisuuksien ja etujen mukaisesti.

Venäjän alueellisen rikosasiatuntija Tamara Makarenkon mukaan 2000-luvun alussa niin sanottu pohjoinen reitti Keski-Aasian läpi on yhä enemmän korvannut Balkanin reittiä huumeiden liikuttelussa Afganistanista ja Pakistanista läntiseen Eurooppaan. Makarenkon mukaan siihen on neljä syytä:

- 1) tehokkaat huumeiden vastaiset aloitteet Iranissa (reitit on tukittu);
- 2) kasvanut Afganistanin oopiumin tuotanto;
- 3) salakuljetukselle suosiollinen ilmapiiri (sosioekonomisten olosuhteiden huononeminen ja puutteellinen lainvalvonta) Keski-Aasiassa Neuvostoliiton romahduksen seurauksena;
- 4) alueellisten rikollisjärjestöjen salakuljetusverkostojen kehitys Keski-Aasiassa ja Kaukasuksella. Yksityisyrittäjät, erityisesti tadhikistanilaiset, ovat hyötynet näistä tekijöistä luomalla huumeidenjakeluverkostoja, jotka päättyvät "loppumyyjään" Moskovassa tai Pietarissa.⁹⁸

⁹⁷ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 11.

⁹⁸ "Police Seize Wholesale Supply of Heroin," Moskovskiy Komsomolets, Moscow, 29 April 2002.

Kenraali Konstantin Totskiy, Venäjän rajavartiopalvelun päällikkö, arvioi vuonna 2002, että 20 – 25 prosenttia Venäjälle tuodusta heroiinista jatkaa matkaa Euroopan markkinoille.

KOKAIINI

Andien alue säilyy maailman suurimpana kokaiinin tuottajana, vaikka kokapensaas viljely saavuttikin vuonna 2004 matalimman tasonsa sitten vuoden 1985. UNODC:n tilastojen mukaan Kolumbia on syrjäyttänyt Bolivian ja Perun johtavana kokaiinin tuottajana (Liite 11). Kokaiini vaatii runsaasti kemikaaleja käytettävään muotoon saamiseksi (kokaiinihydrokloridi). Vuodesta 1999 kaliumpermanganaatin (KP) laivauksia on lainvalvojen toimesta jäljitetty maailmanlaajuisesti, ja vuonna 2003 sitä pysäytettiin 4400 kokaiinitonnin valmistukseen tarvittava määrä. KP-lähetysten jäljitys on paljastanut muutamissa tapauksissa EU:n alueella olleita kokaiinin käsittelyyn tarkoitettuja laboratorioita. Näissä laboratorioissa peruskokaiini yhdistetään kemikaaleihin, valmiin kokaiinihydrokloridin saamiseksi. Luultavasti laboratoriot on jouduttu sijoittamaan Eurooppaan johtuen vaadittavien kemikaalien Etelä-Amerikkaan kuljetuksen hankaluudesta.

EU on toiseksi suurin kokaiinin kuluttaja Yhdysvaltojen jälkeen.⁹⁹ Kokaiinin kuljetukseen käytettävät pääreitit EU:n alueelle ovat:

- *Latinalaisen Amerikan reitti*, Argentiinan, Paraguayn, USA:n ja Kanadan kautta Eurooppaan;
- *Atlantin reitti*, Venezuelasta, Brasiliasta, Argentiinasta ja Karibian maista kohti Afrikkaa, Eurooppaa (Espanja on tärkeä kauttakulupaikka), Aasiaa ja Oseaniaa.

Suuret määrät kokaiinia saapuu EU:n alueelle meri- ja ilmakuljetuksina. Kuriireita käytetään vain pienempiin lähetuksiin. Eteläinen Eurooppa on pääasiallinen sisääntulopaikka. Vaikka Espanjan viranomaiset takavarikoivatkin vuonna 2004 vähemmän kokaiinia (33000 kiloa) kuin vuonna 2003, se on kolmanneksi suurin määrä kautta aikojen. Espanjan viranomaisten mukaan hasiksen salakuljetukseen käytettyjä reittejä on kasvavassa määrin käytetty myös kokaiinin kuljetukseen. Kokaiini on piilotettu useisiin Afrikan maihin, joista se on myöhemmin kuljetettu Marokosta Espanjaan perinteisiä hasisreittejä pitkin. Italian viranomaiset takavarikoivat 3570 kiloa kokaiinia vuonna 2004, mikä heijastelee korkeaa kulutusta.¹⁰⁰ Kulutus-

⁹⁹ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 10.

¹⁰⁰ Sama, s. 10.

ta vahvistaa oleellisesti hintojen lasku, mikä voidaan havaita suurimmassa osassa Euroopan maista UNODC:n tilastoista (Liite 12). Vuosituhannen vaihteessa hinnat kävivät pohjalukemissa, nousten taas hieman vuoteen 2004. Pitkässä juoksussa hinnat ovat kuitenkin Euroopan mittakaavassa pudonneet huomattavasti.

Toiseksi tärkein kokaiinin sisääntulopaikka EU:n alueelle on Belgian ja Hollannin satamat ja lentokentät, joista kokaiini salakuljetetaan pääasiassa naapurivaltioihin, mutta myös Etelä- ja Itä-Eurooppaan. Molemmat valtiot ovat raportoineet lisääntyvästä postipakettien käytöstä kokaiinin kuljetuskeinona. Rotterdamin sataman uuden konttien läpivalaisulaitteen käyttöönoton jälkeen enemmän huumeita on kuljetettu muiden satamien, esimerkiksi Antwerpenin, kautta.¹⁰¹

Itä-Eurooppa täytyy mainita kolmantena kokaiinin sisääntulopaikkana. Latvia on kauttakulkumaa Venäjälle ja Skandinaviaan levitettävälle kokaiinille. Unkarissa ja Tshekissä nigerialaiset rikollisorganisaatiot järjestelivät kokaiinin liikettä kohti EU:ta, ja puolalaisista rikollisryhmistä on tulossa koko ajan aktiivisempia tällä saralla. Albaania toimii kokaiinin varastomaana matkalla EU:n markkinoille. Itä-Euroopan maat eivät vielä edusta suuria markkinoita kokaiinille, mutta voidaan olettaa tämän muuttuvan tulevaisuudessa.

SYNTEETTISET HUUMEET

Amfetamiinia valmistettiin ensimmäisen kerran vuonna 1887 Saksassa, ja se oli pitkään lääke, jolle etsittiin sairautta. Vasta 1930-luvulla amfetamiinia alettiin käyttää muun muassa hengitystieinfektioiden ja narkolepsian hoitoon. Vuonna 1919 japanilainen kemisti kehitti helpommin valmistettavan ja tehokkaamman meta-amfetamiinin, ja sitä käytettiin muun muassa toisessa maailmansodan aikana sotilaiden ja tehdastyöläisten piristämiseen. Meta-amfetamiini on läheistä sukua amfetamiinille. Ekstaasi on myös amfetamiinijohdannainen.¹⁰²

Synteettiset huumeet ovat kannabiksen jälkeen käytetyimpiä huumeita EU:n alueella, suurimpina kuluttajina nuoret. Vuonna 2004 EU raportoi 28 amfetamiinin ja 33 ekstaasin tuotantopaikan takavarikoinnista. Arvioiden mukaan noin 200 – 500 tonnia synteettisten huumeiden valmistukseen tarvittavia kemikaaleja salakuljetetaan EU:n alueelle vuosittain. Se on riittävä määrä 2 – 5 miljardin ekstaasitabletin valmistamiseen.¹⁰³

¹⁰¹ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 10.

¹⁰² Huumetalouden ketju Virosta Suomeen, Heikki Hiilamo, <http://www.huumaa.net/Artikkelit/Viro190902.html>.

¹⁰³ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 11.

Synteettisten huumeiden valmistusta kontrolloivat EU:n alueella suurilta osin hollantilaiset ja belgialaiset järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät. Valmistusprosessi, kemiallisista synteeseistä pakkaamiseen, suoritetaan erillään olevissa paikoissa. Tämä työvaiheiden jako vähentää koko tuotantoketjun paljastumisen riskiä yhden paikan jäätyä lainvalvojien haaviin. Järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät perustavat liikuteltavia toimipaikkoja maaseuduille. Rikollisryhmien synteettisten huumeiden valmistus näyttää lisääntyvän Belgiassa, ja se on suurin huumeiden tarjoaja esimerkiksi Ranskalle.

Viime vuosina kiinalaiset järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät ovat vallanneet alaa synteettisten huumeiden markkinoilla Hollannissa. He ovat nykyään osallisina ekstaasin tuotannossa ja suuren mittakaavan maailmanlaajuisessa levityksessä. Muita etnisiä ryhmiä synteettisten huumeiden kaupassa ovat turkkilaiset ja marokkolaiset. Lisäksi irlantilaiset ja englantilaiset rikolliset kontrolloivat synteettisten huumeiden virtaa Britanniaan ja esimerkiksi Australiaan yhteistyössä hollantilaisten ja belgialaisten rikollisryhmien kanssa.

Kiinalaiset rikollisryhmät ovat suurimpia amfetamiinin ja ekstaasin valmistukseen tarvittavien kemikaalien tarjoajia. Litrahinta Kiinassa on noin viisi euroa. Hollannin ja Belgian rikollisilla markkinoilla litrahinta on noin 700 euroa. Yhdestä litrasta on mahdollista valmistaa kilo MDMA-pulveria, mikä on noin 10 – 12 tuhatta ekstaasitablettia. Tukkukaupassa ekstaasitabletin hinta on noin yksi euro. Jokainen kemikaalilitra tuottaa siten yli 10000 euron bruttotuot.¹⁰⁴

EU:n ulkopuolella Hollannin ja Belgian rikollisryhmien tuottama ekstaasi viedään ympäri maailmaa. Suurin osa Hollannissa valmistetuista tableteista viedään Yhdysvaltoihin, Dominikaaniseen tasavaltaan, Meksikoon ja Indonesiaan, tärkeysjärjestyksessä. Ekstaasia viedään myös Kaakkois-Aasiaan, Etelä-Afrikkaan ja Etelä-Amerikan maihin, joskus vaihdossa kokaiiniin tai Turkin tapauksessa heroiniin. Järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät käyttävät lentomatrustajia kuriireina, postipaketteja tai suurempia lasteja lähettäessään merikuljetuksia. Mitä tulee yleensä ekstaasiin, hollantilaisten rikollisryhmien säilyessä suurimpana lähteenä maailmanlaajuisesti, tuotanto on levinnyt Australiaan, Pohjois-Amerikkaan, Etelä-Afrikkaan ja Kaakkois-Aasiaan.

5.3.2 Kannabis

¹⁰⁴ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 12.

Kannabis on laajimmalle levinnyt ja eniten käytetty huumausaine EU:n alueella. Rikollisryhmät tekevät Marokosta suurimmaksi kannabispihkan (hasiksen) lähdeksi, potentiaalisen vuosituotannon ollessa yli 3000 tonnia.¹⁰⁵ Melkein 100 000 marokkolaisperhettä on riippuvainen kannabiksen viljelystä. Rikollisryhmien toiminta tekee myös Pakistanista ja Afganistanista merkittäviä kannabiksen lähteitä. Suuri osa niiden tuotannosta laivataan EU:n alueelle. Johtuen Marokon läheisyydestä Espanjan kautta kulkeutuu suurin osa kannabiksesta EU:n alueelle. Osa siitä jää Espanjan paikallisille markkinoille, mutta suurin osa jatkaa matkaansa muihin jäsenvaltioihin. Vuoden 2004 takavarikot (yli 800 tonnia kannabispihkaa) kertovat ongelman laajuudesta ja alinomaisten massiivisten lainvalvontatoimien tarpeesta Espanjassa.

Rikollisryhmät tuovat yrttikannabista (marihuanaa) EU:n alueelle pääasiassa Kolumbiasta, Jamaikalta, Etelä-Afrikasta ja Nigeriasta. Albaniassa toimivat rikollisryhmät ovat kehittyneet suuriksi yrttikannabiksen tarjoajiksi, kasvattamalla sitä laajoilla alueilla. Suurin osa siitä päätyy Kreikkaan ja Italiaan. Marokkolaisen kannabiksen vuosittainen liikevaihdon kansainvälisessä kaupassa on arvioitu olevan 10 miljardia euroa, josta suurimman osan tuottaa EU:n jäsenmaissa operoivat salakuljetusverkostot. Kotimaiset järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät kontrolloivat suuren mittakaavan kannabiskauppaa. Jotkut näistä ryhmistä ovat perustaneet tukikohtia Espanjaan helpottaakseen salakuljetusta omaan maahansa.¹⁰⁶

5.4 Salakuljetus

Salakuljetus viittaa salaiseen tai laittomaan tavaroiden vientiin ja tuontiin tai ihmisten muodostamaan rajat ylittävään organisaatioon lähtömaista kauttakulkumaiden kautta kohtemaihin. Salakuljetus on luonteeltaan maailmanlaajuista ja monimutkaista, käsittäen laajan kirjon tuotteita ja tekijöitä. Tekijät ovat aina ihmisiä, joilla on useita eri rooleja: kuljettajia, järjestelijöitä, välittäjiä, jne. He ovat yhden tai useamman valtion kansalaisia ja jotkut heistä omaavat jopa diplomaattisen koskemattomuuden, joka muuttaa lähestymistapaa käsiteltäessä rikollisia toimia.¹⁰⁷ Salakuljetukseen liittyy monenlaisia tuotteita, kuten huumeet, aseptit, maahanmuuttajat, varastetut ajoneuvot, varaosat, kemikaalit, biologiset ja radioaktiiviset aineet, elimet, tupakkatuotteet ja raha. Kansalliset ja kansainväliset lait määrittävät näiden tuotteiden lailliset siirrot yli rajojen, mutta rikollisryhmät eivät käytä laillisia siirtoja.

¹⁰⁵ Europol, 2005 EU Organised Crime Report Public version, The Hague, 25 October 2005, s. 13.

¹⁰⁶ Sama, s. 13.

¹⁰⁷ National and International Security: Slovenia and the Balkan Route, Iztok Prezelj and Marija Gaber, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes (PfPC), Athena Papers Series No. 5, December 2005, s. 5.

On tärkeää erottaa salakuljetus ja laittoman tavarankäytön kaupan toisistaan. Laittoman tavarankäytön kauppaa viittaa tavaroiden ja ihmisten laittomaan kauppaan, joka voi sisältää rajat ylittävää toimintaa (salakuljetusta). Salakuljetus voidaan siis tulkita rajat ylittävän laittoman kaupan alalajiksi. Jos laitton kauppaa tapahtuu valtion rajojen sisäpuolella, se ei ole salakuljetusta.

Salakuljetus on miljardien dollareiden liiketoimi käsittäen verkostoja, ihmisryhmiä, salakuljetuskanavia ja erikoistuneita tapoja tai tekniikoita. Salakuljetus on käytännössä maailmanlaajuisesti niveltuneiden verkostojen liiketoimi, jota pyörittävät paikallisesti operoivat ryhmät. Nämä ryhmät käyttävät modernia teknologiaa kommunikointiin ja salaukseen, joskus jopa kehittyneempää teknologiaa kuin heitä ahdistelevat poliisit ja tulliviranomaiset. Tämän mahdollistavat valtavan salakuljetuksesta saatavat tulot.

Salakuljetus on uhka kansalliselle ja kansainväliselle turvallisuudelle. Miksi salakuljetus sitten merkitsee sellaista uhkaa? Salakuljetus on rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden muoto ja järjestäytynyt rikollisuus on uhka kansalliselle ja kansainväliselle turvallisuudelle. Rikollisuus alentaa ja kumoaa hallinnon arvovaltaa sen rajojen sisällä. Se kiistää ja epävakauttaa olemassa olevia kansallisia lakeja ja sosiaalista järjestystä. Jos salakuljetus on organisoitu, yläpuolella mainitut seuraukset aiheutuvat pitkäaikaisen suunnittelun tuloksena. Järjestäytyneet rikollisryhmät on muodostettu jatkuvien salakuljetuksesta saatavien tulojen perusteella, eikä ainoastaan yksittäistapauksia varten. Salakuljetuksen rajat ylittävä puoli kumoaa valtioiden välisiä rajoja ja valtioiden alueellisia kokonaisuuksia, sekä kansainvälistä laillista järjestystä. Tällainen ilmiö voi kehittyä vain ilman kunnioitusta kansainvälisten suhteiden rakentamiseen.

Järjestäytyneen rikollisuuden muotona esiintyvä salakuljetus luo epäluottamuksen ilmapiirin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta vastaavien hallintojen ja instituutioiden ylle. Henkilökohtaisella tasolla se voi tarjota väärän polun elämässä tarjoamalla nopeita voittoja epärehellisin keinoin. Se myös estää demokratian ja laillisen markkinatalouden kehitystä. Salakuljettajilla ei yleensä ole vakituista työpaikkaa ja runsas huumeiden käyttö vähentää heidän mahdollisuuksiaan tasapainoiseen ja vastuuntuntoiseen elämään. Laittomat maahantulijat, jotka saapuvat maahan salakuljettajien avustuksella, eivät saa laillista työtä. Heidän on etsittävä laittomia töitä (usein joutuvat prostituoiduiksi tai rikollisiksi) ja sen tähden he vaikuttavat mustan pörssin työmarkkinoiden kehitykseen. Tuloksena valtiot menettävät verotulojaan, jotka ovat erityisen tärkeitä pulassa tai siirtymävaiheessa oleville yhteisöille.

Salakuljetus yhdistyy vahvasti muihin rikoksiin, kuten verojen ja tuontimaksujen kiertoon, lahjontaan ja korruptioon, prostituutioon, ihmiskauppaan, terrorismiin ja rahanpesuun. Huumeita käytetään usein asekauppojen maksuvälineenä, mikä tarkoittaa, että salakuljetetut aseet maksetaan salakuljetetuilla huumeilla. Samoja kanavia käytetään usein molempiin suuntiin: huumeet liikkuvat toiseen suuntaan ja rahat tai aseet toiseen suuntaan. Käytännössä tämä tarkoittaa eri aloille erikoistuneiden rikollisryhmien yhteistyötä kenttätasolla tai rikollisryhmien muuttumista monipuolisemmiksi, useamman tyyppisten rikollisten toimien suorittajiksi (ihmissalakuljetus, huumeiden salakuljetus, aseiden salakuljetus ja rahanpesu).

5.4.1 Ihmissalakuljetus

UNODC:n mukaan: *Ihmissalakuljetus on toimintaa, jonka tarkoituksena saavuttaa, suoraan tai epäsuorasti, taloudellista tai muuta materiaalista hyötyä tuomalla henkilö laittomasti maahan, jonka kansalainen hän ei ole tai hänellä ei ole siellä pysyvää asuinpaikkaa.*¹⁰⁸ Eli ihmisiä kuljetetaan paremman elämän toivossa maasta toiseen maksua vastaan. Valitettava tosiasia vain on, että salakuljetettujen ihmisten elämä ei yleensä paremmaksi muutu.

YK:n huumeiden ja rikollisuuden vastaisen toimiston asiantuntija Fabrizio Sarrica kirjoitti vuonna 2005 artikkelissaan ihmissalakuljetuksesta: *Laiton maahantulo ja ihmissalakuljetus ovat sairauksia laajemmassa, positiivisessa ja tarpeellisessa ilmiössä, muuttoliikkeessä. Tästä johtuen niitä täytyy ymmärtää globalisaation ympäristössä.*¹⁰⁹ Ihmissalakuljetus liittyy siis olennaisesti täysin lailliseen maahanmuuttoon. Huolestuttavaa on, että yhä enenevässä määrin maahanmuuttajat turvautuvat ihmissalakuljettajien palveluksiin.

Interpolin mukaan ihmisiä taloudellisen hyödyn takia salakuljettavat rikollisverkostot kontrolloivat kasvavassa määrin rajat ylittäviä maahanmuuttovirtoja. Johtuen tiukemmista maahanmuuttomenettelytavoista kohdemaissa ja parantuneesta teknologiasta rajavalvonnassa, laittonat maahantulijat luottavat yhä useammin järjestäytyneiden ihmissalakuljettajien apuun.

”Ennen vanhaan” laitonta maahantuloa helpottavia palveluita tarjosivat vain muutamat erikoistuneet henkilöt, jotka salakuljettivat ihmisiä vuoristojen läpi salaisia polkuja pitkin. Nykyään palveluntarjoajia ovat järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät, jotka ovat luoneet yhteydet

¹⁰⁸ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Trafficking in Persons: Global Patterns*, April 2006, s. 6.

¹⁰⁹ Fabrizio Sarrica, *The Smuggling of Migrants. A Flourishing Activity of Transnational Organized Crime*, 2005. (Sarrica is Associate Expert Statistician in UN Office on Drugs and Crime)

lähtömaista kauttakulkumaihin ja edelleen kohdemaihin. Tukholmassa järjestetyssä konferenssissa lokakuussa 2005¹¹⁰ ICMPD:n Michael Jandl esitti kaaviomallin nykypäivän ihmiskuljetuksesta (Liite 13), mikä pyrkii avaamaan ihmiskuljetusprosessia kuvaamalla eri tekijöitä ja niiden välisiä suhteita. Mallin mukaan maahanmuuttajat kokevat täydellisen sosiaalisen täyskäännöksen lähdettyään tutusta ympäristöstä päätyen uuteen ympäristöön, lähimpinä kontakteina maahanmuuttoverkoston jäsenet. Mallin mukaan myös salakuljetuksen kaikissa eri vaiheissa (lähtö-, kauttakulku- ja kohdema) on mukana eräänlainen palveluorganisaatio, joka auttaa salakuljettajia heidän toimissaan. Nämä organisaatiot ovat osa niin sanottua harmaata taloutta toimien usein täysin laillisten peiteyritysten takaa. Ihmissalakuljetus ympäri maailmaa on kasvanut nopeasti rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden ansiosta. Vähäisestä naapurimaiden välisestä puuhastelusta on tullut miljoonien dollareiden liiketoimintaa.

Selvittääksemme termistön meidän täytyy korostaa ihmiskuljetuksen eroa ihmiskaupaan tarkoituserissä: Ihmissalakuljetuksen perustarkoituksena ei ole hyväksikäyttö. Vuonna 2004 Yhdysvaltojen hallinnon perustama ihmiskuljetuksen ja ihmiskaupan vastainen keskus tekee eroa näille kahdelle rikokselle seuraavanlaisella kaaviolla (Kuva 10):

IHMISKAUPPA	IHMISALAKULJETUS
Täytyy sisältyä voimankäyttö, petos tai pakottaminen, paitsi jos kyseessä alle 18-vuotiaan seksuaalinen hyväksikäyttö	Salakuljetettava tekee yleensä yhteistyötä
Pakkotyö ja/tai seksuaalinen hyväksikäyttö	Ei pakottamista
Kaupatut ovat uhreja	Salakuljetettavat rikkovat lakia, he eivät ole uhreja
Orjuutusta, rajattua liikkumista tai eristystä, asiakirjojen takavarikointia	Henkilöt vapaita lähtemään, vaihtamaan työtä, jne.
Ei sisällä välttämättä uhrin liikkuttelua	Mahdollistaa henkilöiden liikkumisen valtiosta toiseen
Ei vaatimusta kansainvälisen rajan ylittämisestä	Salakuljetukseen sisältyy aina kansainvälisen rajan ylitys
Uhrien täytyy liittyä pakkotyöhön, tehdä palveluksia tai alistua seksuaaliseen hyväksikäyttöön (täytyy työskennellä jotenkin)	Henkilön täytyy vain olla maassa tai pyrkiä sinne laittomasti

Kuva 10. Ihmiskaupan ja ihmiskuljetuksen eroja.¹¹¹

¹¹⁰ Conference of the National Thematic Network for Asylum Seekers, 25. October 2005, Gothenburg, Sweden.

¹¹¹ Erot eivät ole suoraa lakitekstiä, vaan ne ovat yleisesti kyseisiin rikoksiin liittyviä piirteitä. The Human Smuggling and Trafficking Center, Fact Sheet: Distinctions Between Human Smuggling and Human Trafficking, January 2005.

Ihmiskauppaan ei välttämättä siis liity rajat ylittävää uhrien siirtoa. Toisaalta ihmissalakuljetus on oikeastaan määritelty maahanmuuttajien laittomaksi kuljettamiseksi yli rajojen.¹¹² Tämä tarkoittaa, että ihmissalakuljetus voisi olla vain yksi elementti laajempaa ihmiskauppaketjua, nykypäivän orjuutta. Mikä alkaa salakuljetuksena – esimerkiksi ihmisten kuljetus toiseen maahan heidän suostumuksellaan – voi loppua ihmiskauppana, jos salakuljetettavilta henkilöiltä poistetaan heidän vapautensa ja pidetään velkavankeudessa tai muussa pakotetussa palveluksessa. Niin kauan kuin sekä ihmissalakuljetuksen että ihmiskaupan kohteena on miehiä, naisia ja lapsia, ihmiskauppa näyttää keskittyvän kahteen jälkimmäiseen. Salakuljetuksen voitto tulee pääasiassa laittoman rajanylityksen kuljetusmaksuista, kun taas ihmiskaupassa pääasialliset tuotot tulevat kaupatun henkilön palveluiden myymisestä tai työnteosta. Kohde-maahan saapumisen jälkeen maahantulijoiden laitton asema ajaa heidät salakuljettajiensa armoille. Salakuljettajat usein pakottavat heidät vuosikausiksi töihin laittomille työmarkkinoille maksaakseen velkansa kuljetuksesta. Jos maahantulijat eivät pysty maksamaan, usein heidän kotimaassa olevat sukulaisensa pakotetaan maksamaan heidän velkansa tai rikollisjärjestöt uhkaavat kiduttaa tai tappaa ulkomaille lähteneen perheenjäsenen. Laittomien maahantulijoiden välitys työmarkkinoille keskittyy rakennusteollisuuteen, taloustöihin, hikipajoihin ja maatalouteen. Arvion mukaan esimerkiksi Saksan rakennusteollisuudessa työskenteleviä laittomia maahantuliijoita on noin puoli miljoonaa.

Joka vuosi tuntematon määrä ihmisiä salakuljetetaan yli kansainvälisten rajojen. Arvioiden mukaan noin neljä miljoonaa henkilöä salakuljetetaan ja kaupataan vuosittain. On arvioitu, että 60 – 90 prosenttia laittomista maahantulijoista on saanut tukea järjestäytyneen rikollisuuden ryhmiltä (salakuljettajilta) matkoillaan Eurooppaan ja ylittäessään eurooppalaisia rajoja.¹¹³ Tutkijat ovat myös vakuuttuneet, että yksi ihmissalakuljetusta lisännyt syy on rangaistusten lepsuus verrattuna esimerkiksi huumeiden salakuljetukseen. Ihmissalakuljetukseen liittyy kasvava määrä rikollisia verkostoja ja laittomien maahantulijoiden saapuminen (tai saapumisen yritys) kohdemaihin lisääntyy.

Järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät ovat löytäneet ihmissalakuljetuksesta itselleen valtavan tulonlähteen. ICMPD:n mukaan salakuljettajat keräävät vuosittain noin neljä miljardia euroa pelkästään EU:n alueelta.

¹¹² Hans-Jörg Albrecht, "Fortress Europe? Controlling Illegal Immigration," *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 10:1 (2002), s. 5.

¹¹³ Philip Martin and Mark Miller, "Smuggling and Trafficking: A Conference Report," *International Migration Review* 34:3 (2000), 969.

Järjestäytynyt rikollisuus ei ainoastaan tee rahaa laittomalla maahantulolla, vaan sen aktiivisuudesta on tulossa työntävä tekijä. Useissa tapauksissa maahantulijat on värvätty ja vakuuteltu onnistuneesta laittomasta maahantulosta. Ihmissalakuljetuksen hinnat vaihtelevat rajusti laittomien organisaatioiden tarjoamien palveluiden mukaan. Järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät tarjoavat vaihtoehtoisia tapoja eri hintoihin määränpään pääsemiseksi. GCIM:n tilaston mukaan kalleinta on ostaa matka Aasiasta Amerikkaan (Kiina – USA jopa 50000\$), kun taas halvimmalla matkan saa Afrikan maasta toiseen (Mali – Norsunluurannikko vain 30\$) (Kuva 11).

REITIT	KESKIARVOMAKSU (\$)	HALVIN-KALLEIN(\$)
Aasia-Amerikka	26,041	(26 – 50000)
Eurooppa-Aasia	16,462	(4000 – 35000)
Aasia-Australaasia	14,011	(2000 – 26000)
Aasia-Aasia	12,240	(50 – 43000)
Aasia-Eurooppa	9,374	(85 – 37500)
Eurooppa-Australaasia	7,400	(2800 – 12000)
Afrikka-Eurooppa	6,533	(37 – 60000)
Eurooppa-Amerikka	6,389	(900 – 15000)
Amerikka-Eurooppa	4,528	(1500 – 13000)
Amerikka-Amerikka	2,984	(150 – 8000)
Eurooppa-Eurooppa	2,708	(28 – 14000)
Afrikka-Amerikka	2,200	(yksittäistapaus)
Afrikka-Australaasia	1,951	(yksittäistapaus)
Afrikka-Afrikka	203	(30 – 500)

Kuva 11. Maailmanlaajuiset ihmissalakuljetusmaksut.¹¹⁴

Jos puolestaan matkan hintaa verrataan matkan pituuteen, kalleimmat kilometrit muodostuvat Puolan ja Saksan rajalle (Liite 14). Matkan hinta ei tosin ole kallis. Yleisesti hintaa näyttää nostavan EU:n tai Schengen-alueen ulkorajan ylittäminen. Kalleimman hinnan joutuu maksamaan Aasian maista Yhdysvaltoihin, mutta kilometrikustannukset jäävät suhteellisen alhaisiksi johtuen pitkästä välimatkasta. Tilastoista näkyy selvästi ihmissalakuljetuksen ongelma-alueet EU:n ulkorajoilla. Marokon ja Espanjan sekä Albanian ja Italian välisten matkojen halpuus houkuttaa väkisinkin laittomia kulkijoita.

¹¹⁴ GSIM, Global Migration Perspectives, No. 31, April 2005, The costs of human smuggling and trafficking, Melanie Petros, Migration Research Unit University College London, s. 4-5.

ICMPD on omista tutkimuksissaan myös selvittänyt ihmissalakuljetusmaksuja. Tyypillisiä salakuljetusmaksuja lähtömaasta Schengen-alueelle ICMPD:n mukaan:

- Kiina 10000 – 15000+ \$
- Pakistan ja Intia -> 8000 €
- Ukraina 5000 – 10000 €
- Moldova 1500 – 2000 €
- Serbia ja Montenegro -> 3000 €¹¹⁵

UNODC:n asiantuntijan tutkimuksen¹¹⁶ mukaan maahanmuuttajilla on mahdollisuus ”tilata matkatoimistosta” kolmenlaisia pakettimatkoja. Matkojen hinnat ovat suoraan verrannollisia niiden riskeihin. ”Kolmannen luokan lippu” on tyypillinen tapaus, jossa maahanmuuttajat on pakattu laatikoihin, valtamerikontteihin tai huteriin lauttoihin. Tällaisissa tapauksissa maahanmuuttajat maksavat matkastaan muutamia tuhansia euroja. Kalliimmat ratkaisut ovat tietenkin turvallisempia ja mukavampia. ”Toisen luokan lippu” voi korkeimmillaan olla vaaleavioliitto tai väärennetty asumislupa. ”Ensimmäisen luokan lippu” on laillisten asiakirjojen hankkiminen laittomin keinoin lahjomalla kohdemaan konsulaatin viranomaiset.

Ihmissalakuljetuksen toimintaperiaatteet vaihtelevat toiminnassa mukana olevien järjestäytyneiden rikollisryhmien sekä laittomien maahantulijoiden etnisyyksien mukaan. Jotkut ryhmät ovat esimerkiksi erikoistuneet salakuljettamaan maahanmuuttajansa käyttämällä opiskeluviiisumia kieli- tai ammattiopintoja varten. Kun ”opiskelija” saapuu määränpäähän, hän katoaa ”yliajallisten” valtameriin. Eli hän jää maahan, vaikka hänen viisuminsa ei ole enää validi.

Euroopan poliisit ovat tunnistaneet kourallisen ihmissalakuljetusreittejä EU:n alueelle: Väli-meren reitti (idästä länteen), Pohjois-Afrikan reitti (etelästä pohjoiseen), Balkanin reitti (kaakosta koilliseen), Länsi-Afrikan Atlantin rannikon reitti (kaksi alareittiä), Keski- ja Itä-Euroopan reitti ja Baltian reitti. Reitit ovat käytännössä täysin yhteneviä laittoman maahantulon pääreittien kanssa (Kuva 4). Kuten laittoman maahantulon järjestäjätkin, ihmissalakuljetajat käyttävät parhaiksi/helppoisimmiksi katsomiaan reittejä. Vuosien saatossa edellä mainitut reitit ovat muodostuneet järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden perusreiteiksi, eikä niitä ole vielä saatu tukittua.

¹¹⁵ ICMPD, Irregular migration, human smuggling and informal economy in a European perspective, 25.10.2005, Gothenburg, Sweden, s. 25.

¹¹⁶ Fabrizio Sarrica, Associate Expert Statistician UN Office on Drugs and Crime, The Smuggling of Migrants. A Flourishing Activity of Transnational Organized Crime, 2005, s. 9-10.

Interpol korostaa Etelä-Afrikan muodostumista kauttakulkualueeksi aasialaisille maahanmuuttajille, erityisesti kiinalaisille. Suuri osa tästä muuttoliikkeestä näyttää olevan yhteydessä Kaakkois-Aasian salakuljetusverkostoihin. Suuret määrät Kiinan kansalaisia matkustaa Etelä-Afrikkaan väärennetyillä asiakirjoilla tai sen naapurivaltioiden, kuten Swazimaan, Lesothon tai Mosambikin kautta.

6 JÄRJESTÄYTYNEEN RAJAT YLITTÄVÄN RIKOLLISUUDEN TORJUNTA

Käsitteiden 'torjunta' ja 'järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus' sisältöjen tarkka määrittäminen on vaikeaa. Kun ne yhdistetään 'järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden torjunnaksi', saadaan vielä moniselitteisempi käsite. Yleisesti sen voidaan katsoa käsittävän kaikki toimenpiteet (lait, tiedustelu, tutkinta, tuomioistuin,...), jotka auttavat ehkäisemään rikollisuutta. Tärkeää on, että järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden torjuntatavat ovat tehokkaita ja niitä oikeasti käytetään.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta edellyttää jatkuvaa seuranta-, tutkinta- ja torjuntamenetelmien kehittämistä. Ammattimainen rikollisuus hyödyntää nopeasti ja joustavasti uusinta teknologiaa keskinäisessä kommunikaatiossaan ja verkostoitumisessaan, samoin kansainvälistymisen avaamia mahdollisuuksia. Rikollisryhmät ovat hyvin selvillä viranomaisten käytössä olevista tutkinta- ja tiedonhankintamenetelmistä ja pyrkivät sopeuttamaan omaa toimintaansa niin, että se olisi mahdollisimman hyvin valvonnan ulottumattomissa. Tämä merkitsee näytön hankinnan vaikeutumista erityisesti järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden tekemäksi epäiltyjen ja muun suunnitelmallisen rikollisuuden osalta. Viranomaisten keinovalikoimaa on välttämätöntä päivittää vastaamaan muuttuvia olosuhteita. Kyse ei ole viranomaisten toimivaltuuksien laajentamisesta vaan siitä, että tutkinnan menetelmät eivät saa jäädä ajastaan jälkeen nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.¹¹⁷

YK:n järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vastainen sopimus¹¹⁸ on ehkä tärkein kansainvälinen työkalu taistelussa järjestäytyntä rikollisuutta vastaan. Sopimus sitouttaa valtiot useisiin rikollisuuden vastatoimiin sisältäen kotimaisen rikostorjuntajärjestelmän luomisen, molemminpuolisen oikeusavun antamisen, luovuttamisen, lainvalvontayhteistyön, teknisen tuen ja koulutuksen.

YK:n huumeiden ja rikollisuuden vastainen toimisto¹¹⁹ on maailmanlaajuisesti johtava toimija taistelussa huumeita ja kansainvälistä rikollisuutta vastaan. Toimisto on perustettu 1997 ja sillä on noin 500 työntekijää ympäri maailman. UNODC avustaa valtioiden hallintoja niiden työssä laajan keinovalikoiman saavuttamiseksi rajat ylittävää järjestäytyntä rikollisuutta

¹¹⁷ KRP, Vuosikertomus 2005, s. 8.

¹¹⁸ The United Nations Convention against Transnational Organized Crime.

¹¹⁹ The United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC.

vastaan. Yksi tärkeimmistä UNODC:n tehtävistä on auttaa jäsenvaltioita järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vastaisen sopimuksen ratifioinnissa ja täytäntöönpanossa:

- tarkkailemalla sopimuksen täytäntöönpanoa;
- kehittämällä ja edistämällä parhaita käytäntöjä järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi maailmanlaajuisesti;
- parantamalla tiedonvaihtoa, oikeudellista yhteistyötä ja monenkeskistä lainvalvontaviranomaisten lainopillista apua;
- päättämällä tehokkaimmat keinot tiedonkeruuseen järjestäytyneestä rikollisuudesta alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, sekä varmistamalla kyseisten tietojen saatavuuden päätöksentekijöille.

UNODC:n Crime Programme on YK:n rikostorjunnasta, rikosoikeudesta ja rikoslain uudistamisesta vastaava toimisto. Sen erikoishuomio kiinnittyy taisteluun järjestäytyneitä rajat ylittävää rikollisuutta ja korruptiota vastaan. Toimisto tekee yhteistyötä kansainvälisten ja alueellisten instituutioiden verkoston kanssa, mahdollistaen näin laajemman näkökannan ja tietojenvaihdon.

Poliisiorganisaatioista merkittävin kansainvälisessä rikostorjunnassa on Interpol. Se on suurin kansainvälinen poliisiorganisaatio käsittäen 186 jäsenvaltiota. Interpol pyrkii helpottamaan rajat ylittävää poliisiyhteistyötä ja tukemaan kaikkia organisaatioita, joiden tehtävä on ehkäistä kansainvälistä rikollisuutta. Sen toiminnat keskittyvät kolmeen ydinalueeseen:

- Kansainvälisten poliisin tiedonvälityspalveluiden turvaaminen
- Operatiiviset tietokannat ja tietopalvelut poliisille
- Operatiiviset tukipalvelut poliisille

Rikosten ennaltaehkäisyn ajatus on yleensä liitetty tavanomaisen rikollisuuden ja pikkurikollisuuden torjuntaan, mutta se on tuotu myös osaksi järjestäytyneen rikollisuuden torjuntapolitiikkaa Euroopan unionin rikosentorjunnan ja lainvalvonnan foorumeilla 1990-luvun loppupuolelta lähtien. EU:n ensimmäiset pyrkimykset järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan juontavat juurensa Tukholman konferenssiin 1996. Amsterdamin sopimus korostaa rikosten ehkäisyn merkitystä EU:n toimintalinjauksissa vapautteen, turvallisuuden ja oikeuteen perustuvan alueen luomiseksi, ja rikollisuuden ehkäisyllä oli huomattava sija myös 1999 Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmissä. EU:n neuvoston keväällä 1997 vahvistama järjestäyty-

neen rikollisuuden vastainen toimintasuunnitelma korostaa, että järjestäytyneen rikollisuuden torjuntatyössä ehkäisy ei ole vähemmän merkityksellistä kuin repressiivinen toiminta, ja katsoo, että unionilla tulee olla keinot vastustaa järjestäytyntä rikollisuutta sekä preventiivisin että repressiivisin keinoin.¹²⁰ Vuodesta 1997 järjestäytyneen rikollisuuden torjunta on aina ollut EU:n asialistalla, mikä on rohkaissut kaikenlaisiin aloitteisiin tällä saralla. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuvan politiikan ohella EU myös korostaa järjestäytyneen rikollisuuden tukahduttamista pakkokeinoin sekä tehokasta yhteistyötä poliisin ja oikeuslaitosten kesken eri maissa.

Keväällä 2000 julkaistu EU:n toimintasuunnitelma¹²¹ sisälsi koko joukon uusia ehdotuksia järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi ennaltaehkäisyn keinoin. Rikoksia ehkäisevään lähestymistapaan kuuluvat rikosentorjuntakeinot eivät kohdistu ensisijaisesti rikosten tekijöihin vaan niihin monenlaisiin olosuhteisiin ja seikkoihin, jotka mahdollistavat ja helpottavat rikosentekoa. Rikosten ehkäisy tukeutuu julkiseen hallintoon, kansalaiseen, yrityksiin ja muihin yhteisöihin ja edellyttää, että nämä kantavat vastuunsa rikosentekomahdollisuuksien vähentämisestä.

Taistelu järjestäytyntä rikollisuutta vastaan kohtasi uuden haasteen terrori-iskujen 2001 jälkeen. FATF:n mukaan taistelu järjestäytyntä rikollisuutta vastaan kulkee käsi kädessä terrorismin kanssa. Vuonna 2003 FATF raportoi rikollisjärjestöjen ja terroristiryhmien käyttävän samoja keinoja lähteiden ja kohteiden välisten linkkien piilottamiseen sekä heidän talousasioidensa pimittämiseen.¹²² Vaikka onkin kyseenalaista, miten terrorismi ja järjestäytynyt rikollisuus tulisi yhdistää, keskittyminen terrorismiin on kiihdyttänyt sekä järjestäytyntä rikollisuutta torjuvien että sen kehitystä estävien toimenpiteiden toteutusta.

Euroopan unionin oikeus- ja sisäasioiden neuvosto hyväksyi 19.2.2004 päätelmät, joissa sovittiin uuden yhteisen viisumitietojärjestelmän (VIS) perustamisesta. Sen päätavoitteena on tukea unionin vakauden ja turvallisuuden vahvistamista. Tänä vuonna käyttöön otettava VIS-järjestelmä tulee omalta osaltaan myötävaikuttamaan merkittävästi Euroopan unionin alueelle suuntautuvan ihmiskaupan ehkäisemiseen.¹²³

¹²⁰ KRP, Rikostutkimus 2003 – 2004, s. 9.

¹²¹ The prevention and control of organised crime: a European Union strategy for the beginning of the new millennium.

¹²² FATF, Financial Action Task Force on Money Laundering, Annual Report 2002-2003, June 2003.

¹²³ Euroopan unionin neuvosto teki 8.6.2004 päätöksen VIS-järjestelmän perustamisesta.

Vastauksena Haagin ohjelmaan¹²⁴, jonka Eurooppa-neuvosto hyväksyi marraskuussa 2004, erityisesti sen tarpeeseen järjestäytyneen rikollisuuden tulevaisuuden arvioista, päätettiin korvata järjestäytyneen rikollisuuden raportti (OCR) järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arviolla (OCTA).¹²⁵ Kun OCR keskittyi pääasiassa kuvaamaan järjestäytyneen rikollisuuden tilannetta Euroopassa, OCTA painottuu laadulliseen arviointiin tästä monimutkaisesta ja monipuolisesta ilmiöstä. Tulevaisuuteen katsovana asiakirjana OCTA auttaa päätöksentekijöitä tunnistamaan strategisesti tärkeimmät alueet taistelussa vakavaa ja järjestäytyntä rikollisuutta vastaan sekä panee alulle tiedusteluprosessin operatiivisten maalien tunnistamiseksi. Näin tekemällä OCTA myös tukee lakien valvontatoimien tehostamista Euroopan alueella.

Haagin ohjelmassa esitetään yhtenä toimenpiteenä, että lainvalvontaviranomaisten välisessä tietojenvaihdossa otetaan vuoden 2008 alusta lukien käyttöön saatavuusperiaate, jonka mukaan jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen, joka tarvitsee määrätyn tietoluokan (DNA, sormenjäljet, ajoneuvorekisteritiedot, ballistiset tiedot, puhelinnumerot ja vähimmäistiedot henkilön tunnistamiseksi väestöjärjestelmästä) tietoa tehtäviensä suorittamiseen, saa sen toisesta jäsenvaltiosta ja että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisen on annettava tieto ilmoitettuun tarkoitukseen. Asiaa on käsitelty oikeus- ja sisäasiain neuvostossa 14.4.2005, jossa sovitettiin vaiheittaisesta etenemistavasta. Komissio on 12.10.2005 antanut tietojen saatavuusperiaatetta koskevan puitepäätösehdotuksen, jonka käsittely on alkanut marraskuussa 2005 EU:n järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan monialaisessa työryhmässä (MDG).¹²⁶

Euroopan unionin neuvosto vahvisti vuonna 2000 Suomen aloitteesta valmistellun Euroopan unionin toimintasuunnitelman yhteisestä toiminnasta Venäjän Federaation osalta järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Toukokuussa 2005 EU:n ja Venäjän välillä vahvistettiin yhteisen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden (VTO) alueen tiekartta, joka sisältää lähivuosien yhteistyötavoitteet mm. järjestäytyneen rikollisuuden, huumausainekaupan, ihmiskaupan, rahanpesun ja terrorismin torjumiseksi sekä asiakirjaturvallisuuden edistämiseksi. Toimintasuunnitelma on tämän jälkeen olennainen osa VTO -alueen tiekarttaa. Toimintasuunnitelman täytäntöönpano ei ole käytännössä toteutunut siinä määrin kuin alun perin oli tarkoitus. Par-

¹²⁴ Eurooppa-neuvosto hyväksyi 5.11.2004 niin sanotun Haagin ohjelman vapauden, turvallisuuden ja oikeuden lujittamisesta Euroopan unionissa (Tampere II -ohjelma). Sen mukaan kansainvälisen muuttoliikkeen jatkuessa tarvitaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka kattaa muuttoliikkeen kaikki vaiheet ja jossa otetaan huomioon muuttoliikkeen taustalla olevat perussyyt, maahantulo- ja maahanpääsypolitiikka sekä kotouttamis- ja palauttamispolitiikka.

¹²⁵ European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006.

¹²⁶ Poliisin kansainvälinen toiminta 1.9.–31.12.2005, Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2006, Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, 17.1.2006, s. 7.

haita tuloksia on saavutettu alueellisessa yhteistyössä Itämeren alueella (Baltic Sea Task Force on Organised Crime, BSTF).¹²⁷

Saksan, Itävallan, Belgian, Alankomaiden, Luxemburgin, Espanjan ja Ranskan välinen yleis-sopimus rajat ylittävän yhteistyön tiivistämisestä, erityisesti terrorismin, rajat ylittävän rikollisuuden ja laittoman maahantulon osalta (Prümin sopimus¹²⁸) allekirjoitettiin 27.5.2005. Prümin sopimus sisältää määräykset muun muassa keskinäisestä DNA-, sormenjälki- ja ajoneuvorekisteritietojen saamisesta, rajat ylittävästä operatiivisesta yhteistyöstä sekä terrorismin ja laittoman maahanmuuton torjunnasta. Sopimuksen mukaan kaikilla EU:n jäsenvaltioilla on mahdollisuus liittyä siihen ja tarkoituksena on myös, että kolmen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta tehdään aloite sen määräysten saattamiseksi osaksi EU:n oikeusjärjestystä. Prümin sopimuksessa on kysymys uudentalaisesta ajattelutavasta kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä. Tietoja ei enää pyydetä, vaan ne haetaan toisen sopimuspuolen tietojärjestelmästä tietosuoja- ja tietoturva-vaatimukset huomioiden. Sopimuspuolten välisellä maantieteellisellä etäisyydellä ei ole tällöin merkitystä. Uudenlainen yhteistyöjärjestelmä varmistaa myös sen, että sopimuksen tarkoittamat rekisteritiedot hyödyntävät täysimääräisesti kaikkien sopimuspuolten rikostorjuntayhteistyötä. Suomessa eduskunta hyväksyi lopullisesti 13.2.2007 Suomen liittymisen Prümin sopimukseen. Liittymällä sopimukseen Suomi kykenee tehostamaan kansainvälistä viranomaisyhteistyötään lainvalvonnassa sekä vaikuttamaan yhteistyön kehittämiseen. Prümin sopimuksen kaltaiselle yhteistyölle on tilausta koko EU:n mittakaavassa. Tästä ovat esimerkkinä puheenjohtajamaan (Suomi) lausunnot Tampereella syyskuussa 2006 järjestetystä EU:n epävirallisesta oikeus- ja sisäasianministerien kokouksesta:

” Myös koko EU:n piirissä on kehitettävä säännöstöä, joka tehostaa rajat ylittävää operatiivista yhteistyötä. ... Prümin piirissä kehitettävät tietojenvaihtojärjestelmät tulevat olemaan vahvana mallina toteutettaessa tietojen saatavuusperiaatetta EU-maiden kesken. Tämän lisäksi Prümin sopimus määrittelee ehdot rajat ylittävälle operaatioille rikosten torjunnan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistamisen tarkoituksessa.”

”Järjestäytyneen rikollisuuden ja terroristien kehittyneet toimintatavat edellyttävät viranomaisilta tehokkaampia vastatoimia. Puheenjohtajan mielestä tulee edistää toimintamalleja,

¹²⁷ Poliisin kansainvälinen toiminta 1.9.–31.12.2005, Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2006, Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, 17.1.2006, s 8.

¹²⁸ Prüm Convention, Council of the European Union, 10900/05, Brussels, 7 July 2005.

*joissa eri viranomaiset toimivat yhteistyössä sekä viranomaisten väliset sektorirajat että maiden rajat ylittäen.”*¹²⁹

Tärkein EU:n työkalu järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa on Europol. Europol on EU:n lainvalvontaorganisaatio, joka käsittelee rikollisuutta koskevia tiedustelutietoja. Sen tavoitteena on parantaa jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten tehokkuutta ja yhteistyötä vakavan kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin ehkäisemisessä ja torjunnassa. Europolin tehtävänä on osallistua merkittävästi EU:n lainvalvontatyöhön kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin torjunnassa keskittyen lähinnä rikollisjärjestöihin. Koska kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus ei pysähdy kansallisille rajoille, Europol on myös kehittänyt kansainvälistä lainvalvontayhteistyötään tekemällä kahdenkeskisiä operatiivisia tai strategisia sopimuksia muiden maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa.¹³⁰

Vuonna 2005 Europol ja EU:n rajaturvallisuusvirasto Frontex sopivat keskenään rajaturvallisuuteen liittyvistä tehtävistä ja vastuualueista. Europolin rooli on tiedustelutiedon kerääminen ja analyysitoiminnan johtaminen. Frontex puolestaan koordinoi kansallisten rajavalvontaviranomaisten toimintaa EU:n ulkorajaturvallisuuden varmistamiseksi.

Euroopan oikeudellisen yhteistyön yksikkö Eurojust on vuodesta 2002 toiminut, Hollannin Haagissa sijaitseva Euroopan unionin elin, joka tukee EU:n jäsenmaiden toimintaa rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden tutkimiseksi ja syytteeseen saattamiseksi. Kullakin jäsenmaalla on Eurojust-yksikössä yksi kansallinen jäsen, joka on kotimaassaan korkeassa asemassa oleva syyttäjä tai tuomari tai joissain tapauksissa poliisi, jonka toimivalta vastaa syyttäjän tai tuomarin toimivaltaa. Yksikön jäsenet toimivat oman kotimaansa kansallisen lainsäädännön puitteissa. Eurojustin puoleen voi kääntyä, kun rikostutkinta ulottuu kahden tai useamman EU:n jäsenmaan alueelle. Vuonna 2005 käsittelyyn otetuista 588 tapauksesta suurin osa liittyi laittomaan huumekauppaan ja petoksiin, mutta yhtä lailla töitä tehtiin mm. rahanpesun, henkirikosten, ihmiskaupan ja terrorismin parissa. Suomi pyysi Eurojustin apua 15 tapauksessa ja Suomelta pyydettiin apua neljässä tapauksessa.

Suomi toimi Itämeren alueen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen toimintaryhmän puheenjohtajana vuosina 2005 ja 2006. Suomessa puheenjohtajuuden ja toiminnan taustalla on erit-

¹²⁹ EU:n epävirallinen oikeus- ja sisäasiainministereiden kokous, Tampere, 20. - 22. syyskuuta 2006, Terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta.

¹³⁰ Sopimuskumppanit ovat: Bulgaria, Eurojust, Euroopan huumeaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus, Euroopan keskuspankki, Euroopan komissio mukaan lukien OLAF, Islanti, Interpol, Kanada, Kolumbia, Maailman tullijärjestö, Norja, Romania, Sveitsi, Turkki, Yhdysvallat, YK:n huumetoimisto UN Office on Drugs and Crime ja Venäjä.

täin tiivis poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin yhteistyö. Suomen tavoitteena oli kehittää toimintaa nykyisestä rikoslajikohtaisesta lähestymiskulmasta enemmän rikostiedustelutietoon pohjautuvan lainvalvonnan (Intelligence Led Law Enforcement) suuntaan ja tässä tarkoituksessa päätavoitteena on ollut kehittää jäsenvaltioiden¹³¹ rikostiedustelupäälliköiden muodostaman työryhmän toimintaa. Jäsenvaltioiden osallistumiseen, toiminnan operatiivisuuteen ja toiminnan tuloksiin kiinnitetään voimakkaasti huomiota. Erityistä merkitystä tälle yhteistyöfoorumille tuo se, että kahdeksan nykyisen EU:n jäsenvaltion lisäksi toiminnassa mukana on Venäjä. Pääasialliset rikollisuuden muodot, joihin yhteistoiminta kohdistuu, ovat huumausainerikollisuus, laitton maahanmuutto ja ihmiskuljetus, anastettujen ajoneuvojen ja korkeasti verotettujen tuotteiden salakuljetus, kansainväliset rikollisliigat, tietoverkkorikokset, ympäristörikokset, terrorismi sekä rahanpesu. Kutakin rikollisuuden muotoa varten on perustettu asiantuntijatyöryhmät, joiden toiminnasta jokin 11 jäsenmaasta on vetovastuussa. Suomi vastaa alueen rahanpesun torjuntaan liittyvästä yhteistyöstä. Käytännön yhteistyön suurimpana haasteena on ihmiskaupan vastainen toiminta ja toisaalta edellä kuvatun rikostiedustelutietoon pohjautuvan toimintamallin käyttöönotto jäsenmaissa ja toimintaryhmän operatiivisessa työssä. Olemassa olevan laittoman maahanmuuton asiantuntijatyöryhmän rinnalle perustettiin erityisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvaan ihmiskauppaan suuntautuva asiantuntijaryhmä.¹³²

Suomessa järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa koordinoi keskusrikospoliisi. KRP:n vastuualueena on vakavimman, erityisesti järjestäytyneen ja ammattimaisesti toimivan rikollisuuden torjunta ja tutkinta. Kuitenkin KRP tekee tiivistä yhteistyötä tullin ja rajavartiolaitoksen kanssa (PTR -yhteistyö), johtuen rikollisuuden rajat ylittävästä luonteesta.

Suomessa vuonna 2004 julkaistun sisäisen turvallisuuden ohjelman¹³³ keskeisimpiin tulevaisuuden haasteisiin kuuluivat ulkomailta johdettu, kova rikolliskulttuuri, joka pitää otteessaan rajat ylittävää rikollisuutta sekä rajavalvonnan ylläpitäminen. Rajavalvonnan ylläpitämisen keskeisiä vaikuttavia tekijöitä olivat Suomen ulkorajanaapureiden sisäinen turvallisuustaso ja sosiaalinen eriarvoisuus sekä muutokset Venäjän rajavalvonnan tasossa. Keskeinen uhkatekijä oli laittoman maahantulon lisääntyminen. Ohjelman vaikuttavuustavoitteeksi oli asetettu rajaturvallisuuden osalta: Viranomaisyhteistyöllä ennalta estetään ja paljastetaan Suomeen suuntautuvaa laitonta maahantuloa ja maahanmuuttoa, kansalaisten turvallisuutta uhkaavien tava-

¹³¹ Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti, Viro, Latvia, Liettua, Puola, Saksa ja Venäjä.

¹³² Poliisin kansainvälinen toiminta 1.9.–31.12.2005, Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2006, Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, 17.1.2006, s. 9.

¹³³ Arjen turvaa - Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004.

roiden maahan tuontia, muuta rajat ylittävää rikollisuutta sekä edistämään rajanylitysliikenteen sujuvuutta. Tavoitetta lähdettiin hakemaan seuraavin toimenpitein:

1. Perustetaan poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteisiä rikostiedustelu- ja analyysikeskuksia.
2. Edistetään suomalaisen poliisi-, tulli- ja rajaviranomaisten sekä syyttäjien yhteistyömallin käyttöönottoa Baltian maissa, Venäjällä ja Pohjoismaissa.
3. Kehitetään raja- ja tullitarkastuksissa käytettävää valvontatekniikkaa.
4. Lisätään rajanylitysliikenteen sujuvuutta itärajalla parantamalla rajanylityspaikkojen välityskykyä.
5. Kohdennetaan lisähenkilöstöä itärajalle ja Kaakkois-Suomeen rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.
6. Kehitetään menetelmiä laittomien tavaroiden ja laittomien maahantulijoiden paljastamiseksi myös sisärajalta ja sisämaassa.
7. Rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa tehostetaan tiivistämällä poliisi-, tulli- ja rajaviranomaisten sekä syyttäjälaitoksen välistä yhteistyötä.
8. Lisätään rajavartiolaitoksen ja tullin erityisosaamisen ja –kaluston käyttöä ja käyttövalmiutta terrorismin torjuntaan ja muihin erityistilanteisiin.
9. Nopeutetaan turvapaikkahakemusten käsittelyä.

Keskusrikospoliisissa toimiva valtakunnallinen PTR -rikostiedustelu- ja rikosanalyysikeskus aloitti toimintansa keväällä 2004, läänien alueelliset PTR -ryhmät saman vuoden syksyllä. Yhteisen rikostiedustelun tavoitteena on tuottaa rikoksista ja rikollisista ajantasaista, analysoitua tietoa operatiivisen toiminnan tarpeisiin. PTR -yhteistyö työllistää noin 30 henkilöä, joista kaksi kolmasosaa on poliiseja ja loput Tullin ja Rajavartiolaitoksen henkilöitä. Yhteistyötä tehdään myös Rikosseuraamusviraston kanssa. Käytännön PTR -työssä erityistä huomiota kiinnitetään vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden valintaan, rikosten sarjoittamisen edistämiseen sekä yli maan rajojen ulottuvan rikollisuuden torjunnan tehostamiseen. Rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa on tärkeää, että kaikilla kolmella viranomaisella on samanlainen tilannekuva ja mahdollisuus yhteisellä strategialla ja yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa torjua vakavaa rikollisuutta. Näin vältetään päällekkäiseltä toiminnalta ja samalla mahdollistetaan välitön toisen viranomaisen asiantuntija-apu. Suomessa hyvin sujuva PTR -yhteistyö on pantu merkille myös ulkomailla. Suomea koskevassa EU:n sisäisessä vertaisarvioinnissa

mallia on pidetty hyvänä ja sitä on tarjottu niin sanottuna hyvänä käytänteenä muille EU-maille ja erityisesti uusille jäsenmaille niiden jäsenyysneuvottelujen ja arviointien yhteydessä.

6.1 Laiton maahantulo ja sen järjestäminen

Laittoman maahantulon järjestäminen on yksi suurimmista EU:n jäsenvaltioiden huolenaiheista. EU:n korkein johto pitääkin edelleen taistelua laittoman maahantulon järjestämistä vastaan yhtenä tärkeimmistä rikostorjunnan aloista yhdessä terrorismin, rahanpesun, rahanvärentämisen, huumekaupan ja ihmiskaupan kanssa. Laittoman maahantulon saama suuri huomio Euroopassa johtuu paljolti mediassa esiintyneistä ikävistä tapauksista, kuten Välimerellä tapahtuvat hukkumiset afrikkalaisten laittomien tulijoiden pyrkiessä epätoivoisesti Euroopan (EU:n) rannikoille.

EU:n poliittiset mahdollisuudet laittoman maahantulon järjestämisen hillitsemiseksi ovat vähäiset, mutta poliittinen vaikutus lainsäädäntöön, menettelytapoihin ja yhdenmukaisiin strategioihin on tarpeen laittoman maahantulon torjumiseksi. EU:n jäsenvaltiot ovat sopineet toiminnallisista painopisteistä sekä oikeus- ja sisäasioiden ulkoista ulottuvuutta koskevan strategian kehittämisestä.

Rikollisverkostojen kokemus, häikäilemättömyys ja kyky kansainväliseen rajat ylittävään toimintaan vaativat EU:n lainvalvontaviranomaisilta erityisen käyttökelpoisia vastatoimia. Tämän vuoksi EU:n lainvalvontayhteisö otti avosylin vastaan YK:n ihmissalakuljetuksen vastaisen sopimuksen¹³⁴ vuonna 2000. Sopimus auttaa jäsenvaltioita merkittävästi järjestetyn laittoman maahantulon vastaisessa taistelussa kansainvälisellä tasolla.

EU:n laittoman maahantulon torjunnan yhteistyötä johtaa Europol, joka ohjaa eri alojen yhteisoperaatiot jäsenvaltioihin. Europol tarjoaa jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisille operatiivisen tason apua tuottamalla järjestetyn laittoman maahantulon strategisen tason uhkarvioita. Lisäksi Europol tukee valtioiden välisiä tutkimuksia analyttisellä ja operatiivisella ammattitaidolla.

¹³⁴ Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Air and Sea, supplementary to the United Nations Convention against Transnational Organised Crime, UN Resolution A/RES/55/25, 15Nov 2000, known as Palermo Convention.

Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden ohjelma vuodelta 2004¹³⁵ nimeää kourallisen keinoja laittoman maahantulon torjumiseksi. Näitä ovat tehokas rajavalvonta, viisumipolitiikka, palautuspolitiikan tehokkuus, laittomaan maahantuloon ja oleskeluun liittyvistä rikoksista rangaistaminen ja rikostorjunta, kansainvälinen poliisiyhteistyö ja tietojenvaihto, oikean informaation levittäminen Suomen politiikasta, ulkomaalaisvalvonta maan sisällä sekä tehokas ja oikeudenmukainen lupahallinto. Keinot ovat niin yleispäteviä, että viranomaisilla on ollut kova työ asioiden priorisoinnissa ja täytäntöönpanossa. Kuitenkin katsoisin Suomen viranomaisyhteistyön onnistuneen luomaan oikeansuuntaiset strategiat ja sitä kautta saavuttamaan hyvän tason laittoman maahantulon torjumiseksi.

6.2 Rajat ylittävä ihmiskauppa

Ihmiskauppaa pyritään torjumaan kansainvälisesti sopimuksin ja eri yhteistyömuodoin. Ihmiskaupan vastaista toimintaa on mm. Yhdistyneiden kansakuntien, Euroopan unionin, Euroopan neuvoston, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön, Kaakkois-Euroopan vakaussopimuksen, Pohjoismaiden ministerineuvoston, Itämeren valtioiden neuvoston sekä pohjoismaiden ja Baltian maiden ihmiskaupan vastaisen työryhmän piirissä.¹³⁶

Keskeisin kansainvälisoikeudellinen ihmiskaupan vastainen instrumentti on Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan, ehkäisemisestä, torjumisesta ja rangaistamisesta¹³⁷. Suomi on allekirjoittanut sekä pääsopimuksen että lisäpöytäkirjan 12.12.2000. Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 29.9.2003. Suomessa se on tullut voimaan 11.11.2004 (SopS 20/2004). Lisäpöytäkirja tuli kansainvälisesti voimaan 25.12.2003. 1.8.2004 astuivat Suomessa voimaan lainsäädäntömuutokset¹³⁸, joiden tarkoituksena oli saattaa Suomen lainsäädäntö vastaamaan kansainvälisiä velvoitteita. YK:ssa valmistui lisäksi vuonna 2000 lapsen oikeuksien sopimuksen valinnainen pöytäkirja lapsikaupasta, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta¹³⁹. Suomi allekirjoitti pöytäkirjan 7.9.2000.

YK:n ihmiskaupan vastaisen lisäpöytäkirjan pääkohtia ovat:

¹³⁵ Arjen turvaa - Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004.

¹³⁶ Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, Ulkoasiainministeriön työryhmä, 31.3.2005, s. 16.

¹³⁷ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime.

¹³⁸ Rikoslakiin ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, törkeä laittoman maahantulon järjestäminen ja törkeä paritus.

¹³⁹ Convention on the Rights of the Child and Optional Protocol.

- Tarkoitus: ehkäistä ihmiskauppaa ja taistella sitä vastaan, kiinnittäen erityistä huomiota naisten ja lasten suojelemiseen sekä lisätä ja mahdollistaa valtioiden välistä yhteistyötä päämäärien saavuttamiseksi
- Kriminalisointi: valtiot kriminalisoivat ihmiskaupan
- Ihmiskaupan uhrien suojeleminen: valtioiden tulee ryhtyä monenlaisiin toimenpiteisiin uhrien suojelemiseksi syytteissä olevilta ihmiskauppailta; valtioiden tulee myös ottaa huomioon uhrien tilapäiset tai pysyvät oleskeluluvat ja heidän humanitaarinen asemansa
- Uhrien palauttaminen kotimaihinsa: valtiot ottavat vastaan kansalaisensa viivytyksettä ja palautuksissa otetaan huomioon palautettavien turvallisuus
- Lainvalvonta, rajavalvonta, matkustusasiakirjat: valtiot tekevät yhteistyötä, huolehtivat rajaturvallisuudesta ja varmistavat asiakirjojen laadun
- Sopimusvaraus: mikään sopimuksessa ei vaikuta kansainvälisten lakien, etenkin pakolaissopimuksen, oikeuksiin ja velvoitteisiin; toimenpiteet eivät saa olla syrjiviä

Tarjonnan osalta ihmiskaupaan ajavia olosuhteita täytyy käsitellä perinpohjaisilla ohjelmilla, jotka herättävät yhteiskunnat ihmiskaupan vaaroihin. Koulutuksellisia ja taloudellisia mahdollisuuksia haavoittuville ryhmille tulee parantaa, edistää tasa-arvoista pääsyä koulutukseen, opettaa ihmisille heidän laillisia oikeuksiaan ja luoda parempia ja laajempia mahdollisuuksia positiiviselle kehitykselle.

Viranomaisten tulee voimakkaasti asettaa syytteeseen ihmiskauppiaita ja heidän auttajiaan. Ihmiskaupasta saaduilla varoilla tapahtuvaa korruptiota vastaan tulee taistella ja paremman tiedustelutietojen keräämisen sekä tiedusteluyhteistyön kautta selvittää ihmiskaupan reittejä. Lainsäädännöt täytyy selkiyttää ja lainvalvojen vastualueet koordinoita toimiviksi. Lainvalvontahenkilöstö tulee kouluttaa ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja heidän asianmukaiseen hoitoon ohjaamiseen. Lainsäädäntöjen ajantasaistamisen ja syytteeseen asettamisen merkityksiä voidaan tarkastella muun muassa Yhdysvaltain hallinnon ihmiskaupparaporttien tilastoista vuosilta 2003 – 2005 (Liite 15). Eurooppa on johtava maanosa syytteisiin asettamisessa, mutta etenkin tuomioissa. Tämä johtuu ainakin osaltaan Euroopassa tehdyistä lakiparannuksista ja –uudistuksista, sekä oikeusjärjestelmien toimivuudesta. Afrikan ja Amerikan (pl. USA) tilastot ovat synkkää luettavaa syytteiden ja tuomioiden osalta. Lakiuudistuksista ei jostain syystä ole ollut vastaavaa hyötyä kyseisissä maanosissa. Ehkä vaikutukset näkyvät vasta vuosien kuluttua, kun lainvalvojat ovat ensin itse omaksuneet uudet säädökset.

Kysynnän osalta ihmiskaupan uhrien hyväksikäyttäjien tunnistaminen ja syytteisiin asettaminen on ensiarvoisen tärkeää. Pakkotyötä teettävät työnantajat ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan uhreja riistävät täytyy nimetä ja saattaa häpeään. Seksiorjuuden osalta tulee järjestää tietoutta lisääviä kampanjoita kohdemaissa, jotta ihmiskaupan kätkeytyminen ja huomiotta jääminen vaikeutuu. Uhrit täytyy pelastaa orjuutta muistuttavista olosuhteista, kuntouttaa ja integroida takaisin perheisiinsä sekä yhteiskuntiin.¹⁴⁰

UNODC:n laatima ”ihmiskaupan vastainen työkalupakki”¹⁴¹ sisältää kymmenen perustyökälua:

1. Kansainvälinen laillinen kehys
2. Ongelman arviointi ja strategian kehitys
3. Lainsäädäntörunko
4. Kansainvälinen rikosoikeudellinen yhteistyö
5. Lainvalvonta ja syyttäminen
6. Uhrien tunnistus
7. Uhrien asema maahanmuuttajina sekä heidän palauttaminen ja uudelleen asuttaminen
8. Uhrien suojelu ja avustus
9. Ihmiskaupan ehkäisy
10. Tarkkailu ja arviointi

Nämä työkalut on jaettu edelleen pienempiin kokonaisuuksiin, tarkoituksena luoda selkeä paketti ihmiskaupan vastaiseen taisteluun. Tämäkään työkalu ei varmasti poista lopullisesti ihmiskauppaa, mutta se tarjoaa käyttäjilleen jo huomattavasti ”kättä pidempää” käsittelemällä asioita aina ongelman määrittämisestä tarkkailuun asti. UNODC painottaa selkeästi lainsäädännön ja uhrien aseman parantamista. Lainsäädännön osalta tulisi päästä yhdenmukaiseen ja tasapuoliseen käytäntöön. Uhrien aseman parantamisen tunnistamisesta uudelleen asuttamiseen tärkein työkalu on viranomaisten koulutus.

Kaksi hyvää esimerkkiä maailmanlaajuisista ihmiskaupan torjuntakampanjoista ovat Euroopan parlamentin marraskuussa 2005 käynnistämä ”Business Travellers against Human Trafficking” sekä ”Stop the Traffic”. Ensin mainitun kampanjan avulla pyritään lisäämään liike-

¹⁴⁰ Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11252, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2005, s. 20.

¹⁴¹ UNODC, Toolkit to Combat Trafficking in Persons, 2006.

matkailijoiden tietoisuutta ihmiskaupan aiheuttamista ongelmista. Stop the Traffic -kampanja taas on maailmanlaajuinen liike, joka pyrkii estämään ihmiskauppaa, asettamaan ihmiskauppiaat syytteeseen ja suojelemaan ihmiskaupan uhreja. Stop the Traffic vaatii muutosta kouluttamalla ihmisiä sekä lähtö- että kohdemaissa ja valmentamalla heitä toimimaan muutoksen puolestapuhujina.

Suomessa ihmiskauppaa koskevat rangaistussäännökset sisältävä laki rikoslain muuttamisesta (650/2004, HE 34/2004 vp) tuli voimaan 1.8.2004. Rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevassa 25 luvussa säädetään rangaistaviksi ihmiskauppa (3 §) ja törkeä ihmiskauppa (3 a §). Kansallinen ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma hyväksyttiin valtioneuvostossa 25.8.2005. Hyväksymisen jälkeen aloittivat eri ministeriöt selvitystyöt ohjelman toteuttamisen aiheuttamista toimenpiteistä. Sisäasiainministeriön oma ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma hyväksyttiin 24.10.2005. Kyseeseen tulevat mm. nykyisen lainsäädännön tehokkaampi tulkinta, rikostorjunnan tehostaminen, ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja ilmiön tuntemuksen lisääminen. Sisäasiainministeriön ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman mukaisesti on ministeriössä asetettu hanke suunnitelman toimeenpanemiseksi ja seurannaksi. Suunnitelman toimeenpanosta vastaa työryhmä, jonka vetovastuu on ministeriön ulkomaalaisosastolla. Suunnitelman mukaisen operatiivisen toiminnan koordinoitua johtaa keskusrikospoliisi ja työhön osallistuvat rajavartiolaitos, ulkomaalaisvirasto ja paikallispoliisi. Suunnitelman mukaisesti on myös keskusrikospoliisi tehostanut ihmiskaupparikosten torjuntaa siirtämällä voimavaroja ihmiskaupan kaltaisten rikosten torjuntaan liittyviin operatiivisiin tehtäviin. Rajavartiolaitos, syyttäjälaitos ja keskusrikospoliisi ovat myös aloittaneet yhteistyön ihmiskaupparikosten torjunnan ja yhteistyön tehostamiseksi.

Suomessa ihmiskaupan uhrille on 31.7.2006 alkaen voitu myöntää erityinen oleskelulupa. Käytännössä ihmiskaupan uhri voi saada oleskeluluvan Suomeen, jos hän toimii yhteistyössä viranomaisien kanssa. Uhreja halutaan auttaa vapautumaan ihmiskaupparikollisten otteesta. Samalla tehostetaan ihmiskaupan torjuntaa ja rikollisten kiinni saamista.

6.3 Rajat ylittävä huumeikauppa

YK:n huumausainetoimikunta (CND) on keskeisin kansainvälisiä huumausaineasioita käsittelevä päätöksentekuelin. YK:n huumausainetoimikuntaa koskevat asiat menevät YK:n talous- ja sosiaalineuvoston kautta YK:n yleisistunnolle. YK:n huumausaineohjelmaa toteuttaa Wienissä sijaitseva YK:n huume- ja rikostoimisto (UNODC). YK:ssa järjestetään ajoittain huumausaineasioita käsitteleviä erityisistuntoja valtionpäämies- ja ministeritasolla. Ministerit

osallistuvat eräissä tapauksissa myös YK:n huumausainetoimikunnan istuntoihin. YK:n huumausainevalvontalautakunta (INCB) valvoo kansainvälisten huumausaineyleissopimusten noudattamista ja antaa vuosittain raportin toiminnastaan, jossa muun muassa arvioidaan jäsenmaiden huumeasioiden järjestämistä.

Interpolin päärooli huumekontrollissa on uusien huumekauppatrendien ja kansainvälisellä tasolla operoivien rikollisjärjestöjen tunnistaminen, sekä Interpolin kansallisten toimistojen (National Central Bureaus) hälyttäminen näiden toimien osalta.¹⁴² Huumeiden tuotannon ja katutason myynnin tutkinta kuuluu kansallisille viranomaisille.

Täyttääkseen paikkansa huumekaupan vastaisessa taistelussa Interpol tekee töitä lisätäkseen yhteistyötä ja tietojenvaihtoa kansallisten toimistojen välillä käyttäen I-24/7-järjestelmää.¹⁴³ Interpol ponnistelee tyydyttääkseen kansallisten ja kansainvälisten lainvalvontaviranomaisten huumeiden tuotantoon, väärinkäyttöön ja kauppaan liittyvät tarpeet:

- keräämällä ja analysoimalla jäsenvaltioilta samaansa tietoa strategiaan ja taktisiin tiedusteluraportteihin jakaen ne edelleen tarvitsijavaltioille
- vastaamalla kansainvälisistä huumeutkinnoista ja tukemalla niitä
- auttamalla huumeutkintojen yhteistyön järjestämisessä vähintään kahden jäsenvaltion yhteisessä tutkinnassa
- järjestämällä operatiivisia palaveriteita kahden tai useamman jäsenvaltion välillä, kun tutkittavissa tapauksissa on yhteisiä linkkejä
- järjestämällä alueellisia tai kansainvälisiä konferensseja erityisesti huumeita koskevista aiheista, tarkoituksena vaihtaa viimeisimpiä tietoja ja vahvistaa yhteistyötä viranomaisten välillä.

Interpolin rikostiedustelijat keskittyvät neljään käytetyimpään ja kaupatuimpaan huumeeseen: kannabikseen, kokaiiniin, heroiiniin ja synteettisiin huumeisiin. Interpolin huumeitiedustelu-yksikkö raportoi merkittävistä huumekauppaan liittyvistä kehityksistä perustuen kansallisten yksiköiden viestien analysointiin, alueellisten toimistojen tietoihin, kansallisiin ja kansainväliisiin julkaisuihin lainvalvonnan alalta, hälytyksiin tulli- ja poliisiviranomaisilta, avoimista lähteistä saamansa tietoon sekä yhteistyöhön muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa.

¹⁴² Interpol and drug trafficking, Fact sheet.

¹⁴³ The organization's global police communications system.

Interpolin huumetiedusteluyksikön neljä päätuotetta tarvitsijoille ovat:

- **Huumevaroitukset** – lainvalvontaviranomaisia varoitetaan erikoisista tapauksista, uusista tavoista tai mahdollisista trendeistä välittömästi I-24/7-järjestelmällä. Minuuteissa tieto ja kuva-aineisto voidaan jakaa kansallisiin toimistoihin ympäri maailman.
- **Viikottainen huumekatsaus** – yhteenvedo viikottaisista takavarikoista erotettuna yli kuuden tuhannen vuosittaisen takavarikon joukosta Interpolin rikostietojärjestelmästä, tarjoten jäsenvaltioille mahdollisuuden reaaliaikaisen toiminnan seuraamiseen myös muilta alueilta.
- **Huumetiedusteluraportti** – yhteenvedo hälyttävistä huumekaupan trendeistä ja alueellisista toimista.
- **Operatiivinen tuki** – erityisten huumeisiin liittyvien taustatietojen valmistelu Interpolin rikostiedustelijoille sekä kansallisille ja alueellisille toimistoille.

EU:ssa huumausaineasioita käsitellään kaikkien kolmen toimintapilarin alueella. Keskeinen pilarien välistä huumausainetyötä koordinoiva elin on horisontaalinen huumausainetyöryhmä (HDG), joka kokoontuu Brysselissä kerran kuukaudessa. Työryhmän työskentelyyn osallistuvat sekä sisäasiainministeriön että sosiaali- ja terveysministeriön edustajat. HDG:ssä valmistettiin vuoden 2004 aikana EU:n uusi huumausainestrategia vuosille 2005–2012. Strategia on yleiset poliittiset suuntaviivat määrittelevä asiakirja, jonka perusteella laadittiin huumeita koskeva toimenpideohjelma vuosille 2005–2008. Strategiaan perustuvan toimintasuunnitelman täytäntöönpano aloitettiin vuoden 2005 aikana. Täytäntöönpanoon liittyen työryhmässä on käyty teemakeskusteluja muun muassa tiedustelujohtoisesta lainvalvonnasta, kansalaisyhteiskunnan osallistumisesta toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon, yhteistyön kehittämisestä tulliyhteistyöryhmän kanssa sekä kansallisten koordinaattorien kokouksista. EU:n huumeurantakeskus ja Europol osallistuvat säännöllisesti HDG:n kokouksiin.¹⁴⁴

Vuoden 2005 aikana ulkosuhteet olivat työryhmässä merkittävässä asemassa. Kaikille jäsenmaille avoimia troikka-kokouksia pidettiin Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden, Venäjän, USA:n ja Iranin kanssa. Uusia troikka-kokouksia pidettiin Afganistanin ja Turkin kanssa. Afganistanin kysymykset olivat muutoinkin korostetusti esillä. Komission ja jäsenmaiden Afganistanille annetusta avusta laadittiin taulukko, joka liitettiin ehdotukseen neuvoston päätelmiksi lisätystä avusta huumausaineiden torjunnassa Afganistanissa ja sen naapurimaissa.

¹⁴⁴ Poliisin kansainvälinen toiminta 1.9.–31.12.2005, Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2006, Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, 17.1.2006, s. 18.

Päätelmät hyväksyttiin oikeus- ja sisäasiain neuvoston kokouksessa 1.–2.12.2005. Myös jäsenmaiden kolmansille maille antamasta huumeisiin liittyvästä avusta laadittiin taulukko ja työryhmä selvitti lisäksi yhteistyön lisäämistä Venäjän kanssa. Lissabonissa sijaitseva EU:n huume seurantakeskus (EMCDDA) kerää ja jalostaa tietoja jäsenmaiden huumeoloista ja jakaa tietoja huumeiden ehkäisyyn ja hoitoon liittyvistä asioista. EU-maat ovat verkottuneet myös REITOX -huumetiedonkeruujärjestelmään.

Europolin huume yksikkö käyttää suurimman osan resursseistaan operatiiviseen toimintaan. Operaatioita suoritetaan heroiinin, kokaiinin ja synteettisten huumeiden tuotantoa ja salakuljetusta/kauppaa vastaan. Monissa operaatioissa on mukana AWF (Analysis Work File), jonka avulla tiedustelutieto kerätään, analysoidaan ja edelleen levitetään. Operaatiot ovat maalitettuja, keskittyen tiettyihin alueellisiin rikollisorganisaatioihin. Jäsenvaltiot, joilla on suora kiinnostus kyseisen alueen rikollisorganisaatioihin, tekevät yhteistyötä alaoperaatioiden kautta. Suorat yhteydet ylläpidetään jäsenvaltioiden operatiivisten ryhmien välillä. Europolin huume yksikkö tuottaa myös strategiset tuotteet, kuten huumetilanneraportit, katalogit ja erikoisraportit. Yksikkö osallistuu myös poliittiseen toimintaan esimerkiksi Euroopan unionin neuvoston työryhmiin, YK:n konferensseihin ja muihin alueellisiin tai kansainvälisiin aloitteisiin.

Europolin huume yksikön heroiiniosasto tarjoaa tietoa ja ammattitaitoa jäsenvaltioille sekä kolmansille valtioille. Yksikön MUSTARD –projekti avustaa jäsenvaltioita taistelussa EU:n alueelle suuntautuvaa turkkilaisten rikollisryhmien suorittamaa huume kauppaa (heroiini) ja siihen liittyvää rikollisuutta vastaan. Projektilla on useita alaprojekteja ja se antaa operatiivista tukea jäsenvaltioissa käynnissä oleville tutkinnoille. MUSTARD myös täydentää strategista tiedustelukuvaa tarjoamalla ymmärrystä turkkilaisen järjestäytyneen rikollisuuden toiminnasta.

Europolin huume yksikön kokaiiniyksikkö suorittaa COLA –projektia, AWF sisällytettynä, tarkoituksena EU:n alueelle suuntautuvien latinalaisen Amerikan huume kauppaa (kokaiini) pyörittävien rikollisryhmien tunnistaminen ja maalittaminen. Projekti sisältää MUSTARDin tavoin useita alaprojekteja ja tarjoaa operatiivista tukea tutkintaan jäsenvaltioille. COLA täydentää strategista tiedustelukuvaa tarjoamalla ymmärrystä latinalaisen Amerikan, etenkin kolumbialaisen, järjestäytyneen rikollisuuden toiminnasta huume kaupan alalla. Yksikkö ylläpitää myös ECLS-tietokantaa, johon kerätään käytännön tietoa kokaiinikaupan toimintatavoista.

Edesauttaukseen jäsenvaltioita Europol tarjoaa niille huumekaupan vastaista koulutusta. Kursseja, kuten rikosanalyysikurssi, on tarjottu jo vuosien ajan lainvalvontaviranomaisille, joko Europolissa tai kyseistä koulutusta pyytävässä valtiossa.

Pohjoismainen poliisiviranomaisyhteistyö on muodoltaan sekä paikallistasolla tapahtuvaa suoraa yhteydenpitoa että keskitettyä poliisi- ja tulliviranomaisten yhteistyötä (PTN, Polis och Tull i Norden mot narkotika). PTN-yhteistyö keskittyy lähinnä huumausainerikostorjuntaan. Sen kautta Suomen poliisiin käytössä on PTN:n yhdyshenkilöverkko, johon kuuluu 35 yhdyshenkilöä 20 maassa.

Suomessa järjestäytyneen ja ammattimaisen huumerikollisuuden vastaisen toiminnan keskeinen osa ovat ne lainsäädännön kehittämistoimet, joilla valvontavaltuuksia ja -keinoja pyritään lisäämään. Poliisi sai vuoden 2001 alussa uusia, entistä laajempia toimivaltuuksia, joiden perusteella poliisi voi ryhtyä valeostojen tekemiseen sekä ns. peitetoimintaan. Telekuuntelun ja -valvonnan valtuudet lisääntyvät vuoden 2004 alusta¹⁴⁵. Tullilaitos on saanut osan vastaavista toimivaltuuksista tullilakiin ja rajavartiolaitoksen lakiuudistus lisäsi toimivaltuuksia syksyllä 2005. Myös vankilaviranomaisten toimivaltuuksia huumausainevalvonnassa on lisätty. Nykyään vankilaoloissa vangille voidaan tietyin edellytyksin suorittaa asuintila- ja henkilöntarkastus. Myös yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa on pyritty kehittämään sekä rahanpesun (pankki- ja rahoituslaitokset) että lähtöainevalvonnan (kemian yritykset yms.) osalta. Rahanpesun liittyen pankit ja rahoituslaitokset joutuvat raportoimaan epätavallisista rahoitusliikkeistä.

Laajeneva osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön (esimerkiksi lähialueilla) sekä uudet eurooppalaiset Schengenin ja tullin tietojärjestelmät ovat myös tuoneet viranomaisten käyttöön, esimerkiksi huumerikollisuuden ja rahanpesun valvomiseksi uusia yhteyksiä ja tietoja kansainvälisesti organisoidun ammattimaisen huumausainerikollisuuden hallitsemiseksi.

Suomessa kansallinen huometiedonkeruuyksikkö on sijoitettu Stakesiin. Seurantakeskuksen hallintoneuvoston jäsen allekirjoittaa kansallisen seurantakeskuksen kanssa vuosittain sopimuksen, jossa seurantakeskus sitoutuu suorittamaan hallintoneuvoston sille antamat tehtävät.

6.4 Salakuljetus

¹⁴⁵ Pakkokeinolain muutoksella (651/2004) annettiin rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, kun henkilöä on syytä epäillä huumausainerikoksesta ja jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Samalla voidaan antaa lupa kohdistaa teknistä kuuntelua myös sellaiseen vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan, jossa epäilty todennäköisesti oleskelee, jos rikoksen selvittäminen olisi olennaisesti vaikeampaa käytämällä vähemmän oikeuksiin puuttuvia pakkokeinoja.

Ihmissalakuljetuksen torjunta perustuu kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen lisäpöytäkirjaan maista, meristä ja ilmasta tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämisestä vuodelta 2000.¹⁴⁶ Pöytäkirjan tarkoituksena on ehkäistä ja torjua maahanmuuttajien salakuljetusta sekä edistää sopimusvaltioiden välistä yhteistyötä kyseistä tarkoitusta varten, ja suojella samalla salakuljetettujen maahanmuuttajien oikeuksia. Pöytäkirjaa sovelletaan, kun siinä tarkoitettut rikokset ovat luonteeltaan kansainvälisiä ja niissä on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä.

Lisäpöytäkirjasta voidaan nostaa esiin muutamia pääkohtia:

- Tarkoitus: kriminalisoida ihmissalakuljetus ja lisätä valtioiden välistä yhteistyötä ihmissalakuljetuksen vastaisissa toimissa
- Kriminalisointi: valtiot ottavat käyttöön ihmissalakuljetuksen kriminalisoivan lainsäädännön
- Toimenpiteet ihmissalakuljetusta vastaan merellä: muun muassa toimet ihmissalakuljetuksesta epäillyn aluksen tutkimisesta, alukseen nousemisesta ja tietojen vaihdosta
- Tieto: valtiot tuottavat julkista tietoa ja vaihtavat tietoja keskenään
- Pakolaissopimus: määräykset eivät saa olla haitallisia valtioiden pakolaissopimuksen velvoitteille

Suomessa presidentti hyväksyi 25.8.2006 kyseisen lisäpöytäkirjan ja lain kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen maahanmuuttajien salakuljetusta koskevan lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 221/2005 vp).

Kasvanut huomio ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan erottelun on tiedostettu eri alueellisiin ja kansainvälisiin sopimuksiin, jotka kaikki peräänkuuluttavat ihmiskaupan uhrien suojelua, osallistuneiden valtioiden toimesta. Ongelma tässä erottelussa on, että ihmiskaupaan ja ihmissalakuljetukseen liittyvien henkilöiden käytännön tunnistaminen on jäänyt vähälle huomiolle. Itse asiassa joillakin toimenpiteillä, kuten luvalla pysäyttää aluksia avomerellä, vaatimuksilla rajavalvonnan tehostamisesta tai sitoutumisella salakuljetettujen ihmisten palauttamiseen voi olla negatiivisia vaikutuksia salakuljetettaviin turvapaikanhakijoihin.

¹⁴⁶ Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, UN 2000.

Useilla ihmiskaupan vastaisen sopimuksen määräyksellä voi olla samanlainen vaikutus.¹⁴⁷ Vaikka molemmat sopimukset sisältävät pelastavia määräyksiä, niiden käytännön toimivuus on eri asia. Siksi ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen vastaisien toimien pitääkin olla kansainvälisten pakolais- ja ihmisoikeuslainsäädäntöjen mukaisia.

Euroopan komission ja tupakkayhtiö Philip Morris Internationalin (PMI) vuonna 2004 neuvottelemaan savukkeiden salakuljetusta ja väärentämistä torjuvaan sopimukseen¹⁴⁸ on jo liittynyt 24 EU-maata. Kyseessä on monivuotinen sopimus, jolla torjutaan savukkeisiin liittyvää laitonta valmistusta ja kauppaa ja jolla lopetetaan kaikki osapuolten väliset oikeudenkäynnit tällä alalla. Sopimuksen ansiosta sekä EU että PMI voivat suojella paremmin taloudellisia etujaan. Sopimus on erinomainen esimerkki siitä, mitä teollisuus ja lainvalvontaviranomaiset voivat saada yhteisvoimin aikaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Sopimuksen mukaisesti PMI toimii tiiviissä yhteistyössä komission, sen petostentorjuntaviraston (OLAF) sekä jäsenmaiden kansallisten lainvalvontaviranomaisten kanssa. PMI:n kanssa tehty sopimus on osoittanut toimivuutensa käytännössä, joten komissio toivoo, että sopimus toimisi mallina myös muille tupakkayhtiöille. Suomi on yksi kymmenestä jäsenmaasta, jotka liittyivät sopimukseen heti ensimmäisessä aallossa heinäkuussa 2004.

¹⁴⁷ Tästä syystä useat järjestöt pyrkivät lisäämään huomiota sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen perussyihin rajavalvonnan tehostamisen sijaan.

¹⁴⁸ Anti-Contraband and Anti-Cuonterfeir Agreement and General Release, July 9, 2004, among Philip Morris International Inc.

7 VAIKUTUKSET SUOMEEN

Monet rikollisuuden tämän hetken suuntauksista eivät ole uusia, mutta niiden esiintymistiheys ja monimutkaisuus ovat kasvussa. Lähes kaikki merkittävät rikollisuusongelmat ovat laajuudeltaan ennemminkin rajat ylittäviä kuin maiden sisäisiä. Uutta on myös lisääntyvän rikollisuuden risteytyminen muiden sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien kanssa yksittäisten valtioiden epävakauttamiseksi. Järjestäytyneellä rajat ylittävällä rikollisuudella voi olla merkittäviä vaikutuksia poliittisella, sotilaallisella, taloudellisella, sosiaalisella, ympäristöllisellä ja luonnollisesti kansalaisturvallisuuden tasoilla. Nämä vaikutukset ulottuvat kansallisiin ja kansainvälisiin turvallisuusasioihin ja kysymyksiin kansainvälisten suhteiden vakaudesta ja enustettavuudesta.

Pittsburghin yliopiston professori Phil Williams on tutkinut pitkään muun muassa järjestäytyneitä rajat ylittävää rikollisuutta. Hän yksinkertaistaa artikkelissaan rajat ylittävistä rikollisorganisaatioista ja kansainvälisestä turvallisuudesta¹⁴⁹, että “petollinen, läpituken ja monikasvoinen” rajat ylittävä rikollisuus uhkaa:

- itsenäisyyttä;
- yhteiskuntia;
- yksilöitä;
- kansallista vakautta ja valtiovaltaa;
- demokraattisia arvoja ja julkisia instituutioita;
- kansallisia talouksia;
- taloudellisia instituutioita;
- demokratisaatiota ja yksityistämistä;
- kehitystä;
- maailmanlaajuisia järjestelmiä ja käyttäytymissääntöjä.

Suomi ei tee poikkeusta tässä asiassa, vaan edellä mainitut uhkat ovat todellisuutta myös tämän päivän Suomessa. Se, miten laajat vaikutukset ovat, on jo vaikeampi selvittää. Tällaiset uhkat on otettava vakavan tarkastelun alle, ja näin Suomessa on mielestäni tapahtunutkin.

¹⁴⁹ Phil Williams, “The New Security Threat: Transnational Criminal Organizations and International Security,” in *Criminal Organizations*, Vol. 9, No. 3, Summer 1995, s. 15–18.

EU:n alueelle suuntautuvat huomattavat muuttovirrat myötävaikuttavat sosiaalisen ympäristön muutokseen. Kolmansien maiden kansalaisten muodostamat yhteisöt näyttävät olevan kasvussa johtuen sekä laillisesta että laittomasta maahanmuutosta. Tämä trendi johtaa laajenemiskysymyksen EU:n poliittisen agendan keskipisteeseen.¹⁵⁰ Järjestäytynyt rikollisuus voidaan nähdä myös yhteiskunnan kustannuksella kukoistavana loisena. Kolmansien maiden kansalaisten merkittävien yhteisöjen kehitys voi merkitä mahdollisuutta ulkomaisille järjestäytyneen rikollisuuden ryhmille jalansijan saamiseksi EU:n rikollisille markkinoille. Samalla ne saavat täyden hyödyn rajat ylittävistä yhteyksistään. Tässä mielessä tulevaisuudessa korostuu ulkomaisten rikollisryhmien rooli EU:n järjestäytyneen rikollisuuden ympäristössä. Eri-tyisesti korostuu niiden ryhmien rooli, jotka kykenevät käyttämään hyväksi kansainvälistä ulottuvuuttaan tarjoamalla laitonta tavaraa ja estämällä lainvalvontatoimia.

Kansainvälistyminen näkyy rikollisuudessamme, paitsi maahanmuuttajien rikollisuutena, myös lisääntyneenä ulkomaisten rikollisten toimintana Suomessa ja suomalaisten rikollisten toimintana maamme rajojen ulkopuolella, niin järjestäytyneiden ryhmien kuin yksittäisten toimijoidenkin. Se näkyy myös siinä, että suomalaiset rikolliset enenevässä määrin operoivat Suomessa maamme rajojen ulkopuolelta käsin, kuten esimerkiksi paritusrikollisuudessa on tapahtunut. Rikollisuuden kansainvälistymisellä on kuitenkin myös epäsuoria (ja usein vaikeasti tunnistettavia) vaikutuksia sekä maamme rikollisuuteen että yhteiskuntaan ylipäätään. Kansainvälisten huumemarkkinoiden muutokset Aasiassa ja Etelä-Amerikassa vaikuttavat huumausaineiden kansainvälisen saatavuuden ja hinnanmuodostuksen kautta kotimaiseen huumerikollisuuteen ja vaikuttavat täkäläiseen huumeekulttuuriin. Samoin lisääntynyt kansainvälinen rikollisuus ja terrorismi ovat viime vuosina merkittävästi vaikuttaneet lainsäädäntöömme ja yhteiskuntaamme, vaikka suoraa terrorismin uhkaa maahamme ei ole kohdistunut terroriteoista puhumattakaan. Kansainvälinen rikollisuus vaikuttaa kotimaiseen rikollisuuteen myös esikuvien, toimintamallien ja uusien rikollisten innovaatioiden kautta, jotka leviävät nykyisen tiedonvälityksen avulla nopeasti maasta toiseen ilman suoria kontaktejakin.

Venäjän kehitys on Suomen sisäisen turvallisuuden kannalta avainasemassa, sillä vaikutukset kohdistuvat maantieteellisistä syistä voimakkaasti juuri Suomeen. Venäjä on EU:n tärkein strateginen kumppani ja Suomella on sen kanssa pidempi raja kuin millään muulla EU:n jäsenellä. Venäjän ulkomaalaispolitiikalla ja rajavalvonnalla on suuri merkitys myös Suomen sisäiselle turvallisuudelle. Venäjän hallinnon ongelmat (määrärahojen puute, oikeusjärjestelmän

¹⁵⁰ Esimerkiksi 2004 Euroopan komissio julkaisi ensimmäisen vuosittaisen raportin "Migration and Integration".

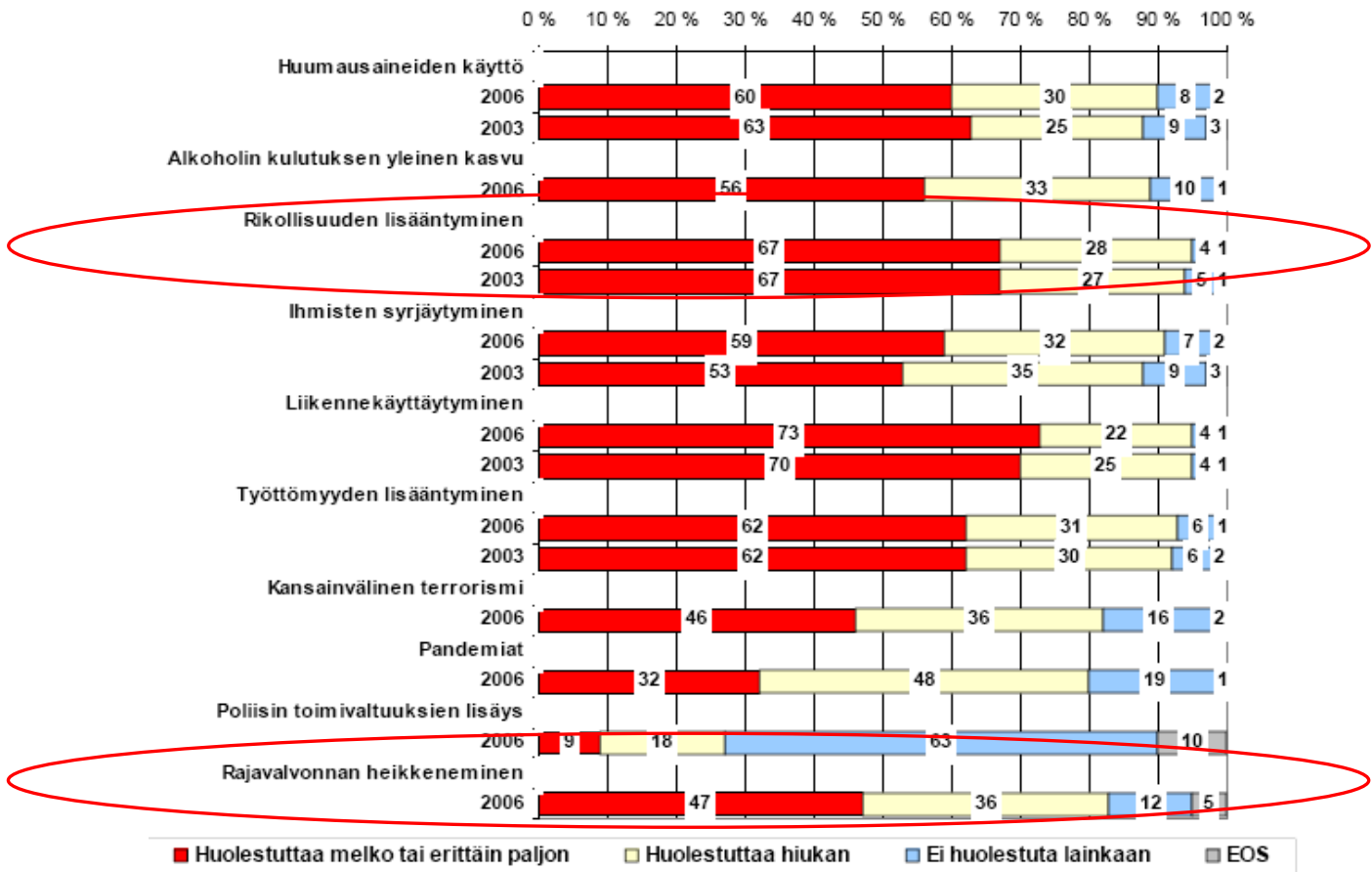
toimimattomuus, korruptio, byrokratia, nopeat organisaatiomuutokset ja henkilövaihdokset) saattavat vaarantaa tehokasta operatiivista yhteistyötä rajat ylittävän rikollisuuden ja suuronnettomuusuhkien sekä laittoman maahantulon torjunnassa. Venäjän järjestäytynyt rikollisuus jatkaa soluttautumista suomalaiseen liike-elämään ja vahvistaa asemiaan eräillä yritystoiminnan aloilla, muun muassa rahtiliikenteen huolinta- ja logistiikkayrityksissä. Idänkaupassa esiintyy tavaran hankinta- ja toimitusketjutusta, jonka tarkoituksena on muun muassa veroluontoisten maksujen välttäminen sekä erityisesti Venäjällä laittomasti hankitun varallisuuden hyödyntäminen liiketoiminnassa ja tuottojen kätkeminen viranomaisilta.¹⁵¹

Ulkomailta johdettu, kovan toimintamallin rikolliskulttuuri voi myös saada jalansijaa Suomessa halliten laaja-alaisesti erityisesti vakavaa rajat ylittävää rikollisuutta (huumausaineet, talousrikokset, ihmissalakuljetus ja -kauppa). Järjestäytyneen rikollisuuden päätoimiala on Suomessakin huumausainerikollisuus. Rikollisuuden ammattimaistuminen ja järjestäytymisasteen kasvu ovat lisänneet väkivallan käyttöä rikollisten keskuudessa. Päättäjiin, viranomaisiin ja rikosjutun asianosaisiin, todistajiin tai heidän läheisiinsä kohdistuva lahjonta, painostus ja uhkailu sekä soluttautuminen yhteiskunnan rakenteisiin voivat lisääntyä.¹⁵² Järjestäytyneesti toimivien rikollisryhmien lukumäärä ja niiden jäsenmäärä lisääntyvät jonkin verran. Yleinen käsitys on, että Suomessa toimivat kansainväliset järjestäytyneet rikollisryhmät ovat pääosin Virosta ja Venäjältä, mistä niitä myös johdetaan. Asiasta on kuitenkin myös eräviä mielipiteitä.¹⁵³ Keskeinen uhka on järjestäytyneen rikollisuuden levittäytyminen osaksi yhteiskunnan laillisia rakenteita, jolloin sen torjuminen on hankalaa. Järjestäytynyt rikollisuus pitää yllä myös ihmisten arkipäivässä näkyvää päihteiden käyttöä, massarikollisuutta, prostituutiota ja varastetun tavaran markkinoita. Väestön keskittyminen kasvukeskuksiin ja syrjäseutujen autioituminen vähentävät turvallisuuspalvelujen kysyntää syrjäseudulla ja korostavat niiden uudelleenjärjestelyn tarvetta.

¹⁵¹ KRP, Vuosikertomus 2005, s. 7-8.

¹⁵² KRP:n mukaan järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat noin tuhat henkilöä tekivät poliisin tietojen mukaan 2500 rikosta viime vuonna. Ryöstöt ja kiristyksiset edustavat vain prosenttia poliisin tietoon tulleista kyseisten ryhmien tekemistä rikoksista.

¹⁵³ KRP:n apulaispäällikkö Tero Kurenmaan mukaan suomalaista järjestäytynyttä rikollisuutta johdetaan pääsääntöisesti kotimaisin voimin. Hierarkia on enemmän löyhä kuin sisilialaistyyppinen. Yhteistyötä sen sijaan tehdään ulkomaalaisten rikollisten kanssa esimerkiksi huumeiden salakuljetuksessa.

Kuva 12. Yhteiskuntaan liittyvät huolenaiheet.

Poliisin ylijohdon marraskuussa 2006 julkaiseman turvallisuustutkimuksen¹⁵⁴ mukaan noin 95 prosenttia suomalaisista oli vähintään jonkin verran huolestunut rikollisuuden kasvusta, kun samalla yli 80 prosenttia suomalaisista oli huolissaan rajavalvonnan heikkenemisestä (Kuva 12). Tämä ei tarkoita, että rikokset olisivat räjähdysmäisesti lisääntyneet tai rajavalvonnan taso romahtanut. Tilanne on pikemminkin päinvastainen. Poliisin tilastojen mukaan kaikkien rikosten määrä laski hieman vuodesta 2005 vuoteen 2006. Rajavalvonnan taso on varmasti pysynyt vähintään aikaisemmalla tasolla, voimavaroja oikein kohdentamalla taso on mielestäni parantunut. On mielenkiintoista huomata, että rikollisuus kykenee herättämään kasvavaa huolta valtaväestössä huolimatta rikosmäärien lievistä laskusta. Ehkä syynä ovat median välittämät kuvat väkivaltaisimmista rikoksista. Mutta se mitä valtaväestö ajattelee, on otettava huomioon ehdottoman vakavasti. Päittäjiin kohdistuva paine on lähes suoraan verrannollinen kansan mielipiteeseen tietystä asiasta. Viranomaiskoneiston on tehtävä suunnaton määrä työtä jos valtaväestön mielipiteisiin halutaan vaikuttaa. Ihmiskaupasta ja naiskaupasta Suomessa

¹⁵⁴ Turvallinen Suomi 2006, Tutkimus suomalaisten turvallisuuskäsityksistä, Poliisin ylijohdon julkaisusarja, 13, 2006. Turvallisuustutkimus toteutettiin postikyselynä, joka lähetettiin n. 114 000 15-74-vuotiaalle Suomessa asuvalle kansalaiselle. Väestörekisterikeskus poimi vastaajat satunnaisotoksella. Vastauksia palautui kaiken kaikkiaan 51 552 kpl, joista 7,1 % netin kautta (3674); kyselyyn vastasi 47 % otoksesta. Kokonaistuloksen keskimääräinen virhemarginaali on 95 %:n luotettavuustasolla +0,5 %-yksikköä.

käytävä keskustelu koostuu huomattavalta osin, ei ehkä perusteettomista, mutta yleensä valittavan perustelemattomista väitteistä ja oletuksista. Vieläkin ongelmallisempaa on, että myös viranomaisten poliittiset linjaukset ja toimintaohjelmat joudutaan paremman puutteessa perustamaan samoihin oletuksiin.

7.1 Laiton maahantulo ja sen järjestäminen

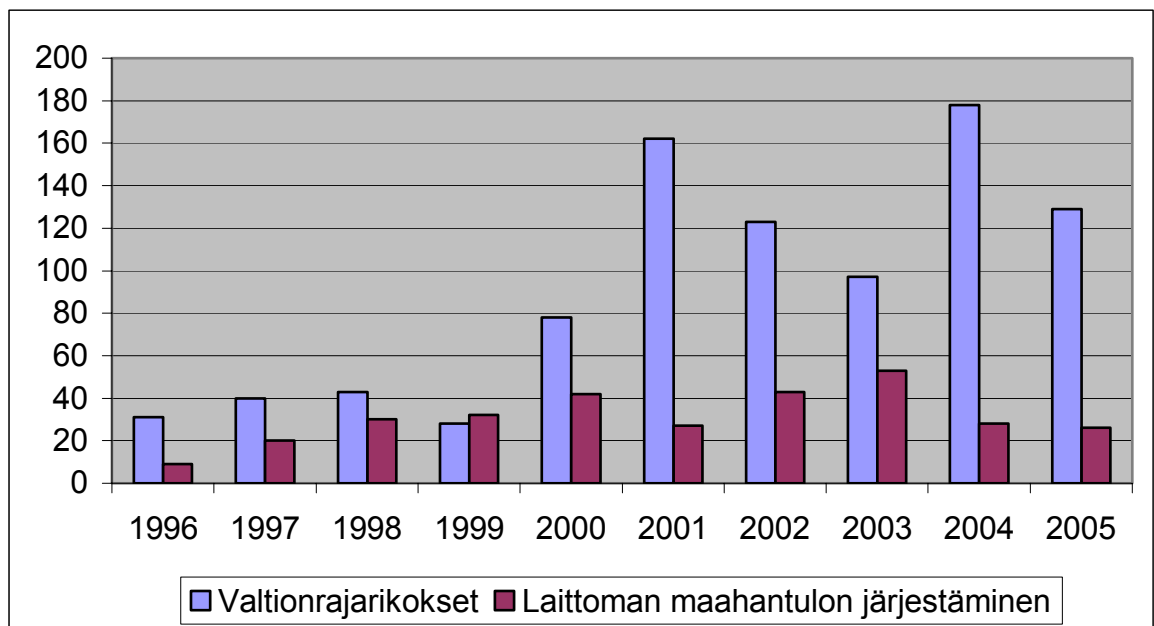
Laittomia maahantulijoita arvioidaan saapuvan Euroopan unionin alueelle joka vuosi noin puoli miljoonaa. Heistä jopa puolet käyttäneet ihmissalakuljettajien apua. Joissakin jäsenmaissa ihmissalakuljetuksen arvioidaan jo olevan suurempi rikollisuuden laji kuin huumekauppa. Euroopan unionin uusien ulkorajojen valvonnan tehostuminen voi johtaa lisääntyvään ihmissalakuljetukseen ja laittomaan maahantuloon Suomen rajojen yli. Lieveilmiöitä ovat lisäksi kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden leviäminen ja laitton työntöön kasvu. Euroopassa esiintyvät poliittiset, rasismiin ja syrjintään keskittyvät ääriliikkeet voivat saada jalansijaa myös Suomessa.

*Suomi on laitton maahantulon kohdema ja kauttakulkumaa.*¹⁵⁵ Suomen tekee houkuttelevaksi hyvä turvallisuustilanne, sosiaaliturva sekä hyvät liikenneyhteydet muualle länsimaihin. Suomelle erityinen piirre on, että toistaiseksi laittomat maahantulijat ovat pääosin hakeutuneet turvapaikkamenettelyyn eivätkä ole jättäytyneet viranomaiskontrollin ja yhteiskunnan rakenteiden ulkopuolelle.¹⁵⁶ Laiton maahantulo Suomessa ilmenee ihmissalakuljetuksena, laittomana työntekona, oleskeluna ilman vaadittavaa lupaa, turvapaikkamenettelyn sekä viisumi- ja oleskelulupamenettelyn väärinkäyttönä. Lumeavioliitot ja lasten lähettäminen yksin niin kutsuttuina ankkurilapsina ovat eräitä väärinkäytön muotoja. Laittomalle maahantulolle on tyyppillistä, että väärinkäyttö etsii koko ajan uusia muotoja. Suomeen tai Suomen kautta muihin Euroopan unionin maihin on kuitenkin suuntautunut kuluneen vuosikymmenen aikana vain vähän laitonta maahantuloa ja maahanmuuttoa. Yhä suurempi osa laittomasta maahantulosta on kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden järjestämää ihmissalakuljetusta. Ulkorajavalvonnan tehostuminen unionin uusilla ulkorajoilla voi merkitä lisääntyvää ihmissalakuljetusta ja laitton maahantulon ja maahanmuuton kasvua Suomeen ja Suomen kautta. Sisärajarakastusten lakkaaminen avaa uusia reittejä unionin alueella jo toimiville rikollisille ja rikollisjärjestöille. Koko maassa ja valtakunnan rajoilla havaittujen laittomasti maahan järjestettyjen

¹⁵⁵ Kuten jo aiemmin on tullut ilmi, asiasta ollaan montaa eri mieltä. Näin kuitenkin lukee mm. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa vuodelta 2004 ja julkaisussa Tietoja Suomen kokonaisuunpuolustuksesta 2006.

¹⁵⁶ Tällaisella toiminnalla pyritään pääsemään juuri sosiaaliturvan piiriin.

henkilöiden määrien suhde osoittaa selvästi, että laittoman maahantulon ja sen järjestämisen pääreitit Suomeen kulkevat sisärajojen yli.

Kuva 13. Poliisin tietoon tulleet valtionrajarikokset ja laittoman maahantulon järjestämisrikokset (ml. törkeät) 1996–2005.¹⁵⁷

Rikoslain 17. luku sisältää säädökset valtionrajarikoksesta, alueloukkauksesta ja laittoman maahantulon järjestämisestä. Valtionrajarikokseen syyllistyy se, joka ylittää maamme rajan ilman asianmukaisia matkustusasiakirjoja tai rikkoo muita rajan ylittämistä koskevia säännöksiä. Säädöksellä on toisin sanoen kriminalisoitu laitton maahan tuleminen. Laittoman maahantulon järjestämisenä on puolestaan kriminalisoitu ihmisten tuominen laittomasti maahan samoin kuin muukin laittomaan maahantuloon liittyvä avustus- ja järjestelytoiminta. Laittoman maahantulon järjestämistä koskevia rikoksia on maassamme viime vuosina tullut vuosittain ilmi 25–50 (Kuva 13). Rikosten määrä lisääntyi nopeasti 1990-luvulla, mutta on ollut varsin vakaa 1990-luvun lopulta lähtien. Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeus on antanut tähän mennessä 19 laittoman maahantulon järjestämisen tuomiota, joista neljä on ollut törkeitä.

Mahdollisen laittoman maahantulon lisääntymisen seurauksena Suomessakin voi tulevaisuudessa elää huomattava määrä ihmisiä yhteiskunnan rakenteiden ja viranomaiskontrollin ulkopuolella. Tästä on haittaa yhteiskunnalle (mm. pimeä työvoima) ja myös henkilöille itselleen (turvaverkkojen puuttuminen, työnteko epämääräisissä suhteissa). Laittomasti maassa oleskelevat syyllistyvät usein rikoksiin, koettaessaan selviytyä oudossa ympäristössä. Jos oleskel-

¹⁵⁷ Tilastokeskus.

laan väärillä henkilötiedoilla, saatetaan käyttää erilaisia yhteiskunnan avustuksia väärin ja parhaimmillaan useissa EU- maissa. Tämä loisi kasvualustaa muille uhkille, kuten yhteiskuntarauhan häiriöille, rikollisuudelle, terrorismille ja tartuntataudeille. Erilaiset yhteiskunnalliset kriisit, luonnonmullistukset, ympäristökatastrofit, pandemiat ja aseelliset selkkaukset erityisesti lähialueilla voivat aiheuttaa laajamittaista maahantuloa Suomeen. Tällöin rajalle saapuisi lyhyessä ajassa luvatta tuhansittain suojelua pyytäviä ulkomaalaisia.

Suomen tilanteen kehittymiseen vaikuttavat ratkaisevasti myös naapurimaiden raja- ja pakolaispolitiikan linjanvedot. Esimerkiksi Venäjän turvallisuuspalvelun rajavartiopalvelun päähuomio säilyy Keski-Aasiassa ja Kaukasiassa ja supistukset Suomen vastaisella rajalla jatkuvat, joten Venäjän rajavalvontajärjestelmä voi olla aiempaa helpommin läpäistävissä.¹⁵⁸ Venäjä estää ilman asianmukaisia asiakirjoja Suomeen pyrkivien maastalähdön. Suomen on kuitenkin otettava huomioon se mahdollisuus, että käytäntö voi muuttua. Tämä voisi johtaa tosiasiallisesti maahan saapuvien henkilöiden määrän olennaiseen kasvuun.

7.2 Rajat ylittävä ihmiskauppa

Suomeen tuodaan ihmiskaupan uhreja sekä seksuaaliseen että työvoiman hyväksikäyttötarkoitukseen. Suomen kautta kuljetetaan ihmiskaupan uhreja myös muualle Eurooppaan. Suurin osa Suomeen tulevista tai Suomen kautta kuljetettavista ihmiskaupan uhreista on aikuisia nuoria naisia tai miehiä, mutta alaikäistenkään uhrien mahdollisuutta ei voida sulkea pois.¹⁵⁹ Ihmiskaupan vastaista toimintasuunnitelmaa valmistellut työryhmä arvioi, että vuosittain Suomi on satojen ihmiskaupan uhrien kauttakulku- ja kohdemaana.

Majuri Ilkka Herranen, yksi rajavartiolaitoksen järjestäytyneen rikollisuuden asiantuntijoista, kirjoitti Rajamme vartijat-lehdessä vuonna 2003 seuraavasti: *Liitettäessä ihmiskauppa prostituutioon, jota esiintyy Suomessa ja osittain Länsi-Euroopassa, päädytään virheellisiin rintojen kauppaihin. Suomessa suurin osa prostituoiduista toimii alalla ainakin aluksi vapaaehtoisesti, mutta vapaaehtoisuudesta ei voida puhua ihmiskaupan yhteydessä. Ihmiskauppa pitää erottaa myös laittoman maahantulon järjestämisestä. Laittoman maahantulon järjestäjillä voi aina aika ajoin olla onnellisiakin asiakkaita, jotka pääsivät minne halusivat, joskin laittomasti ja kalliilla hinnalla. Ihmiskaupassa ei onnellista asiakasta ole. On vain riistoa, poljettuja ihmis-*

¹⁵⁸ ”Etelärajoillaan vallitsevasta uhkasta huolimatta Venäjä huolehtii vähintään tyydyttävällä tasolla rajaturvallisuudesta myös sen ja EU:n välisillä rajoilla. Venäjä on kuitenkin luopunut vanhasta kaiken kattavasta rajavalvonnasta Suomen vastaisella rajalla.” Rajavartiolaitoksen strategia 2015.

¹⁵⁹ Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, Ulkoasiainministeriön työryhmä, 31.3.2005, s. 16.

*oikeuksia ja romutettuja ihmisarvoja.*¹⁶⁰ Ei siis pidä katsoa asioita ”laput silmillä”, vaan tarkastella niitä eri näkökulmista ja selvittää asioiden todellinen laita. Ihmiskaupan ollessa kyseessä, seuraukset ovat aina vakavia.

Suomeen suuntautuvan ja Suomea kauttakulkumaana käyttävän varsinaisen ihmiskaupan laajuudesta tiedot ovat lähinnä viitteellisiä. Rikollisuutta esiintyy, mutta uhrien vuotuinen määrä lienee kuitenkin suhteellisen pieni, korkeintaan muutamia kymmeniä. Ihmiskaupparikoksia (RL 25:3 ja 3a) koskevat säädökset lisättiin rikoslakiin vuonna 2004. Ihmiskaupparikosepäilyjä tuli poliisin tietoon vuonna 2005 kaksi ja ensimmäinen ihmiskauppatuomio annettiin Suomessa vuonna 2006 törkeästä ihmiskaupasta. Useimmat ihmiskauppaepäilyt (nykylain mukaisesti määriteltynä) ovat maassamme viime vuosina liittyneet venäläiseen tai virolaiseen paritusrikollisuuteen Suomessa, jonkin verran rikosepäilyjä on tullut ilmi myös Suomen kautta (lähinnä Itä- ja Etelä-Aasiasta) lentoteitse Schengenin sopimusalueelle suuntautuvassa ihmisalakuljetuksessa. Piilorikollisuuden arvioidaan olevan rikostyypissä laajaa, sillä rikosten uhrit eivät yleensä ole halukkaita, eivät uskalla tai eivät kykene yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Lisäksi sekä maassamme suuntautuva paritusrikollisuus että ihmisalakuljetus ovat tällä hetkellä huomattavalta osin ulkomailta johdettuja ja ulkomaisten toimijoiden käsissä, uhrien värväys tapahtuu Suomen rajojen ulkopuolella ja he viipyvät maassa yleensä vain lyhyen ajan. Rikosten selvittäminen on hankalaa ja syyllisten saattaminen vastuuseen käytännössä usein mahdotonta.

Toukokuussa 2001 ”Elena”, 17-vuotias latvialaistyttö, saapui Helsingin satamaan. Täältä hänen oli tarkoitus jatkaa suomalaisen miehen kyydissä kesätyöpaikalle, Helsingin pohjoispuolella sijaitsevalle mansikkatilalle. Pitkän matkan aikana tytölle kuitenkin selvisi, että päämääränä ei ollut mansikkatila Etelä-Suomessa. Ajomatkan jälkeen he saapuivat Ouluun, jossa tyttö lukittiin miehen asuntoon. Elenan kyselyihin mies vastasi, että kyse ei ollut mansikanpoiminnasta vaan Elena oli tuotu Suomeen myymään seksiä. Vastusteluihin mies reagoi uhkailemalla: ellei Elena halunnut perheelleen tapahtuvan mitään pahaa, hänen olisi paras totella. Mies kertoi hänellä olevan hyvät suhteet rikollisjärjestöihin Baltiassa ja Venäjällä. Seurauksia peläten Elena joutui alistumaan seksin ostajien toistuvaan hyväksikäyttöön sen kolmen viikon ajan, jonka hänen turistiviisuminsa oli voimassa. Asiakkaiden maksamat palkkiot menivät kuitenkin välittäjien taskuihin. Kolmen viikon kuluttua Elena palautettiin Latviaan uhkausten saattamana. Parin kuukauden kuluttua suomalainen mies otti Elenaan jälleen yhteyttä ja uhkailemalla pakotti tämän uudelleen Suomeen myymään seksiä. Tällä kertaa Elena kertoi kaiken Suomen viranomaisille. Suomalainen, 45-vuotias mies tuomittiin Latviassa 8 vuodeksi vankeuteen ihmiskaupasta ja parituksesta. Hän suorittaa tuomiotaan Riian keskusvankilassa.

Kuva 14. Esimerkki Suomeen suuntautuneesta ihmiskaupasta.¹⁶¹

¹⁶⁰ Herranen Ilkka, Rajamme vartijat 2003/5-6.

¹⁶¹ Ihmisoikeudet.net, <http://www.ihmisoikeudet.net/Globalisaatiojakehitys/ihmiskauppa.html>.

Suomessa mahdollisesti oleskelevat ihmiskaupan uhrin joutuvat todennäköisimmin juuri pimeille työmarkkinoille tai prostituutioon. Suomessa prostituutiota harjoittavista henkilöistä suurin osa on ulkomaalaisia. Erään arvion mukaan esimerkiksi Helsingin ravintoloissa toimii päivittäin noin 60 seksipalveluja myyvää naista. Toisen arvion mukaan päivittäin Helsingin alueella toimii noin 200 – 300 prostituoitua. Ravintolaprostituution rinnalla esiintyy myös seksiä tarjoavia hieromalaitoksia. Keskusrikospoliisin mukaan Suomessa harjoitti prostituutiota vuonna 2005 10 000–15 000 ulkomaalaista, jotka ovat kotoisin pääasiassa Venäjältä ja Baltian maista. Toista näkökulmaa edustaa Pro-tukipiste, jonka arvion mukaan Helsingin seudulla toimi syksyllä 2004 noin 1 000–1 500 ulkomaalaista prostituoitua.

Suomen laki ei kiellä prostituutiota, mutta muun muassa seksin ostaminen alaikäiseltä henkilöltä on rangaistavaa. Ammatinharjoittajana prostituoitu on kirjanpito- ja verovelvollinen, mutta käytännössä hänen tulee toimia yksityisenä elinkeinonharjoittajana, sillä perinteinen yritystoiminta katsottaisiin paritukseksi. Suomessa on kiellettyä seksin ostaminen parituksen tai ihmiskaupan uhrilta. Tästä *seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä* voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Eduskunta päätti kiellosta 21.6.2006. Hallituksen alkuperäinen esitys (HE 221/2005) olisi kieltänyt seksin ostamisen kokonaan. Ehdotusta kritisoitiin paljon julkisuudessa ja esimerkiksi Seksialan liitto SALLI kritisoi esitystä siitä, että asiakkuuden kriminalisointi pahentaisi prostituoitujen nykyisellään huonoa sosiaalista asemaa. Valiokuntakäsittelyssä esitystä moitittiin erityisesti siitä, että se rajoittaisi perustuslaissa suojattua elinkeinovapautta.

Työvoiman hyväksikäytöstä on saatu viitteitä muun muassa rakennustyömailla ja ulkomaisten henkilöiden pitämässä ravintoloissa. Työehtosopimuksia ja työsuojelusäädöksiä saatetaan rikkoa hyvinkin törkeästi. Usein toimintaan liittyy myös työntekijöille jollain tavalla aiheutetun velan lyhentämistä tai matkajärjestelyjen maksamista työllä. Riippuvuutta tilanteessa aiheuttaa usein varattomuus: riistettävällä henkilöllä ei ole mahdollisuutta hankkia kotimatkaa varten tarvittavia dokumentteja tai muuten muuttaa tilannetta. Laittomia työntekijöitä tiedetään tulevan Suomeen muun muassa entisen Neuvostoliiton alueen maista, Kaakkois-Euroopasta sekä Lähi- ja Kaukoidästä. Pimeään työntekoon eivät kuitenkaan syyllisty pelkästään ulkomaiset työntekijät.

7.3 Rajat ylittävä huumekauppa

Virolaisperäisillä järjestäytyneillä rikollisryhmillä on merkittävä rooli lähes kaikkien huumeiden salakuljetuksessa Suomeen. Törkeistä huumeusainerikoksista epäiltyjen Viron ja Venäjän

kansalaisten lukumäärät ovat kääntyneet vuoden 2003 jälkeen taas nousuun suhteessa suomalaisiin rikoksenteijöihin (Kuva 15). Vuonna 2005 Viron ja Venäjän kansalaisten osuus oli noin 16 prosenttia ulkomaalaisten kokonaisuuden ollessa noin 28 prosenttia. Suomalaisten rikollisryhmien vastuu kasvoi 2000-luvulle tultaessa, mikä voi tiivistää Suomessa tyypillisesti löyhärakenteista ja vakiintumatonta ammattirikollistraditiota sekä lisätä kovenevan kansallisen kilpailun myötä organisoituun rikollisuuteen liittyvää väkivaltaa, mikä näkyy jo nyt rikollisryhmien hallusta tavatuista aseista ja sotilasräjähteistä. Myös taloudellisen rikollisuuden merkitys tärkeänä rahoitustoimintona organisoidussa rikollisuudessa vahvistuu.

	2001	2002	2003	2004	2005
Kansalaisuuksittain					
Suomi	761	639	730	529	466
Viro	151	176	81	57	58
Venäjä (ja NL)	66	48	22	20	45
Irak	10	2	7	4	13
Alankomaat	1	0	1	5	10
Iran	15	1	0	4	9
Jugoslavia	7	3	9	4	6
kansalaisuudeton	5	4	1	1	5
Ruotsi	0	1	2	6	4
Islanti	0	0	0	0	4
Vietnam	7	2	6	10	3
Gambia	1	1	3	8	3
Marokko	1	4	0	4	2
Iso-Britania	8	1	1	0	0
Muu tai tuntematon	29	11	15	16	21
Yhteensä	1062	893	878	668	649
<i>ulkomaalaisia</i>	<i>301</i>	<i>254</i>	<i>148</i>	<i>139</i>	<i>183</i>

Kuva 15. Suomessa törkeistä huumausainerikoksista epäillyt kansalaisuuksittain.¹⁶²

Keskusrikospoliisin Jari Leskisen selvityksen mukaan virolaiset ja vironvenäläiset rikollisryhmät ovat syrjäyttäneet suomalaiset rikollisryhmät huumekaupasta Suomessa. Virolaisten hallussa on koko ketju huumeiden valmistuksesta, salakuljetuksesta ja tukkuportaasta välittäjiin asti. Leskinen arvioi, että nimenomaan virolaisten ja vironvenäläisten rikollisjohtajat ovat tuoneet lisää kovia huumeita Suomen markkinoille. Esimerkiksi amfetamiinin salakuljetuserät ovat nousseet jopa 20 kiloon.

Virolaisten rikollisten näkökulmasta Suomi on otollinen kohdealue, koska hintataso on Suomessa korkeampi. Esimerkiksi ekstaasi-tabletti maksaa Helsingin katukaupassa noin neljä - viisi kertaa enemmän kuin Tallinnassa. Virolaisten huumeiden mairinnousu on kuitenkin las-

¹⁶² Poliisi, Huumerikostilastokooste 2006.

kenut Suomessa esimerkiksi amfetamiinin hintaa, mikä on todennäköisesti lisännyt sen käyttöä.¹⁶³ Amfetamiini tulee Suomeen pääasiassa reittiä Tallinna-Helsinki; lähes kaikki huume- takavarikot tapahtuvat Helsingin piiritullikamarin alueella. Reitti on otollinen huume- kaupalle, koska sillä liikennöi paljon ihmisiä, matkat ovat halpoja ja lauttayhteyksiä on runsaasti. Arvi- olta vain kymmenesosa salakuljetuksista saadaan pysäytettyä rajalla.

Lähetystöneuvos Harri Alhainen Suomen Tallinnan suurlähetystöstä kuvaa asiantilan korut- tomuutta: *”Täällä päässä olevat rikolliset järjestävät tilauksesta huumausainelastin, joka menee eri salakuljetuskeinoin Suomeen. Suomalainen partneri ottaa sen vastaan ja heillä on taas oma jakeluverkosto, jolla se levitetään käyttäjille. Rikoshyöty eli huumeilla saatavat ra- hat virtaavat pääasiassa kyllä tänne Viroon. Keskeinen bisnesverkostoitumisen foorumi ovat suomalaiset vankilat, jossa kotimaiset ja virolaiset konnat löytävät toisensa. Vapauden koitta- essa bisnessuunnitelmat ovat valmiina, jolloin yhteistä liiketoimintaa on helppo lähteä pyörit- tämään. Se helpottaa heidän työtään ja vaikeuttaa poliisin, tullin ja rajaviranomaisten rikos- torjuntatyötä.”*¹⁶⁴ Virolaisten ja suomalaisten rikoskumppaneiden yhteistyö on siis hyvin or- ganisoitua. Yhtenä vastatoimena voisi olla virolaisten vankien siirto kotimaahansa kärsimään tuomioitaan, mikä ei tällä hetkellä ole käytännössä mahdollista.

Suomessa huumausaineet ovat edelleen merkittävä tulonlähde järjestäytyneelle rikollisuudel- le. Nykyinen käyttäjäkunta takaa jatkuvan kysynnän. Huumekauppa lisää rikollisryhmien tu- loja vaikuttaen positiivisesti heidän muuhun rikollisuuteensa.

Huumausainerikokset

	2002	2003	2004	2005
Yhteensä	14634	15996	15338	15209
<i>joista käyttör rikoksia</i>	<i>7323</i>	<i>9217</i>	<i>9310</i>	<i>9285</i>
<i>törkeitä rikoksia</i>	<i>826</i>	<i>826</i>	<i>654</i>	<i>649</i>

Kuva 16. Huumausainerikokset Suomessa 2002 – 2005.¹⁶⁵

Vuonna 2005 poliisin tietoon tuli 15209 huumausainerikosta, joista 649 oli törkeitä (Kuva 16). Suurin osa rikoksista on käyttör rikoksia ja eivät siten suoranaisesti koske rajat ylittävää huume- kauppaa. Täytyy kuitenkin muistaa, että Suomessa ei kasvateta eikä valmisteta huumei-

¹⁶³ Artikkelit, Huumetalouden ketju Virossa Suomeen, Heikki Hiilamo, <http://www.huumaa.net/Artikkelit/Viro190902.html>.

¹⁶⁴ Huumereitit yhdistävät alamaailmaa, Pro Estonian verkkolehti, www.viro.org, 4-5/2003.

¹⁶⁵ Poliisi, Huumerikostilastokooste 2006.

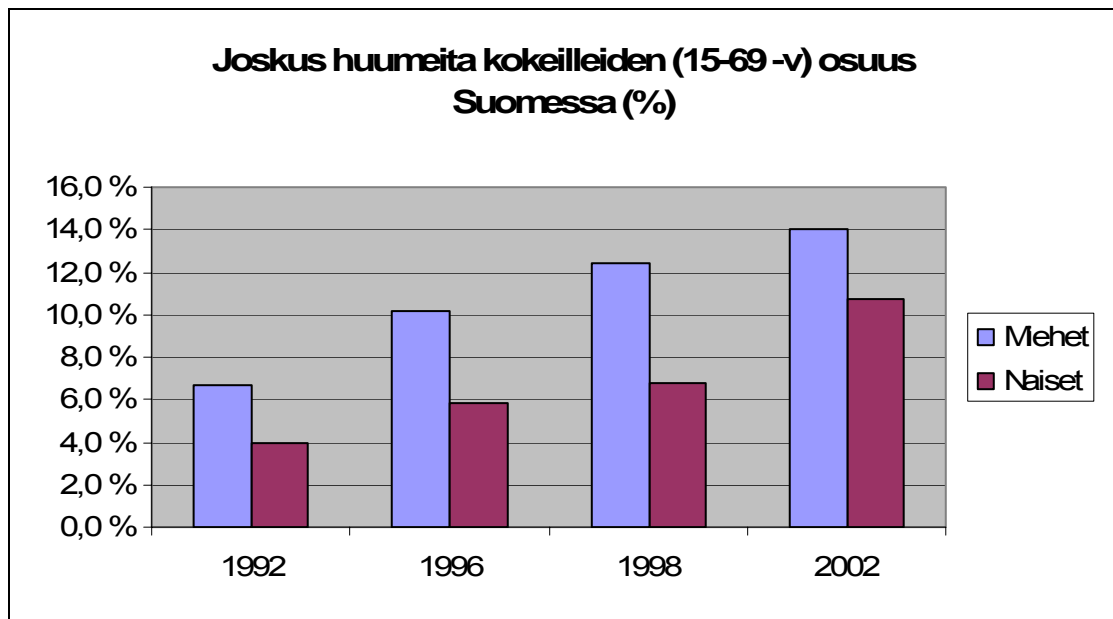
ta, vaan käytännössä kaikki huumeet tulevat rajojen yli. Huumausainerikokset ovat siis huumekaupan välittömiä vaikutuksia.

Vuonna 2005 Suomen tulli paljasti 856 huumerikosta, joista oli törkeitä 89. Suurin osa törkeistä huumerikoksista paljastui ja tutkittiin Eteläisessä tullipiirissä. Huumeita takavarikoitiin kaikkiaan hieman yli 3 000 kiloa, joskin valtaosa määrästä oli katiä. Hasista takavarikoitiin kaikkien aikojen ennätysmäärä eli 384,5 kiloa samoin kuin heroiniä 51,7 kiloa. Lisäksi takavarikoitiin lähes 28 000 ekstaasitablettia eli neljä kertaa enemmän kuin edellisvuonna. Tosin määrä on suurin piirtein sama kuin pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Sen sijaan heroiniä korvaavan Subutexin takavarikot vähenivät edelleen. Subutexia takavarikoitiin kaikkiaan 5 600 tablettia. Amfetamiinia takavarikoitiin hieman yli 28 kiloa eli suunnilleen sama määrä kuin edellisvuonna.¹⁶⁶

Kasvava huumeiden takavarikointi merkitsee kasvavaa huumeiden kulutusta, mikä vaikuttaa suomalaiseen turvallisuusympäristöön. Huumeiden käyttö alkaa kokeiluilla, jotka ovat olleet kovassa nousussa 90-luvun alusta 2000-luvulle (Kuva 17). Tilastojen mukaan suomalaisista 15-69-vuotiaista miehistä noin 260 000 ja naisista noin 200 000 oli kokeillut huumeita elämänsä aikana ainakin kerran vuonna 2002.¹⁶⁷ Huumausaineiden lisääntyvä käyttäjämäärä lisää samalla omaisuusrikoksien määrää ”narkkareiden” etsiessä maksukeinoa seuraavalle piikille. Lisäksi ihmiset joutuvat kohtaamaan joka päivä yhä lisääntyvässä määrin huumeiden vaikutuksen alaisena olevia henkilöitä. Esimerkiksi sairaaloissa ongelma tulee olemaan lähitulevaisuudessa hyvinkin suuri.

¹⁶⁶ Suomen tulli, vuosikertomus 2005, s. 22.

¹⁶⁷ Tilastokeskuksen mukaan suomalaisia 15-69-vuotiaita oli vuonna 2002 noin 3,7 miljoonaa (1,86 milj. miestä ja 1,84 milj. naista).

Kuva 17. Huumeita kokeilleiden osuus Suomessa 1992 – 2002.¹⁶⁸

Huumekauppa aiheuttaa merkittäviä taloudellisia kustannuksia. Vuoden 2002 osalta huumeisiin välittömästi liittyvät arvioidut kustannukset jakautuivat Suomessa siten, että valvonta- ja rikoskontrollin kustannukset olivat 54 - 67 miljoonaa euroa (41 - 54 Meuroa vuonna 2001), omaisuusvahinkojen 28 - 65 miljoonaa euroa (19 - 42 Meuroa), sosiaalihuollon 53 - 58 miljoonaa euroa (45 - 50 Meuroa), terveys- ja eläkemenojen 24 - 48 miljoonaa euroa (22 - 44 Meuroa) sekä tutkimuksen tai ehkäisevän työn kustannukset 21 miljoonaa euroa (12 - 15 Meuroa). Kaikkiaan kustannukset nousivat 138 - 204 miljoonasta eurosta vuonna 2001 vuoden 2002 osalta 181 - 260 miljoonaan Euroon.¹⁶⁹

7.4 Salakuljetus

Salakuljetus on kriminalisoitu rikoslain 46. luvussa (4–6 §) ja alkoholin salakuljetus alkoholilain 82 §:ssä. Rikoslain 46. luvun salakuljetusrikoksissa on kyse laillisten tavaroiden maahan tuonnista tai viennistä ilman asianmukaisia lupia tai rikkoen muita ulkomaankauppaa koskevia säännöksiä. Ilmi tulevien salakuljetusrikosten vuotuisen määrään vaikuttavat, paitsi rikosten tosiasiallisen määrän muutokset, viranomaisvalvonnan tehokkuuden vaihtelu ja erilaiset satunnaistekijät (esimerkiksi yksittäisten suurten rikosvyyhtien ilmitulo). Salakuljetusrikosten määrään vaikuttavat myös ulkomaankauppaa koskevat poliittiset ratkaisut. Suomen liittyminen Euroopan talousalueeseen ja Euroopan unioniin on vapauttanut tavaroiden viennin

¹⁶⁸ Huumeausainetilanne Suomessa 2004 - kansallinen huumeausainevuosiraportti EMCDDA:lle, Tilastoraportteja 1/2005, Sta- kes, 24.1.2005, s. 7.

¹⁶⁹ Päihdetilastollinen vuosikirja 2004.

ja tuonnin maahamme pääosasta Eurooppaa. Koska kaikki maamme rajanaapurit Venäjää lukuun ottamatta ovat nyttemmin talousalueen jäseniä, salakuljetusrikokset ovat viime vuosina suurelta osin liittyneet idänkauppaan.

Matkustamisen helpottumisen vuoksi Suomessa tehdyssä omaisuusrikollisuudessa näkyy selvästi Venäjän ja Baltian maiden järjestäytyneen rikollisuuden vaikutus. Suomen tullin mukaan rikollista toimintaa tapahtuu erityisesti Venäjän ja Ruotsin maarajoilla sekä pääkaupunkiseudulla Viron-liikenteessä. Suomi toimii myös transitomaana, jonka kautta mm. savukkeita kuljetetaan muihin Pohjoismaihin ja elektroniikkaa Venäjälle. Ulkomailla varastettujen autojen vienti Suomen kautta näyttää kuitenkin vähentyneen. Syynä tähän on toisaalta tehostunut viranomaistoiminta, jonka ansiosta monet salakuljetusyrietykset on saatu pysäytetyksi, ja toisaalta se, että Baltian maiden kautta avautuneet reitit ovat suuremmat ja edullisemmat.

Vuonna 2005 tullin tietoon tuli 5 196 rikosta eli hieman enemmän kuin vuonna 2004. Rikosten määrä väheni erityisesti Itäisessä tullipiirissä, jossa se on pudonnut noin kolmanneksen kahden vuoden takaisesta määrästä. Tämä johtuu erityisesti lievien alkoholirikosten määrän vähentymisestä. Alkoholiveron laskeminen ja matkustajatuomisten määrällisten rajoitusten poistuminen EU-maista näyttävät kutistaneen pimeät alkoholimarkkinat ja lopettaneen suurten alkoholierien laittoman tuonnin. Alkoholipitoisen aineen salakuljetusrikoksia tuli tietoon 622 (843 vuonna 2004). Vuodesta 2003 määrä on pienentynyt 1 746 rikoksella eli kolmella neljäsosalla. Eniten vähenivät lievät alkoholipitoisen aineen salakuljetukset ja erityisesti Itäisessä tullipiirissä. Alkoholitaakavariikoitiin vain 7 756 litraa, kun sitä vuonna 2004 takavariikoitiin 85 886 litraa.¹⁷⁰

Tullin haltuun otettiin rikosasioissa vuonna 2005 yhteensä 28,3 miljoonaa savuketta. Määrä on yli kaksinkertainen edellisvuoteen verrattuna ja tämän vuosituhannen ennätys. Tullin tietoon tuli useita yli miljoonan savukkeen juttuja, päinvastoin kuin vuonna 2004, jolloin niitä ei tullut tietoon yhtään. Valtaosa Tullin haltuun otetuista savukkeista oli aitoja tuotteita, kun taas läntisen EU:n alueella haltuun otetut savukkeet ovat lähinnä kiinalaisia tuotevääreännöksiä. Suomen pimeiden markkinoiden arvioidaan olevan 300 - 500 miljoonaa savuketta vuosittain, joka on 3-5 prosenttia koko markkinoista. Tämä on kuitenkin EU-maiden mittakaavassa vähäinen määrä. Monissa korkeamman tupakkaveron maissa laittomien savukkeiden osuus on

¹⁷⁰ Suomen tulli, vuosikertomus 2005, s. 23.

10 prosentin tuntumassa. Pääosa savuketakavarikoista tehdään itärajamme. Salakuljetettuja savukkeita kaupataan itärajamme tuntumassa yleisesti mm. huoltoasemien pihilla.

Ihmissalakuljetus on kansainvälisten rikollisjärjestöjen eniten lisääntynyttä liiketoimintaa sekä myös terroristien keino rahoittaa omaa toimintaansa. Suomea voidaan käyttää valmistelu- paikkana tai kauttakulkumaana muualla tehtävää terroritekoa varten, samoin kuin terroristijärjestöjen tukialueena ja varojen keräämispaikkana. Terrorijärjestöt voivat tulevaisuudessa käyttää yhä enemmän rikoksia sekä järjestäytyneelle rikollisuudelle tyypillisiä keinoja toimintansa rahoittamiseen. Suomessa on myös ääri-islamilaisten terrorismin ensisijaisten kohdevaltioiden lähetystöjä, edustajia ja tiloja.

Ihmissalakuljetusta ei löydy Suomen lainsäädännöstä, vaan ihmissalakuljetustapaukset menevät usein laittoman maahantulon järjestämisen alle. Laittoman maahantulon järjestäminen ja ihmissalakuljetus ovatkin hyvin lähellä toisiaan ja niiden vaikutukset ovat myös jokseenkin yhteneviä. Salakuljetetut ihmiset jäävät hyvin usein tyhjän päälle matkasta selviytyttyään. Se on omiaan lisäämään rikollista toimintaa ja pimeää työvoimaa, mikä puolestaan vaikuttaa negatiivisesti yleiseen turvallisuuteen maassamme.

8 YHTEENVETO

Järjestäytyneestä rajat ylittävästä rikollisuudesta on muodostunut maailmanlaajuinen miljardeja euroja liikutteleva ilmiö viimeisten vuosikymmenien aikana. Globalisaatio on edennyt positiivisesti tuoden ihmiset ja palvelut lähemmäksi toisiaan. ”Rajojen avautumisen” mukanaan tuoma vapaampi liikkuvuus on avannut uusia mahdollisuuksia miljoonille ihmisille. Tätä uutta mahdollisuutta ei ole jättänyt käyttämättä järjestäytynyt rikollisuuskaan. Järjestäytynyt rikollisuus on aina toiminut jossain määrin rajojen yli, mutta viime aikojen globalisaationoste sekä teknologinen verkostoituminen ovat vauhdittaneet sitä. Tänä päivänä rikollisorganisaatiot ovat joustavia, yhteistyökykyisiä verkostoja, jotka kykenevät valtioiden rajat ylittävään toimintaan. On käynyt kuin vanhassa sanonnassa: ”Tilaisuus tekee varkaan”.

EU:n mittakaavassa vapaampi liikkuvuus korostuu Schengenin sopimuksen sekä EU:n laajenemisen myötä. Aina kun EU:n ulkorajat siirtyvät, on valmisteltava erityisellä huolella ulkorajojen riittävä valvonta. Useilla foorumeilla on korostettu EU:n ulkorajojen valvonnan merkitystä järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa avoimempien sisärajojen vuoksi. Ulkorajavalvonnan merkitys on tällä hetkellä osassa EU:n jäsenvaltioista ehkä liiankin suuri verrattuna käytettävissä oleviin resursseihin. Valitettava totuus on, että juuri näiden valtioiden kautta suuntautuu suurin osa järjestäytyneen rikollisuuden toimista EU:n alueelle. ”EU:n linnakkeeseen” päästyään rikollisuus levittäytyy yli sisärajojen. Suomeenkin suurin osa rajat ylittävästä rikollisuudesta tulee juuri sisärajojen yli.

Järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden ilmiö pohjautuu tarjontaan ja kysyntään. Tarjonnan osalta rikollinen toiminta heikentää entisestään köyhien tai epävakaiden valtioiden turvallisuustilannetta. Korruptio ja yhteiskunnan kykenemättömyys toimia järjestelmällisesti rikollisuutta vastaan lisääntyvät. Yksittäisistä henkilöistä osa alkaa pelätä rikollisuutta yhä enemmän, osa näkee siinä helpon toimeentulon, mikä taas on omiaan heikentämään yleistä turvallisuutta. Lisäksi rikollisuudella on paha tapa levittäytyä useille eri aloille yhteiskunnissa. Kysyntä puolestaan vetää rikollisuutta puoleensa magneetin tavoin. Palveluiden/tuotteiden ostajiltahan se raha tulee. Kysyntää on kaikkialla, mutta painopiste on kehittyneemmissä valtioissa, joiden yleinen turvallisuustilanne on suhteellisen hyvä. Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus toimii tänä päivänä kuitenkin niin hyvin, että tällaistenkin valtioiden alueella toiminta on jatkuvaa. Narkkarit saavat annoksensa ja naisenkipeät miehet ”prostituutunsa”. Kehittyneemmissä valtioissa rikollinen toiminta ei ole niin näkyvää, mutta sen vaikutukset ovat kuitenkin huomattavia.

Koska yksi tutkimuksen pääteemoista on järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vaikutukset Suomeen, käytän sitä esimerkkinä kaikkien kehittyneempien valtioiden osalta. Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus vaikuttaa yhteiskuntaamme ja lainsäädäntöömme luomalla uusia uhkia. Esimerkiksi ihmiskauppa kriminalisoitiin vuonna 2004. Yhteiskuntamme joutuu koko ajan reagoimaan rikollisuuden vaikutuksiin niin lainvalvonnan kehittämiseksi kuin negatiivisten seuraamuksien minimoimiseksi. Esimerkiksi merkittävä panostus PTR-yhteistyön kehittämiseksi on lähes suoraa seurausta rajat ylittävän rikollisuuden kehityksestä. Järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vaikutukset näkyvät myös jokapäiväisessä katukuvasamme. Huumehöyryissä kaahaavat autoilijat, pimeillä työmarkkinoilla raatavat työläiset ja ravintoloissa notkuvat prostituoidut ovat tavalla tai toisella sidoksissa rajat ylittävään rikollisuuteen. Huomattava osa omaisuusrikoksista tehdään huumekaupan rahoittamiseksi. Laittomasti maahan tulleet tai salakuljetetut eivät voi ryhtyä lailliseen työhön, joten rikos on usein ainoa keino. Rikosten negatiiviset seuraamukset (terveydelliset, taloudelliset, materiaaliset, jne.) vaikuttavat myös niin turvallisuuteemme kuin yhteiskuntamme päätöksentekoonkin.

Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus ei ole kuitenkaan saanut temmeltää aivan ilman häiriötä, vaan sitä vastaan on kehitetty erilaisia järjestelmiä ja sopimuksia. Tärkeimpiä toimijoita ovat Interpol, Europol, UNODC ja kansalliset lainvalvontaviranomaiset. Tärkeimpiä sopimuksia ovat puolestaan YK:n järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vastainen sopimus lisäpöytäkirjoineen, EU:n toimintasuunnitelma järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi ja tällä hetkellä tapetilla oleva Prümin sopimus. Lisäksi erittäin tärkeässä roolissa ovat kansainvälisten sopimusten lisäksi kansalliset lainsäädännöt, joiden tulisi olla ajantasaisia järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden aiheuttamiin uhkiin verrattuna. Kansainvälistä viranomaisyhteistyötä kehitetään koko ajan ja sen taso on nousussa. Esimerkiksi Itämeren alueella on saatu hyviä kokemuksia BSTF:n toiminnasta. Kansainvälisen rikostorjunnan koulutus on ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Ongelmia kansainväliselle rikostorjunnalle aiheuttaa muun muassa sopimusten täytäntöönpanojen viiveet eri maissa, sekä kansallisten lainsäädäntöjen ja viranomaiskulttuurien erot. Se, mikä meillä Suomessa onnistuu eri viranomaisten yhteistyössä helposti, ei välttämättä onnistu esimerkiksi Espanjassa, saatikka Espanjan ja Italian viranomaisten kesken.

8.1 Johtopäätökset

Johtopäätöksistäni tärkein on kiteytetty vastaus tutkimuksen pääongelmaan ”Miten järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus kykenee vaikuttamaan turvallisuuteemme?” Tutkimusongelman

alakysymyksiin lukija löytää vastauksen luvuista 5 – 8. Olen jakanut vastauksen vaikutuksien perusteisiin ja itse vaikutuksiin nostoen molemmista esiin kolme pääkohtaa.

Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus kykenee vaikuttamaan turvallisuuteemme, koska:

- 1. Se on hyvin organisoitu ja verkostoitu yli valtioiden rajojen**
- 2. Sen volyymi on niin suuri**
- 3. Kansainväliset vastatoimet ovat askeleen jäljessä**

Järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus vaikuttaa turvallisuuteemme:

- 1. Heikentämällä yhteiskuntajärjestelmää**
- 2. Lisäämällä tavanomaista rikollisuutta**
- 3. Aiheuttamalla huomattavia terveydellisiä ja taloudellisia negatiivisia seurauksia**

Näihin tuloksiin olen päätenyt tarkastelemalla järjestäytyntä rajat ylittävää rikollisuutta ilmiönä, sekä sen vastatoimia ja vaikutuksia luvuissa 5 - 8. Tulokset muodostuivat laajan asiakirjatutkimuksen tuloksena, jossa pyrin vertailemaan ja analysoimaan asioita useista lähteistä. Tutkimuksen tulokset eivät sinänsä ole mitään uusia mullistavia löytöjä, vaan pikemminkin vahvistuksia aiemmin tutkitulle tiedolle. Kuitenkin, aihetta on Suomessa tutkittu tähän mennessä sen verran vähän, että uskon tutkimuksen ainakin lisäävän lukijan tietoutta kyseisestä aihepiiristä. Tulokset asettuvat mielestäni hyvin asettamaani viitekehukseen, jossa tietynlainen muutoskausi on menossa ja selkeitä sääntöjä haetaan. Haasteellisinta tutkimuksessa oli englanninkielisten lähteiden tarkastelu, johtuen ammattisanastosta. Tämänkin vuoksi olisi hyvä saada lisää kotimaisia tutkimuksia aiheesta. Lisäarvoa tutkimukselle voisi saada runsaammalla asiantuntijahaastattelulla, mutta strategian tutkimuksessa tulee muistaa ”tähdätä tarpeeksi korkealle” haastateltavien osalta.

Tutkimus painottui järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden ja sen eri rikostyyppien ilmiöiden tarkasteluun. Tutkimuksen pääongelmaan vastaamisen kannalta koin erittäin oleelliseksi selvittää juuri rikollisuuden taustoja. Vastatoimet ja vaikutukset jäivät hieman pienemmälle painoarvolle, mutta uskon tuoneeni niistäkin esille tärkeimmät asiat. Vaikutuksien osalta katsoisin olevan tarvetta uudelle tutkimukselle, joka paneutuu syvällisemmin pelkästään järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden vaikutuksiin EU:lle tai Suomelle. Tutkimustuloksista kyettäisiin saamaan enemmän käytännön hyötyä.

LÄHTEET

1. YK

Global programme against transnational organized crime, Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries, UNODC, 2002.

Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, UN 2000.

The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, The Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Article 3(a), 29 September 2003.

Toolkit to Combat Trafficking in Persons, UNODC, 2006.

Trafficking in Persons: Global Patterns, UNODC, April 2006.

UN-Habitat, The Challenge of the Slums. Global Report on Human Settlements 2003, London 2003.

United Nations Convention against Transnational Organized Crime, United Nations, Palermo, December 2000.

World Drug Report 2005, UNODC, United Nations Publication, Sales No. E.05.XI.10, ISBN 92-1-148201-1, Volume 2.

2. Euroopan unioni

EU Organised Crime Report Public version, Europol, The Hague, 25 October 2005.

European Organised Crime Threat Assessment, OCTA, Europol, 2006.

Illegal immigration and trafficking in human beings seen as a security problem for Europe, W. Bruggeman, Deputy Director Europol, 19 September 2002.

Organised illegal immigration into the European Union, Europol, 2004.

Prüm Convention, Council of the European Union, 10900/05, Brussels, 7 July 2005.

The prevention and control of organised crime: a European Union strategy for the beginning of the new millennium, Official Journal C 124, 3.5.2000.

The world is the stage – a global security strategy for the European Union, Policy papers 8, 2003.

Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa – Euroopan Unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 2003.

3. USA

Labor trafficking fact sheet, Department of health and human services, USA, 2000.

The Facts About Human Trafficking for Forced Labor, United States Department of State, July 25, 2005.

Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11252, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2005.

Trafficking in persons report, U.S. Department of State, Publication 11335, Office of the Under Secretary for Global Affairs, Revised June 2006.

4. Valtioneuvosto ja ministeriöt

Arjen turvaa - Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004.

Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, Ulkoasiainministeriön työryhmä, 31.3.2005.

KRP, Rikostutkimus 2003 – 2004, Hakapaino Oy, Helsinki 2005.

KRP, Vuosikertomus 2005.

Poliisi, Huumerikostilastokooste 2006.

Poliisin kansainvälinen toiminta 1.9.–31.12.2005, Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2006, Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, 17.1.2006.

Rajavartiolaitoksen strategia 2015, RVLE ak 790/01/17.3.2005.

Suomen tulli, vuosikertomus 2005.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004.

Turvallinen Suomi 2006, Tutkimus suomalaisten turvallisuuskäsityksistä, Poliisin ylijohdon julkaisusarja, 13, 2006.

5. Lainsäädäntö

Rikoslaki 19.12.1889/39.

6. Kirjallisuus

Anttila, Jane, Ihmisoikeusnäkökulmia globalisaatioon ja kehitykseen, Kehitysyhteistyön palvelukeskus, Helsinki 2002.

Aromaa & Lehti, Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi, Helsinki, 2002.

Beare, Margaret, Critical Reflections on Transnational Organised Crime, Money Laundering, and Corruption, University of Toronto Press, Toronto, 2003.

Grönfors, Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät, Juva, 1982.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., Tutki ja kirjoita. 1. - 2. painos. Kirjayhtymä, Helsinki, 1997.

Kontula, Anna, Prostituutio Suomessa, Domus-Offset Oy, Tampere 2005.

Kyle and Koslowski, *Global Human Smuggling, Comparative Perspectives*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2001.

Lincoln, Y. & Cuba, E., *Naturalistic Inquiry*, Beverly Hills, Sage Publication, 1985.

McGill, Craig, *Human Traffic; Sex, Slaves & Immigration*, Vision Paperbacks, London, 2003.

Niemenkari Arto, *Rajaturvallisuus Euroopan unionissa, Raja- ja merivartiokoulun julkaisusarja 1*, Helsinki 2003.

Siegel, van de Bunt and Zaitch, *Global Organised Crime, Trends and Developments*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 2003.

Tynjälä, *Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta*, 1991.

7. Tutkimukset

Development in an insecure world, New threats to human security and their implications for development policy, Edited by Ruohomäki Olli, Hakapaino Oy, Helsinki, 2005.

Hietaniemi, T., *Huumausainerikollisuus 2003 - näkymiä 2004*, Keskusrikospoliisin rikostietopalvelu, heinäkuu 2004.

Hughes, Donna M., *The Demand: Where Sex Trafficking Begins*, Rome, University of Rhode Island, June 17, 2004.

Involvement of Russian Organized Crime Syndicates, Criminal Elements in the Russian Military, and Regional Terrorist Groups in Narcotics Trafficking in Central Asia, The Caucasus, and Chechnya, A Report Prepared by the Federal Research Division, Library of Congress under an Interagency Agreement with the United States Government, October 2002.

Organized Crime and Narcotics in the Baltic Sea Region: Issues of National and Regional Security, Report from the Central Asia and Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Conference in Stockholm, Sweden, 2005.

Prevention of Organised Crime, A situational approach, WODC 215 Onderzoek en beleid, Boom Juridische Uitgevers, 2003.

Prezelj Iztok and Gaber Marija, National and International Security: Slovenia and the Balkan Route, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes (PfPC), Athena Papers Series No. 5, December 2005.

8. Artikkelit

Albrecht, Hans-Jörg, "Fortress Europe? Controlling Illegal Immigration," *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 10:1 (2002): 5.

Drake, James, "Troubled Albania Remains Illegal Freeway into Europe," *Christian Science Monitor*, February 9, 1998, Vol. 90, No. 51.

Herranen, Ilkka, *Ihmiskauppa nykyajan orjamarkkinat, Rajamme vartijat 2003/5-6*.

Hughes, Donna M., "The 'Natasha' Trade: The Transnational Shadow Market of Trafficking in Women," *Journal of International Affairs*, 53(2), 2000.

LeBor, Adam, "Profitable Cargo", 1 July 1999.

Martin and Miller, "Smuggling and Trafficking: A Conference Report," *International Migration Review* 34:3 (2000), 969.

Paringaux, Roland-Pierre, "Prostitution Takes a Turn for the West," *Le Monde*, May 24, 1998.

Police Seize Wholesale Supply of Heroin, *Moskovskiy Komsomolets*, Moscow, 29 April 2002.

Sarrica, Fabrizio, *The Smuggling of Migrants. A Flourishing Activity of Transnational Organized Crime*, *Crossroads*, vol. 5, n. 3, 2005.

Spirin, Yuriy, "Heroin Heroes;" report of *Stringer News Agency*, Moscow, 12 February 2002.

Williams, Phil, "The New Security Threat: Transnational Criminal Organizations and International Security," in *Criminal Organizations*, Vol. 9, No. 3, Summer 1995, pp. 15–18.

Zaitch, Damiàn, *Transnational Organized Crime: The concept and the case of God's own medicine*, 2004 – 2005.

9. MUUT LÄHTEET

Conference on Countering Narcotics and Organized Crime in the Baltic Region held in Stockholm on 1-2 June, 2005. Saatavilla internetissä:

[http://www.silkroadstudies.org/new/inside/research/narcotics_crime/activities.htm].

Europolin internetsivut. Saatavilla internetissä: [<http://www.europol.eu.int/>].

Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF, Annual Report 2002-2003, June 2003. Saatavilla internetissä: [http://www.fatf-gafi.org/findDocument/0,2350,en_32250379_32237245_1_32247548_1_1_1,00.html] Viitattu 7.2.2007.

Huumereitit yhdistävät alamaailmaa, *Pro Estonian verkkolehti*, 4-5/2003. Saatavilla internetissä: [<http://www.viro.org/rikollisuus.htm>]. Viitattu 20.2.2007.

Huumetalouden ketju Virosta Suomeen, Heikki Hiilamo. Saatavilla internetissä: [<http://www.huumaa.net/Artikkelit/Viro190902.html>]. Viitattu 11.2.2007.

Ihmisoikeudet.net, Ihmiskauppa on nykyajan orjakauppaa. Saatavilla internetissä: [<http://www.ihmisoikeudet.net/Globalisaatiojakehitys/ihmiskauppa.html>]. Viitattu 3.10.2006.

Interpol and drug trafficking, Fact sheet, com/fs/2006-03/dco-01. Saatavilla internetissä: [<http://www.interpol.int/Public/ICPO/factSheets/DCO01.pdf>] Viitattu 19.2.2007.

Interpolin internetsivut. Saatavilla internetissä: [<http://www.interpol.int/default.asp>].

Irregular migration, human smuggling and informal economy in a European perspective, ICMPD, 25.10.2005, Presentation by Michael Jandl, Gothenburg, Sweden.

Organised Crime, Trafficking, Drugs, Selected papers presented at the Annual Conference of the European Society of Criminology, Helsinki 2003.

Paajanen Pekka, Yliopettaja, KTT, Orientointi opinnäytetyöhön, Keski-Pohjanmaan ammatti-korkeakoulu, 2006.

Poliisi-TV, raportti, Itämafia ja järjestäytynyt rikollisuus, esitetty 11.1.2007. Saatavilla internetissä: [http://www.yle.fi/poliisiv/raportit.php?sivu=raportti_jarjestrisk]

Päihdetilastollinen vuosikirja 2004.

Raisamo, Tutkimuskurssi, Tampereen yliopisto, 2006.

Svolou Zoe, puhe Nelf –konferenssissa, Turku 2001.

Sähköpostikirjeenvaihto komentajakapteeni Petteri Partasen (Helsingin rajatarkastusosaston varapäällikkö) kanssa, aineisto tekijän hallussa.

The Human Smuggling and Trafficking Center, Fact Sheet: Distinctions Between Human Smuggling and Human Trafficking, January 2005. Saatavilla internetissä: [http://www.usdoj.gov/crt/crim/smuggling_trafficking_facts.pdf]. Viitattu 26.2.2007.

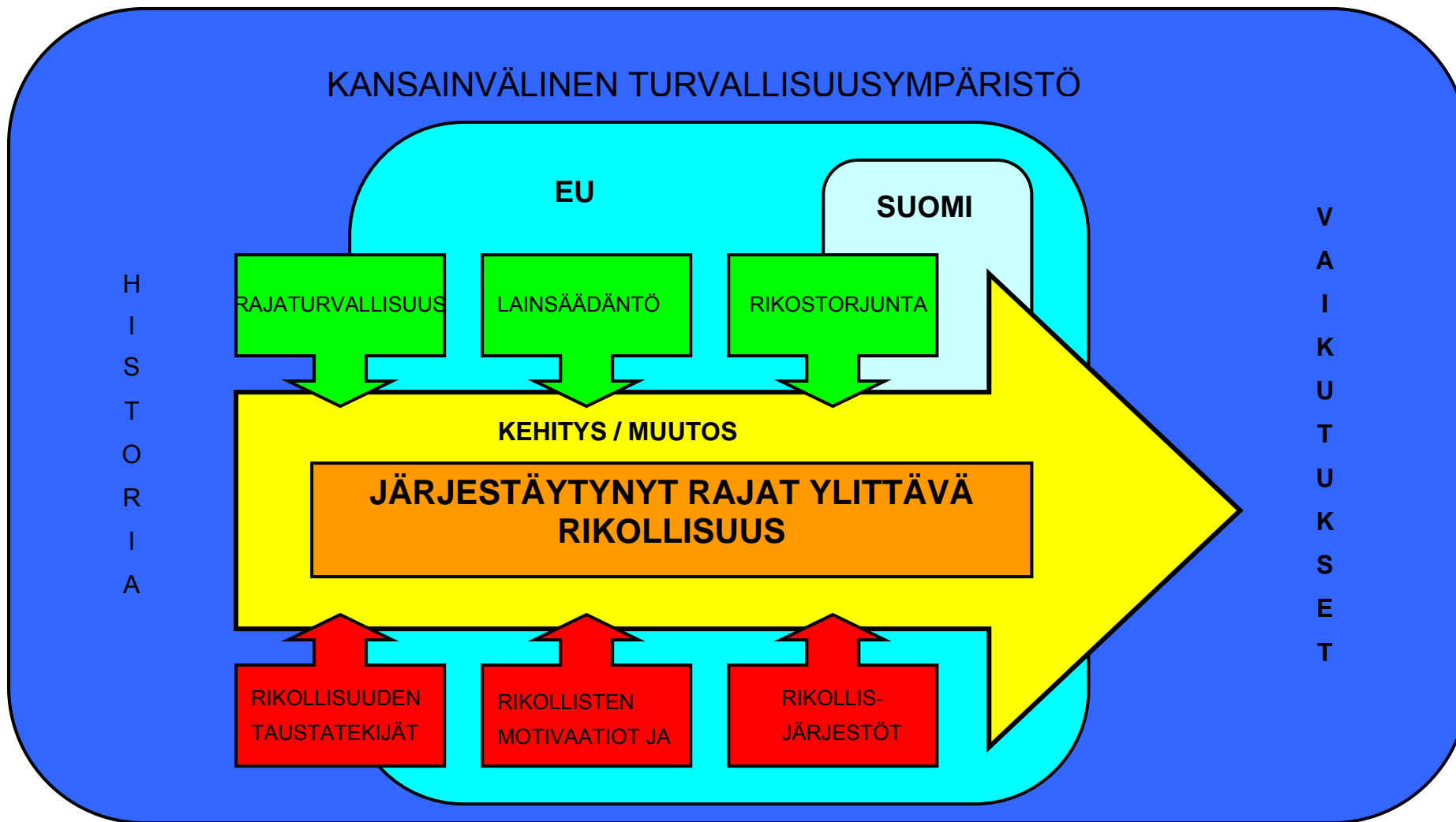
Tilastokeskuksen internetsivut. Saatavilla internetissä: [<http://www.stat.fi/>].

UNODC:n internetsivut, saatavilla internetissä: [<http://www.unodc.org/unodc/index.html>].

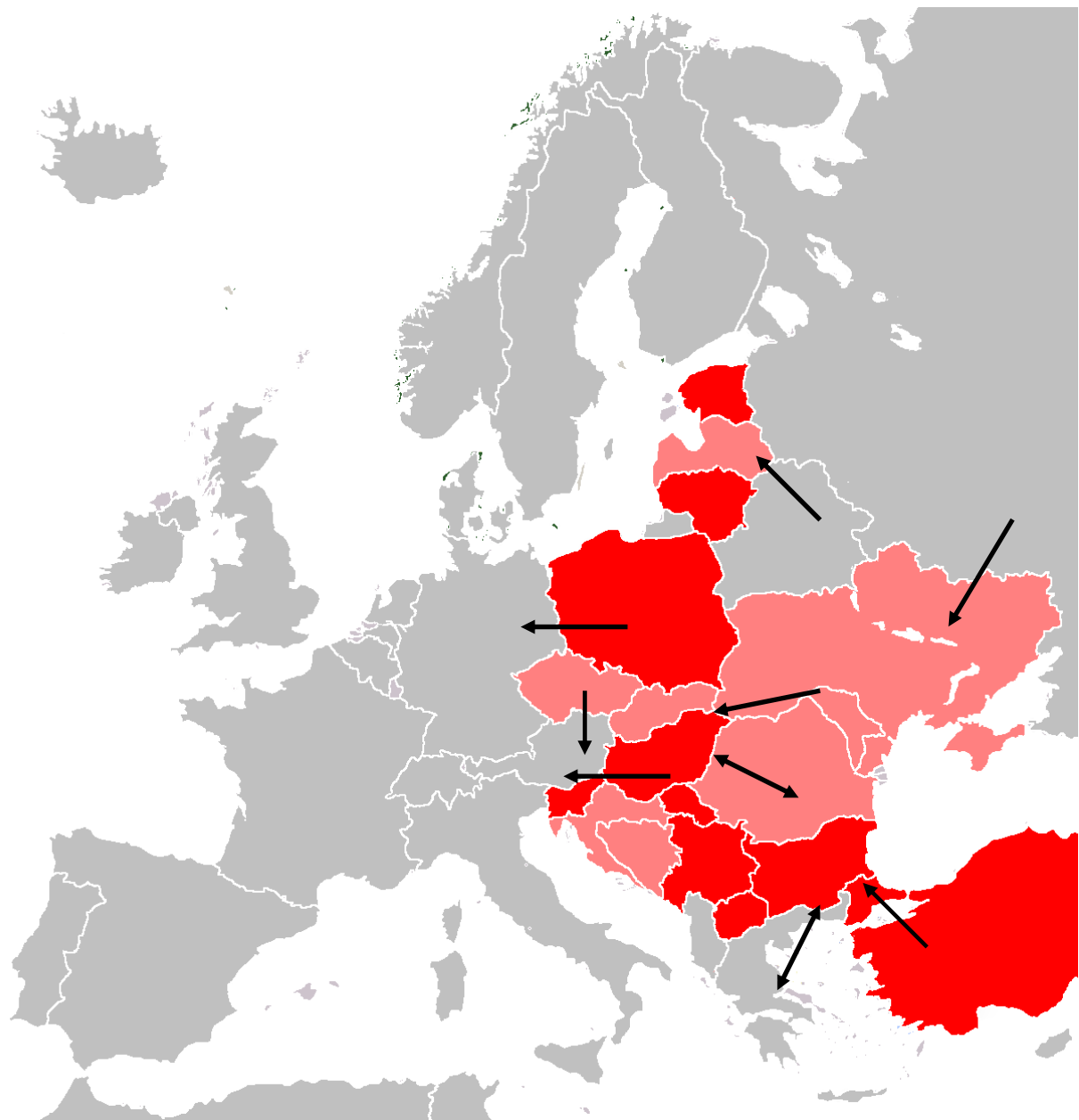
LIITTEET

- Liite 1 Tutkimuksen viitekehys
- Liite 2 Rajapidätysten kehitys Itä- ja Keski-Euroopassa 2004
- Liite 3 Järjestäytyneiden rikollisryhmien organisaatiomalleja
- Liite 4 Ihmiskaupan lähtömaat
- Liite 5 Ihmiskaupan kauttakulkumaat
- Liite 6 Ihmiskaupan kohdemaat
- Liite 7 Kaakkois-Euroopan ihmiskauppatilastoja
- Liite 8 Kaakkois-Euroopan valtioiden ihmiskaupan uhrien taustatietoja
- Liite 9 Oopiumin ja heroinin tuotanto tonneina 1990 – 2004
- Liite 10 Heroinin jälleenmyyntihinnat (katuhinnat) USD/gramma Euroopassa ja Yhdysvalloissa 1990 – 2004
- Liite 11 Koka-lehden ja kokaiinin tuotanto 1990 – 2004
- Liite 12 Kokaiinin jälleenmyyntihinnat (katuhinnat) USD/gramma Euroopassa ja Yhdysvalloissa 1990 – 2004
- Liite 13 Kaaviomalli ihmissalakuljetuksesta
- Liite 14 Ihmissalakuljetusmaksut etäisyyksiin verrattuna
- Liite 15 Ihmiskaupasta tehdyt syytteet, langetetut tuomiot ja lakiparannukset 2003 - 2005

Tutkimuksen viitekehys

Rajapidätysten kehitys Itä- ja Keski-Euroopassa 2004

 Lisääntyneet pidätykset

 Vähentyneet pidätykset

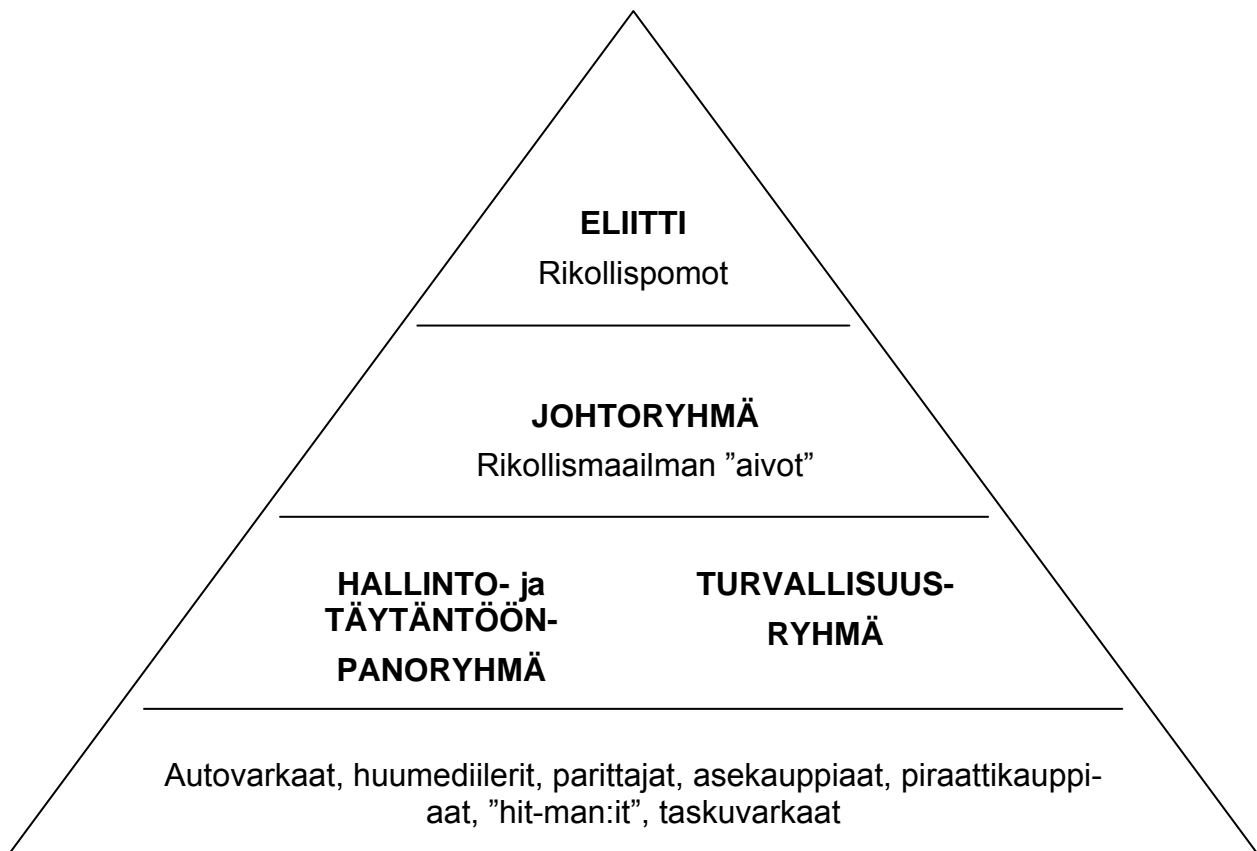
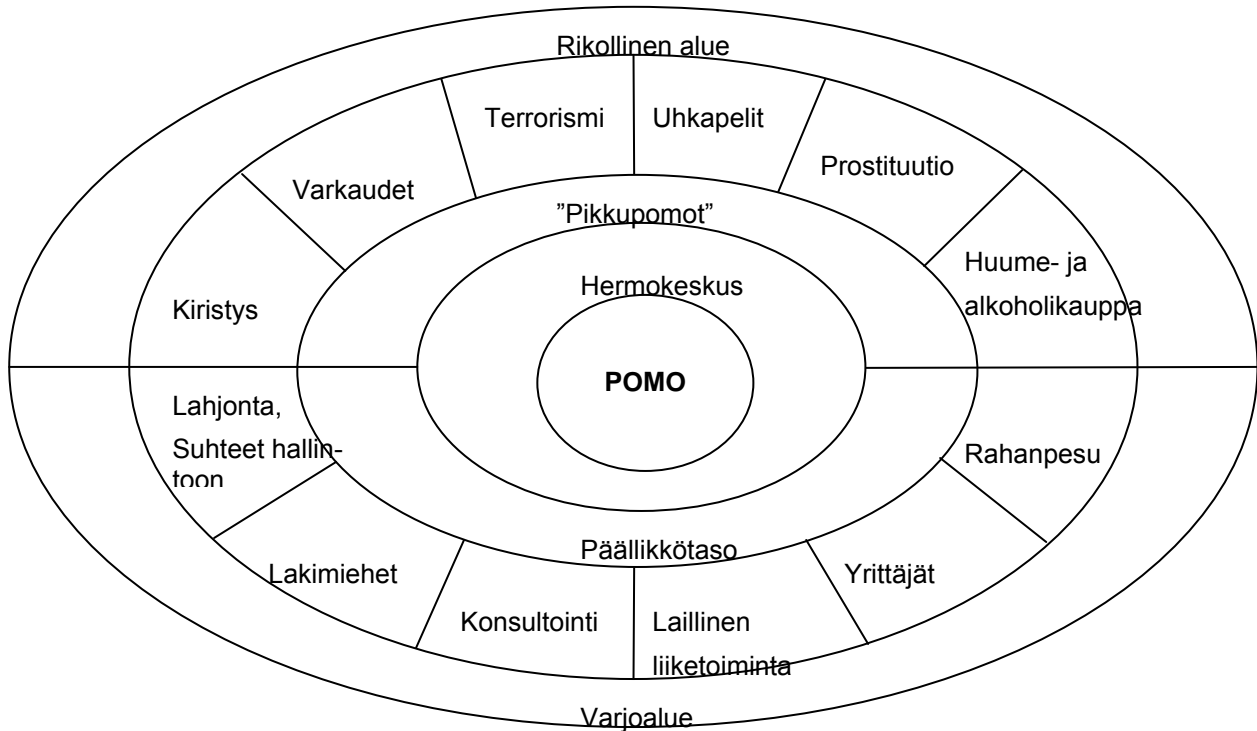
 Muut valtiot

 Suurimmat laittomat virrat

LÄHDE:

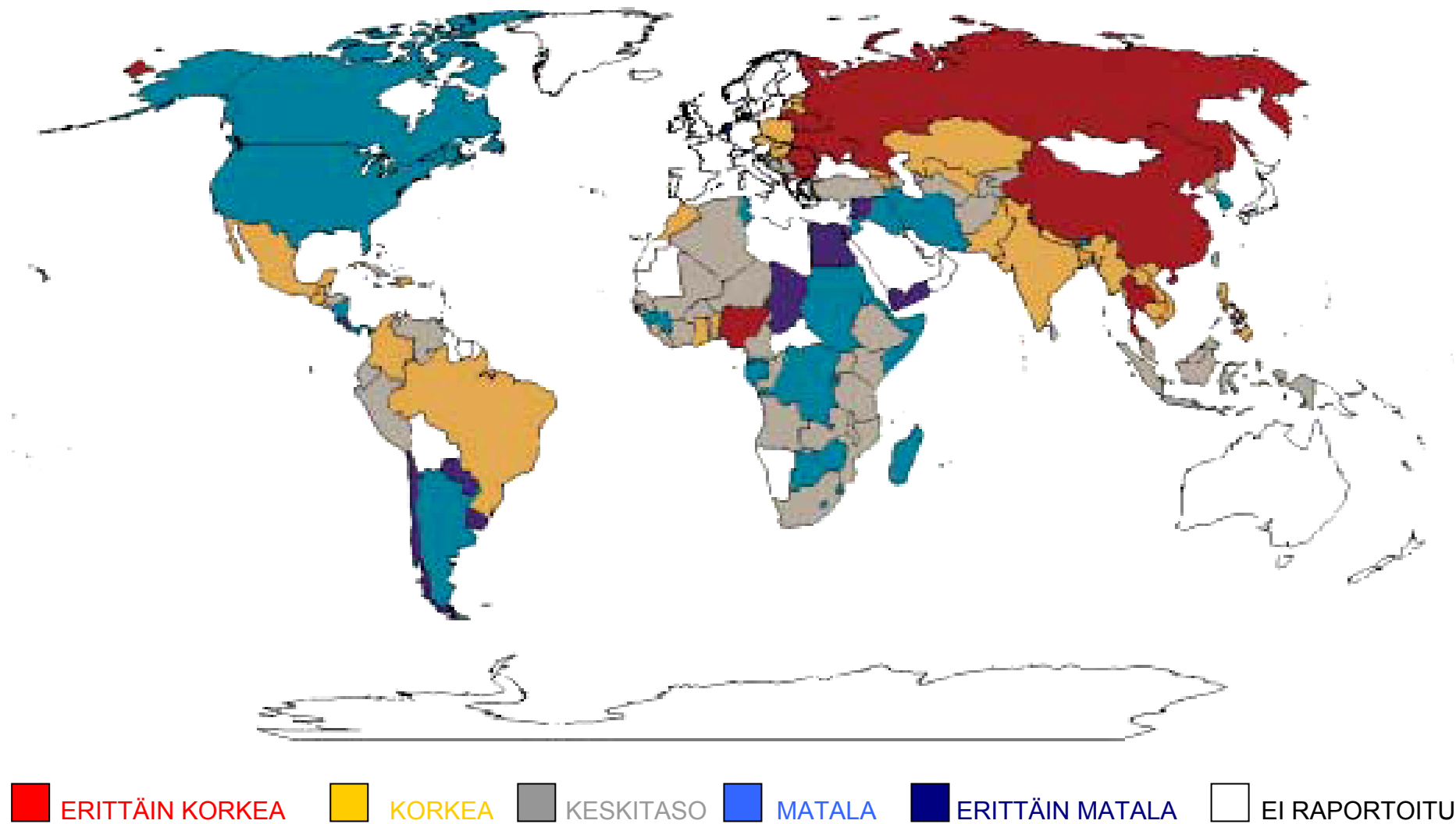
ICMPD, Irregular migration, human smuggling and informal economy in a European perspective, 25.10.2005, Gothenburg, Sweden.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien organisaatiomalleja

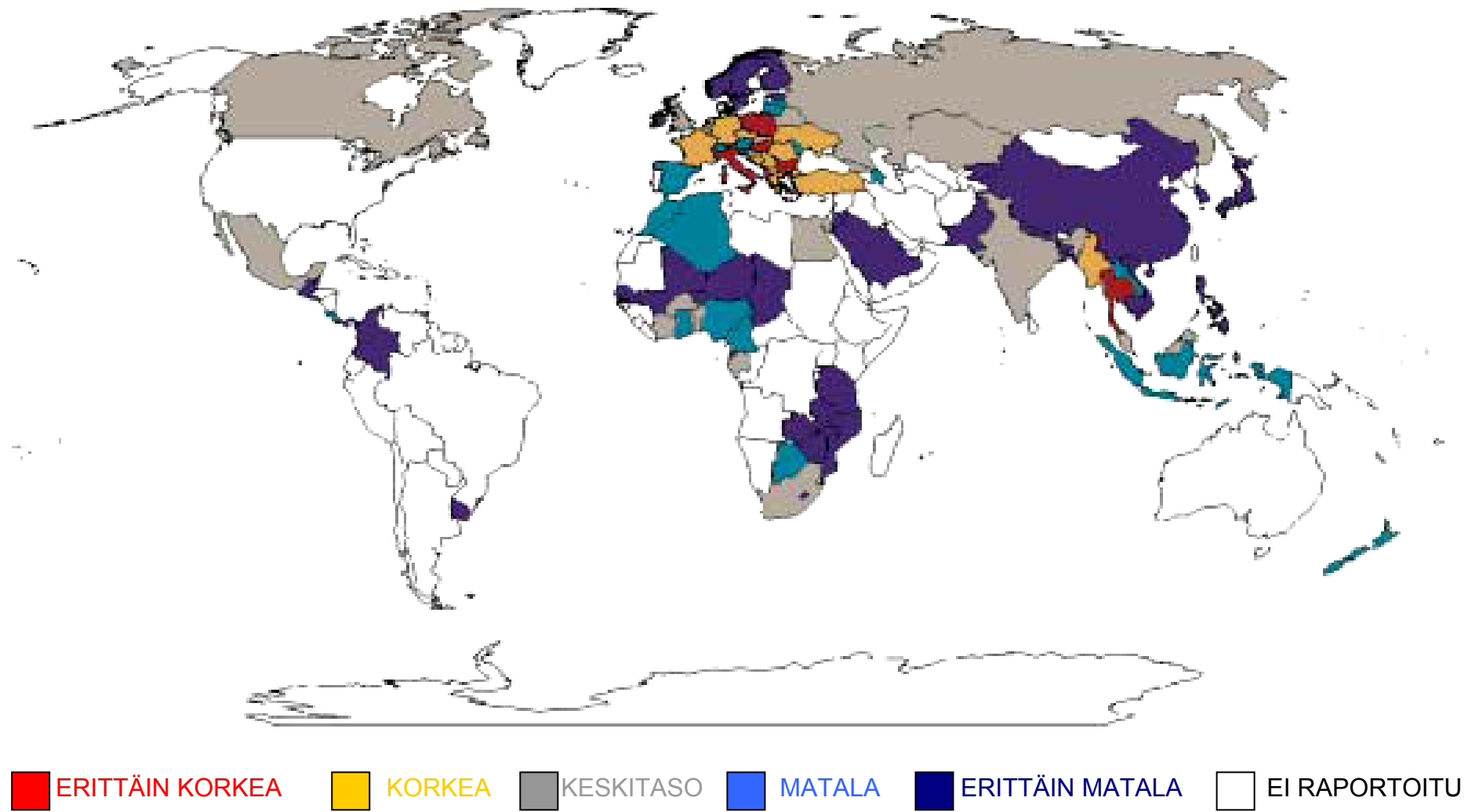
LÄHDE: Andrejs Vilks, Director of the European Cities Against Drugs's (ECAD) office in Latvia.

Ihmiskaupan lähtömaat (perusteena raportoitujen tapausten määrä)

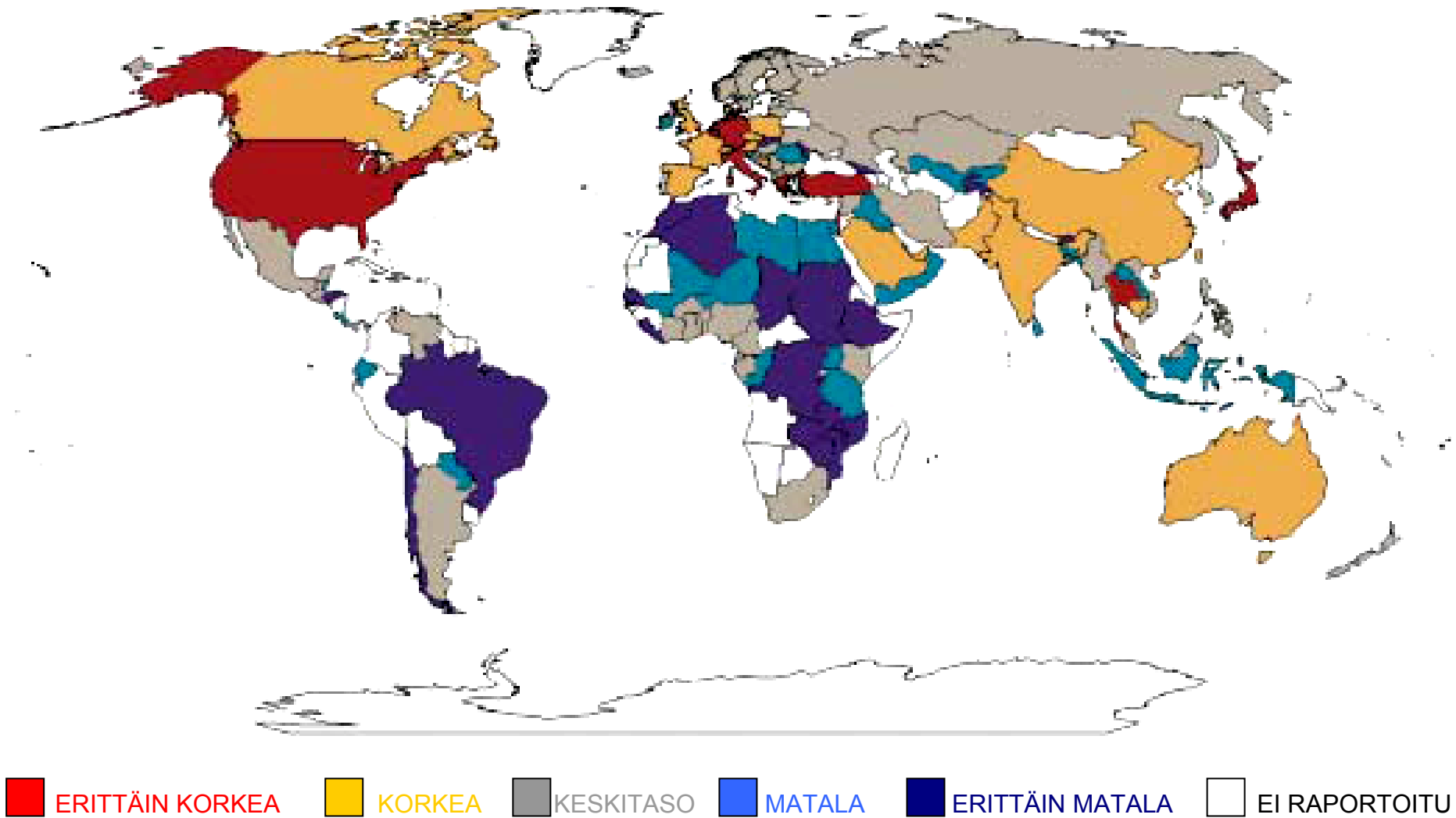
LÄHDE: UNODC, Trafficking in Persons: Global Patterns, April 2006.

Ihmiskaupan kauttakulkumaat (perusteena raportoitujen tapausten määrä)

LÄHDE: UNODC, Trafficking in Persons: Global Patterns, April 2006.

Ihmiskaupan kohdemaat (perusteena raportoitujen tapausten määrä)

LÄHDE: UNODC, Trafficking in Persons: Global Patterns, April 2006.

Kaakkois-Euroopan ihmiskauppatilastoja**Ihmiskaupan uhrien määrä Kaakkois-Euroopassa vuosina 2000 – 2004 (Uhrit kaakkoiseurooppalaisia)**

	2000	2001	2002	2003	2004	Yhteensä
Albania	219	445	375	345	366	1750
Moldova	319	382	329	313	300	1643
Romania	163	261	243	194	193	1054
Bulgaria	46	96	164	172	143	621
Kosovon maakunta	54	67	165	192	90	568
Bosnia ja Hertsegovina	0	0	8	17	29	54
Serbia	0	1	10	13	21	45
Kroatia	0	0	1	1	6	8
Montenegro	0	0	2	3	5	10
Makedonia	0	0	0	14	12	26
Yhteensä (K-E maat)	801	1252	1297	1264	1165	5779

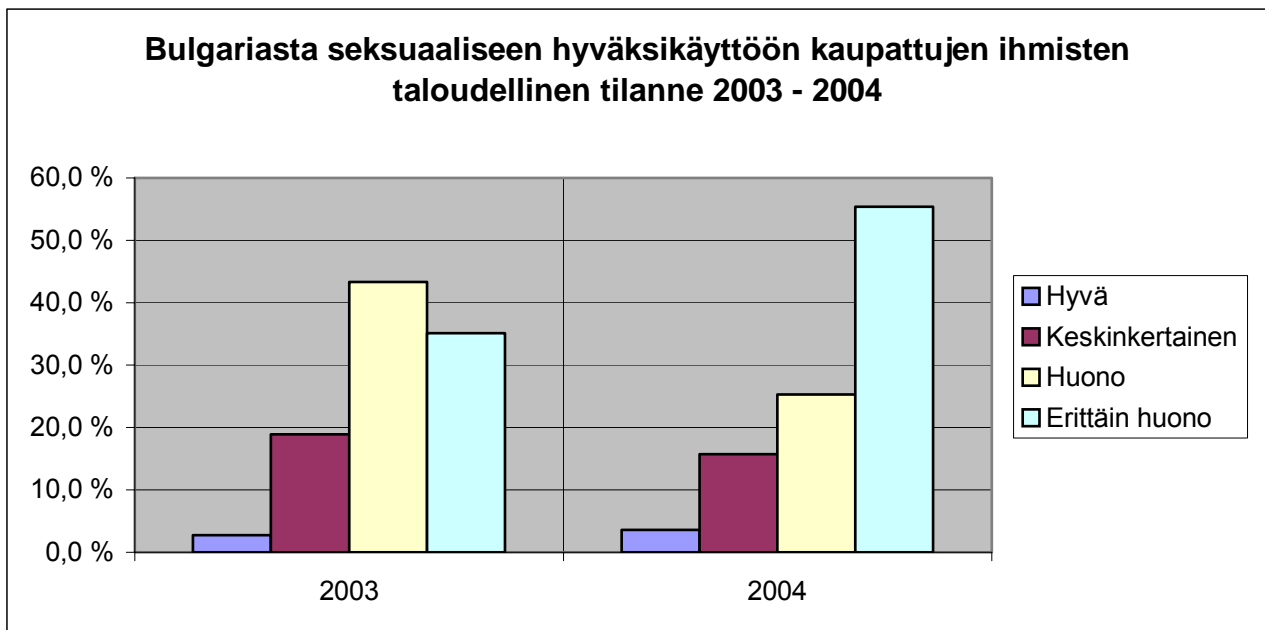
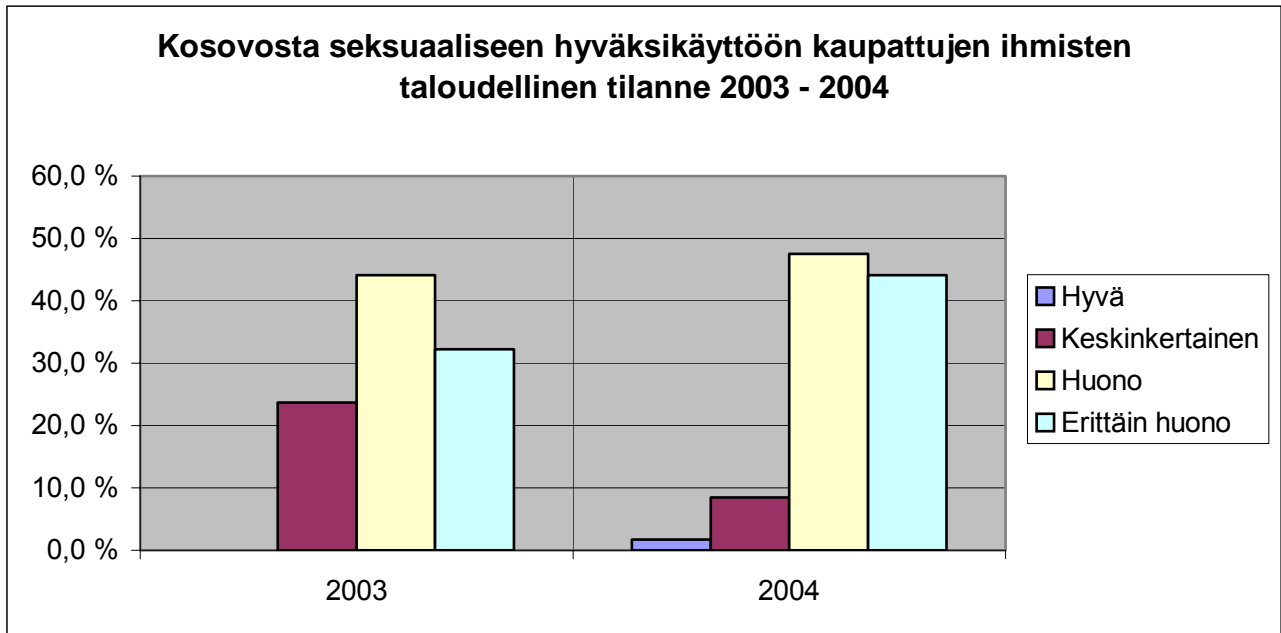
Ihmiskaupan muodot Kaakkois-Euroopassa vuosina 2003 ja 2004 (Uhrit kaakkoiseurooppalaisia)

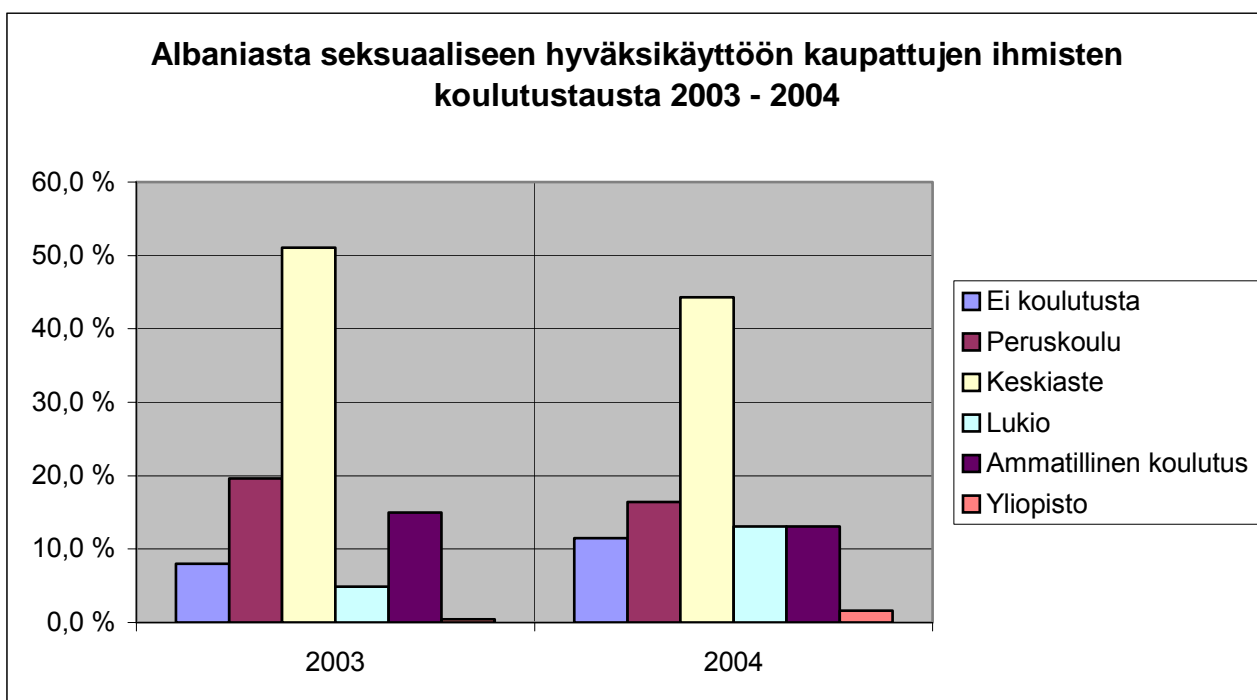
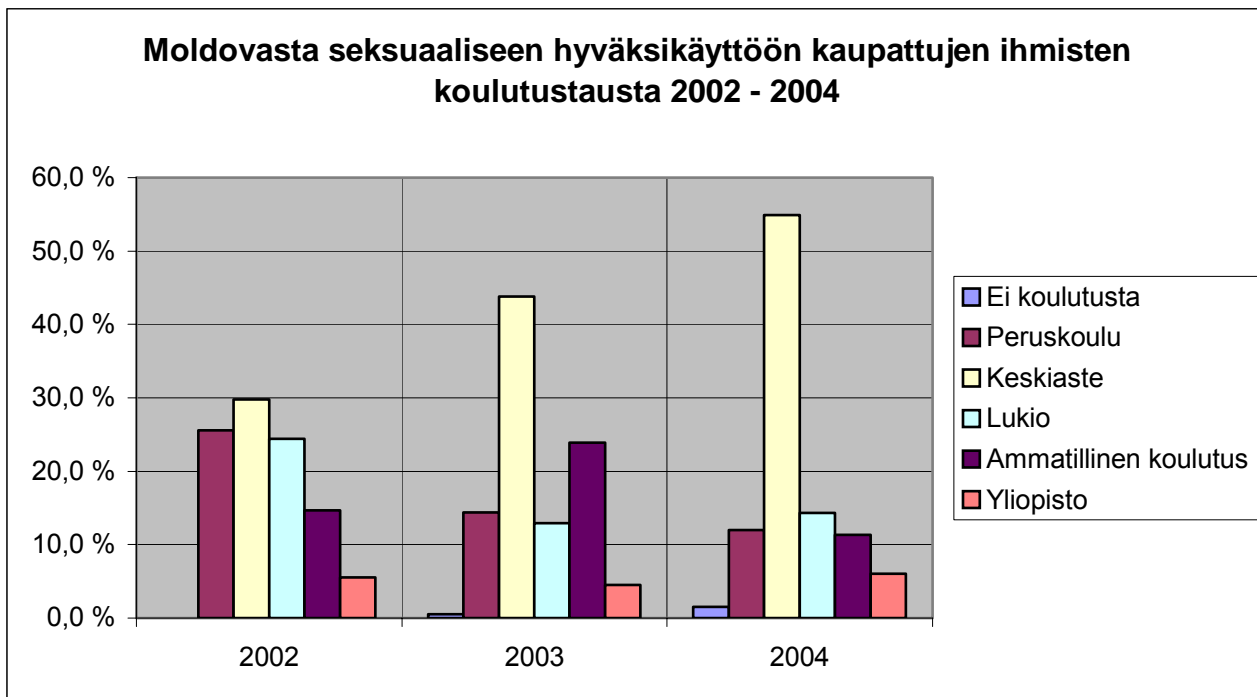
Ihmiskaupan muoto	2003	2004
Seksuaalinen hyväksikäyttö	824 (65.2%)	864 (74.2%)
Työ	91 (7.2%)	48 (4.1%)
Kerjääminen	51 (4%)	75 (6.4%)
Adoptio	0 (0%)	9 (0.8%)
Seksuaalinen hyväksikäyttö ja työ	245 (19.4%)	97 (8.3%)
Seksuaalinen hyväksikäyttö ja kerjääminen	10 (0.8%)	27 (2.3%)
Työ ja kerjääminen	11 (0.9%)	2 (0.2%)
Seksuaalinen hyväksikäyttö, kerjääminen ja työ	1 (0.1%)	0 (0%)

Kaakkois-Eurooppa (K-E): ALBANIA, BOSNIA ja HERTSEGOVINA, BULGARIA, KROATIA, KOSOVON MAAKUNTA, MAKEDONIA, MOLDOVA, MONTENEGRO, ROMANIA, SERBIA

LÄHDE: IOM, Second Annual Report on Victims of Trafficking in South-Eastern Europe, 2005.

Kaakkois-Euroopan valtioiden ihmiskaupan uhrien taustatietoja

LÄHDE: IOM, Second Annual Report on Victims of Trafficking in South-Eastern Europe, 2005.

OOPIUMIN JA HEROIININ TUOTANTO TONNEINA 1990 - 2004

OOPIUM

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
LOUNAIS-AASIA															
Afganistan	1,570	1,980	1,970	2,330	3,416	2,335	2,248	2,804	2,693	4,565	3,276	185	3,400	3,600	4,200
Pakistan	150	160	181	161	128	112	24	24	26	9	8	5	5	52	40
Yhteensä	1,720	2,140	2,151	2,491	3,544	2,447	2,272	2,828	2,719	4,574	3,284	190	3,405	3,652	4,240
KAAKKOIS-AASIA															
Laos	202	196	127	169	120	128	140	147	124	124	167	134	112	120	43
Myanmar	1,621	1,728	1,660	1,791	1,583	1,664	1,760	1,676	1,303	895	1,087	1,097	828	810	370
Thaimaa	20	23	14	17	3	2	5	4	8	8	6	6	9		
Vietnam	90	85	61	21	15	9	9	2	2	2					
Yhteensä	1,933	2,032	1,862	1,998	1,721	1,803	1,914	1,829	1,437	1,029	1,260	1,237	949	930	413
LATINALAINEN AMERIikka															
Kolumbia		16	90	68	205	71	67	90	100	88	88	80	76	76	73
Meksiko	62	41	40	49	60	53	54	46	60	43	21	71	47	84	
Yhteensä	62	57	130	117	265	124	121	136	160	131	109	151	123	160	157
MUUT															
Yhdistetty (a)	45	45	-	4	90	78	48	30	30	30	38	18	14	24	40
YHTEENSÄ	3,760	4,274	4,143	4,610	5,620	4,452	4,355	4,823	4,346	5,764	4,691	1,596	4,491	4,765	4,850

HEROIINI

Potentiaalinen heroini	376	427	414	461	562	445	436	482	435	576	469	160	449	477	565 (b)
-------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	----------------

(a) Sisältää valtiot/alueet, kuten Venäjä, Ukraina, Keski-Aasia, Kaukasus, Egypti, Peru, Vietnam (2000 ->) ja Thaimaa (2003 ->).

(b) Afganistanin arvioitu heroinin tuotanto 500 tonnia. Muiden maiden osalta käytetty muuntosuhdetta 10:1 oopiumista heroiniiksi.

HEROIIININ JÄLLEENMYNTIHINNAT (KATUHINNAT) USD/GRAMMA EUROOPASSA JA YHDYSVALLOISSA 1990 - 2004

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Itävalta	270	250	203	132	138	103	87	70	94	57	75	44	92	68	75
Belgia	90	105	105	77	75	75	56	37	41	41	37	27	29	31	32
Tanska	287	265	151	139	228	191	157	188	147	175	116	111	126	122	94
Suomi	800	696	770	724	606	455	414	257	254	250	207	121	188	195	195
Ranska	145	153	150	135	144	170	156	113	119	111	32	34	47	57	68
Saksa	105	75	96	74	91	90	74	51	43	45	39	38	38	46	49
Kreikka	120	175	63	44	105	88	77	80	55	55	55	53	45	65	51
Italia	167	148	140	29	55	41	115	98	120	95	71	68	59	63	69
Luxemburg	172	150	150	150	172	202	138	141	133	126	69	67	67	45	76
Hollanti	49	50	55	49	55	61	48	55	34	30	25	43	35	40	40
Norja	1680	525	510	275	349	300	282	198	186	166	128	157	165	198	148
Islanti	184	376	374	407	380	410	377	372	372	372	372	372	372	372	372
Portugali	83	82	72	63	65	79	68	55	74	37	45	45	41	54	52
Espanja	175	185	180	126	132	120	112	88	82	75	59	57	61	75	81
Ruotsi	225	210	195	180	165	337	346	135	130	126	113	129	133	128	119
Sveitsi	312	221	248	126	164	190	116	81	96	167	53	45	39	48	48
Britannia	157	144	144	134	129	125	108	118	120	108	107	86	91	100	110
Irlanti	196	180	180	168	161	179	275	228	213	204	176	170	179	179	248
USA	281	279	268	268	204	196	170	151	162	137	126	110	88	116	
Viro*														73	
Venäjä*														45	

* Ei muita vuosia tilastoitu

LÄHTEET: UNODC, EUROPOL ja ONDCP.

KOKA-LEHDEN JA KOKAIININ TUOTANTO 1990 - 2004**KOKA-LEHDEN TUOTANTO TONNEINA**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bolivia	77,000	78,000	80,300	84,400	89,800	85,000	75,100	70,100	52,900	22,800	13,400	20,200	19,800	18,500	25,000
Kolumbia	45,300	45,000	44,900	45,300	67,500	80,900	108,900	129,500	165,900	261,000	266,200	236,000	222,100	168,000	148,900
Peru	196,900	222,700	223,900	155,500	165,300	183,600	174,700	130,600	95,600	69,200	46,200	49,300	52,500	50,790	70,300
Yhteensä	319,200	345,700	349,100	285,200	322,600	349,500	358,700	330,200	314,400	353,000	325,800	305,500	294,400	237,290	244,200

KOKAIININ TUOTANTO TONNEINA (a)

Bolivia	189	220	225	240	255	240	215	200	150	70	43	60	60	79	107
Kolumbia	92	88	91	119	201	230	300	350	435	680	695	617	580	440	390
Peru	492	525	550	410	435	460	435	325	240	175	141	150	160	155	190
Yhteensä	774	833	866	769	891	930	950	875	825	925	879	827	800	674	687

(a) Kokaiinimäärät, jotka voidaan valmistaa paikallisesti tuotetusta koka-lehdestä (voi vaihdella maittain).

LÄHDE: UNODC, World Drug Report 2005, Volume 2: Statistics, United Nations Publication, Sales No. E.05.XI.10, ISBN 92-1-148201-1.

KOKAIININ JÄLLEENMYNTIHINNAT (KATUHINNAT) USD/GRAMMA EUROOPASSA JA YHDYSVALLOISSA 1990 - 2004

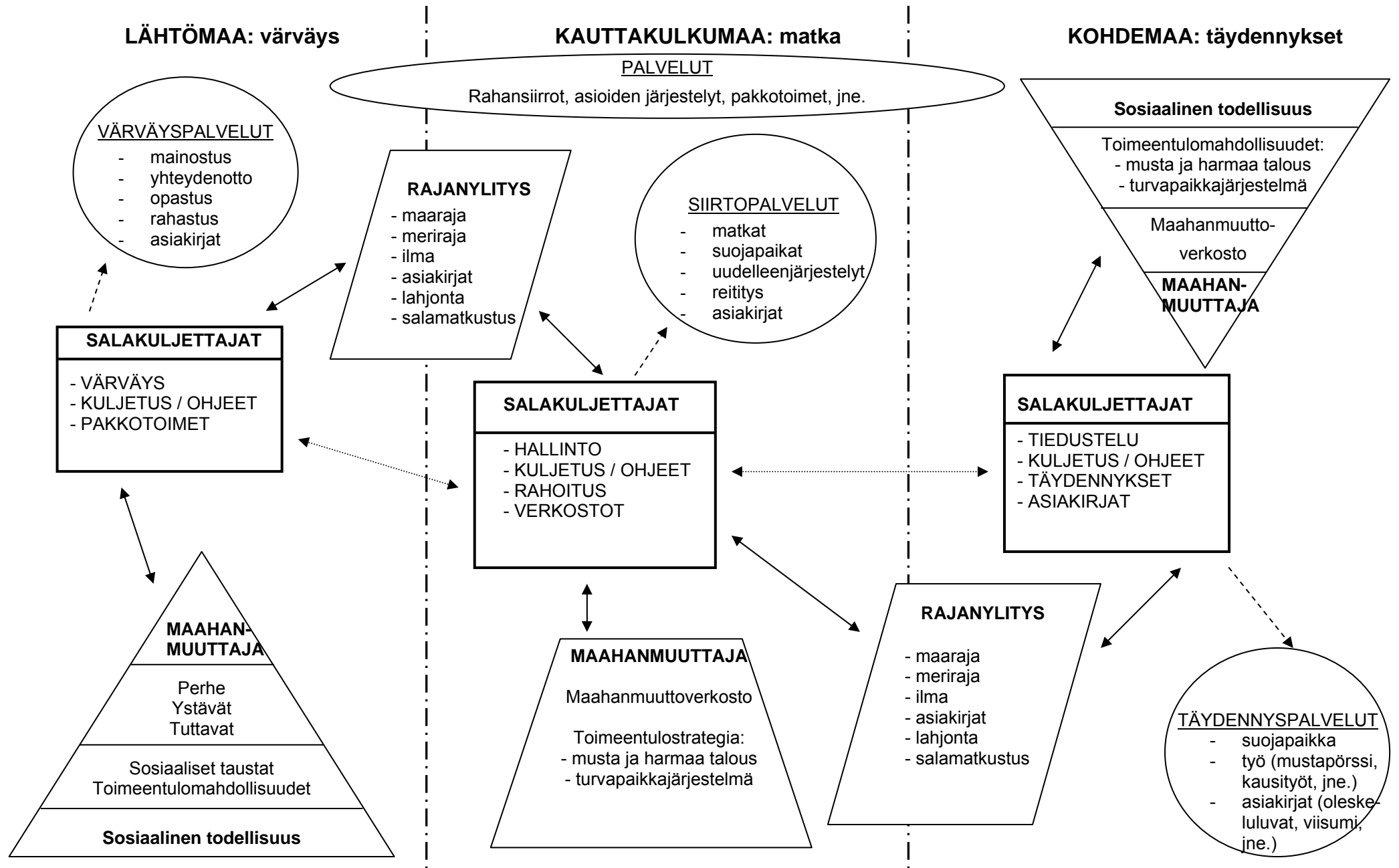
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Itävalta	198	180	167	120	126	156	138	118	113	93	94	78	71	90	102
Belgia	80	90	68	95	82	93	90	57	55	60	55	51	50	51	87
Tanska	144	135	111	90	150	176	169	108	119	165	106	120	91	122	83
Suomi	159	150	126	105	165	191	184	123	179	157	138	121	111	151	166
Ranska	99	119	140	153	151	174	125	87	84	82	50	87	75	90	87
Saksa	120	103	111	95	109	103	90	77	72	68	57	58	57	68	73
Kreikka	150	120	105	54	116	111	144	91	54	82	69	72	75	96	93
Islanti	167	203	207	200	211	228	226	238	149	134	121	109	150	207	156
Italia	108	120	164	90	104	113	129	109	129	135	100	89	90	101	111
Luxemburg	150	150	150	150	172	194	127	115	110	119	119	119	107	96	84
Hollanti	66	70	74	66	60	79	52	64	38	33	33	33	33	50	50
Norja	176	170	255	156	145	150	153	177	133	128	114	157	165	170	155
Portugali	63	57	60	57	59	66	64	57	51	43	56	48	36	47	49
Espanja	110	100	100	63	78	91	72	68	68	63	52	52	56	70	76
Ruotsi	160	152	183	123	148	118	118	98	88	97	77	79	87	99	93
Sveitsi	178	144	188	136	146	148	127	117	110	109	77	69	74	89	89
Britannia	131	127	69	123	113	111	102	124	128	104	94	94	84	90	97
Irlanti	141	137	120	110	100	119	32	34	32	30	28	28	94	79	87
USA	184	177	170	147	137	131	126	127	124	118	129	98	86	75	
Viro*														73	
Venäjä*														148	

* Ei muita vuosia tilastoitu

LÄHTEET: UNODC, EUROPOL ja ONDCP.

KAAVIOMALLI IHMISSALAKULJETUKSESTA

LÄHDE: Michael Jandl, ICMPD, Irregular migration, human smuggling and informal economy in a European perspective, 25.10.2005, Gothenburg, Sweden.

Ihmissalakujetusmaksut etäisyyksiin verrattuna (50 tapausta).

Reitti	Etäisyys (maileina)	Hinta (USD)	Hinta/maili (USD)
Turkki-Australia	9,289	12,000	1.29
Sri Lanka-Kanada	8,713	17,784	2.04
Pakistan-USA	8,355	25,000	2.99
Intia-USA	7,978	25,000	3.13
Kiina-New York	7,613	22,500	2.96
Kiina-USA	6,626	40,000	6.04
Iran-Kanada	6,156	10,000	1.62
Kiina-UK	5,906	29,975	5.08
Kiina-Dover	5,839	20,000	3.43
Kiina-Italia	5,794	14,000	2.42
Colombo-Lontoo	5,431	36,433	6.71
Turkki-USA	5,301	15,000	2.83
Dom. tasavalta-Wien	5,101	5,000	0.98
Kiina-Puola	5,100	12,000	2.35
Sri Lanka-Saksa	5,024	8,321	1.66
Kiina-Australia	4,686	26,021	5.55
Somalia-UK	4,301	5,000	1.16
Pakistan-UK	3,930	22,932	5.84
Kinshasa-Belgia	3,860	4,722	1.22
Pakistan-Saksa	3,543	3,000	0.85
Kamerun-Puola	3,337	2,500	0.75
Intia-Puola	3,262	6,540	2.00
Afganistan-Saksa	3,188	7,500	2.35
Pakistan-Puola	3,057	2,598	0.85
Nigeria-Puola	3,031	3,000	0.99
Thaimaa-Japani	2,860	4,232	1.48
Afganistan-Puola	2,653	3,200	1.21
Pakistan-Ukraina	2,630	1,000	0.38
Afganistan-Ukraina	2,228	350	0.16
Irak-Puola	1,767	5,000	2.83
Libanon-Saksa	1,763	7,500	4.25
Istanbul-UK	1,557	2,500	1.61
Meksiko-USA	1,555	250	0.16
Filippiinit-Malesia	1,535	3,500	2.28
Irak-Ukraina	1,386	850	0.61
Istanbul-Bryssel	1,358	2,500	1.84
Kosovo-UK	1,111	2,225	2.00
Van-Istanbul	750	55	0.07
Beirut-Kreikka	718	3,000	4.18
Moskova-Puola	704	2,000	2.84
Romania-Puola	612	2,000	3.27
Zimbabwe-Etelä-Afrikka	606	500	0.83
Unkari-Saksa	520	800	1.54
Iran-Van	520	100	0.19
Albania-Italia	375	699	1.86
Turkki-Kreikka	349	1,000	2.87
Talinn-Tukholma	238	2,500	10.50
Kuuba-Florida	228	1,750	7.68
Marokko-Espanja	38	446	11.74
Puola-Saksa	0.2	28	140.00

LÄHDE: GSIM, Global Migration Perspectives, No. 31, April 2005, The costs of human smuggling and trafficking, Melanie Petros, Migration Research Unit University College London.

IHMISKAUPASTA TEHDYT SYYTEET, LANGETETUT TUOMIOT JA LAKIPARANNUKSET 2003 - 2005**AFRIKKA**

VUOSI	SYYTEET	TUOMIOT	UUDET TAI PARANNETUT LAIT
2003	50	10	3
2004	134	29	7
2005	194	58	12

ITÄ-AASIA JA AUSTRALIA (Kaukoidän valtiot (ml. Kiina) ja Australia)

VUOSI	SYYTEET	TUOMIOT	UUDET TAI PARANNETUT LAIT
2003	1727	583	1
2004	438	348	3
2005	2580	2347	5

EUROOPPA JA LÄNSI-AASIA (Euroopan valtiot ja Kaukasus)

VUOSI	SYYTEET	TUOMIOT	UUDET TAI PARANNETUT LAIT
2003	2437	1561	14
2004	3329	1274	20
2005	2598	1984	12

ETELÄ-AASIA (Afganistan, Bangladesh, Intia, Nepal, Pakistan ja Sri Lanka)

VUOSI	SYYTEET	TUOMIOT	UUDET TAI PARANNETUT LAIT
2003	2599	355	0
2004	2705	1260	1
2005 (pl. Intia)	964	214	0

AMERIikka (pl. USA)

VUOSI	SYYTEET	TUOMIOT	UUDET TAI PARANNETUT LAIT
2003	175	27	2
2004	145	56	7
2005	170	59	9

LÄHDE: Trafficking in persons report, U.S. DEPARTMENT OF STATE, PUBLICATION 11335, OFFICE OF THE UNDER SECRETARY FOR GLOBAL AFFAIRS, Revised June 2006.